

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

LINAS JONAS GUSTAS

AGRARINIS LOBIZMAS ES IR LIETUVA

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

doc. dr. Rimgaudas Geleževičius

VILNIUS

2012

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

AGRARINIS LOBIZMAS ES IR LIETUVA

(Europos Sąjungos politikos ir administravimo) magistro baigiamasis darbas

Studijų programa (621L23002)

Vadovas

_____ doc. dr. Rimgaudas Geleževičius

2012 - -

Recenzentas

2012 - -

Atliko

_____ stud. Linas Jonas Gustas

2012 - -

VILNIUS

2012

TURINYS

IVADAS	6
1. ES AGRARINĖS INTERESŲ GRUPĖS, JŲ LOBISTINĖ VEIKLA (LOBIZMAS) ES. PAGRINDINĖS ES INSTITUCIJOS IR JŲ SĄVEIKA SU ŠIOMIS INTERESŲ GRUPĖMIS IR LOBISTAIS	12
1.1. Pluralistinės, korporatyvistinės, klientelistinės sistemos ir lobizmas	12
1.2. Lobizmo metodai	16
1.3. Skaidrumo registras	18
1.4. Europinės agrarinės lobistinės organizacijos, jų interesai ir veikla	21
1.5. Pagrindinės ES institucijos ir jų sąveikos su agrarinėmis interesų grupėmis ir lobistais modeliai, būdai	26
2. LIETUVOS AGRARINIŲ LOBISTŲ VEIKLA ES INSTITUCIJOSE IR LIETUVOJE, JOS PRIVALUMAI IR TRŪKUMAI	36
2.1. Lietuvos agrarinės lobistinės organizacijos ir jų lobistinė veikla	36
2.2. Lietuvos agrarinių organizacijų agrolobistinės veiklos tyrimas	43
2.2.1. Lietuvos žemdirbių atstovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų apie interesus ir lobistinę veiklą lyginamoji analizė	46
2.2.2. Žemdirbių lobistinės veiklos rezultatai (pagal tyrimo rezultatus)	52
2.3. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos privalumai ir ribotumai	54
2.4. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos tobulinimo gairės, perspektyvos	57
IŠVADOS	60
LITERATŪRA	61
ANOTACIJA LIETUVIŲ IR ANGLŲ KALBOMIS	69
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	70
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	72
1 PRIEDAS	74
2 PRIEDAS	81

PAVEIKSLAI

1 pav. Lobistų kiekis pagal Skaidrumo registro 2012-11-10 duomenis	19
2 pav. ES valstybių narių žemdirbių atstovų skaičius Skaidrumo registre 2012-11-10 duomenimis	20
3 pav. Lobizmo piramidė ES	21
4 pav. Žemdirbių dalis procentais nuo visų dirbančiųjų ES šalyse 2010 m.	22
5 pav. Sprendimų dėl BŽŪP priėmimo schema	28
6 pav. Tyrime dalyvavusių respondentų sudėtis	45
7 pav. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo Lietuvos ir ES valdžios institucijose schema (punktyrinė linija – lobistinė veikla per tarpininkus) (sudaryta autoriaus)	54

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ASU – Aleksandro Stulginskio universitetas;

BŽŪP – Bendra žemės ūkio politika;

CEJA – European Council of Young Farmers (Jaunųjų ūkininkų organizacija);

CEPF – Confederation of European Forest Owners (Europos miško savininkų organizacijų asociacija);

COGECA – General Confederation of Agricultural Co-operation in the European Union (ES žemės ūkio kooperatyvų generalinė konfederacija);

COPA – Committee of Professional Agricultural Organisations in the European Union (ES žemės ūkio organizacijų komitetas);

EEB – Europos Ekonominė Bendrija;

EK – Europos Komisija;

ELO – European Landowners Organization (Europos žemės savininkų organizacija);

EP – Europos Parlamentas;

ERA – European Rural Alliance (Europos kaimo aljansas);

ES – Europos Sąjunga;

ET – Europos Taryba;

ETT – Europos Teisingumo Teismas;

Eurostatas – Europos Sąjungos statistikos tarnyba;

EUROGITES – European Federation for Farm and Village Tourism (Kaimo turizmo profesinių asociacijų organizacija);

GD – Generalinis Direktoratas;

GEOPA – COPA`s Employers Group (COPA darbdavių grupė);

IDF – International Dairy Federation (Tarptautinė pieninių federacija);

IG – interesų grupės;

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos;

LR – Lietuvos Respublika;

LMSA – Lietuvos miško savininkų asociacija;

LŪS – Lietuvos ūkininkų sąjunga;

LŽŪBA – Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacija;

PPO – pasaulio prekybos organizacija;

PREPARE – Partnership for Rural Europe (Partnerystės Europos kaimo plėtros srityje tinklas);

SŽŪK – specialus žemės ūkio komitetas;

VTEK – Vyriausioji tarnybos etikos komisija;

ŽŪR – žemės ūkio rūmai.

IVADAS

Problema

Lietuvos žemdirbiams sunku konkuruoti ES rinkoje su Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Danijos ir kitų šalių ūkiais. Lietuvoje į rinką orientuotų stambių ūkių yra mažai, ir jie gauna daug mažesnes tiesiogines išmokas nei kitų ES šalių žemdirbiai, be to, Lietuvoje sąlygos žemės ūkiui mažiau palankios nei kitose ES šalyse, o žemės ūkio produkcijos supirkimo kainos mažesnės už ES vidurkį¹. Todėl, siekiant išlikti rinkoje, Lietuvos žemdirbiams reikia imtis lobistinės veiklos Lietuvos ir ES institucijose, ir siekti tiesioginių išmokų suvienodinimo, palankesnio žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo. Tačiau Lietuvos žemdirbiai nepakankamai aktyvūs ES institucijose, jiems trūksta lobistinės veiklos įgūdžių, be to, žemdirbiai kartais taiko netinkamus lobizmo metodus, ir ne visada teisingai vertina Lietuvos ir ES institucijų įtaką BŽŪP formavimui. Dėl šių priežasčių Lietuvos žemdirbiams nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos ir ES institucijose, ir daugeliui Lietuvos žemdirbių kyla bankroto grėsmė. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo metodai, ir ypač jų dažnai praktikuojamos apeliacijos į Lietuvos institucijas neužtikrina sėkmingo žemdirbių interesų gynimo.

Tyrimo objektas

Lietuvos agrarinių lobistų veikla ES institucijose.

Pagrindinė tyrimo problema / probleminis klausimas

Lietuvos agrarinių lobistų veiklos ES institucijose tikslai, priemonės, darbo metodai, lobistinis personalas, šios veiklos privalumai, pasiekimai, trūkumai ir jų priežastys.

Darbo tikslas

Ištirti Lietuvos agrarinių lobistų veiklą ES institucijose (įvertinti jos veiksmingumą ir tolesnio tobulinimo kelius), atskleisti jos dėsningumus, pasiūlyti praktines rekomendacijas.

Darbo uždaviniai

1. Ištirti ES lobistų registrus, Lietuvos agrarinio eurolobizmo organizacinę struktūrą, įvertinti lobistų personalinės sudėties kokybinius aspektus, lobistų veiklos planavimą, vyksmą ir įgyvendinimą Lietuvoje ir Briuselyje.

2. Išsiaiškinti Lietuvos agrarinio eurolobizmo sistemą, apibendrinti pasiektus rezultatus ir tolesnes perspektyvas po 2014 metų, patirti, nustatyti (išryškinti, suformuluoti) veiklos dėsningumus.

Šalutiniai tyrimo klausimai

Konkrečių atvejų analize atskleisti priežastis, kurios nulemia eurolobizmo veiksmingumą.

Hipotezė

Sėkmingesniai Lietuvos žemdirbių interesų atstovavimui Lietuvos ir ES institucijose trūksta įmantresnių ir modernesnių lobimo technologijų taikymo.

¹ ŽŪR prezidiumo rezoliucija „Dėl bendrosios žemės ūkio politikos po 2013 m., <<http://www.zur.lt/index.php?-1190738131>> [žiūrėta 2011 12 13].

Nepriklausomi ir priklausomi kintamieji

Priklausomi kintamieji – agrarinės interesų grupės, *de facto* institucinė aplinka; Lietuvos Europos agrarinės politikos koordinavimo sistema; ES institucijų bendradarbiavimo su agrarinėmis interesų grupėmis preferencijos ir europinė atstovavimo žemės ūkio interesams sistema.

Nepriklausomi kintamieji – istorinis palikimas.

Teorinis darbo pagrindimas

Darbe lobizmo reiškiny aiškinamas, remiantis LR, ES ir JAV lobizmo teisės aktais (LR lobistinės veiklos įstatymas ², EK 2007 m. žaliaji knyga ³ ir JAV 1995 m. lobizmo viešumo (atskleidimo) aktas ⁴). Remiantis interesų grupių ir valdžios institucijų sąveikos pliuralizmo, korporatyvizmo ir klientelizmo metodologiniais modeliais, aptariamas lobizmo reiškinių ir šių metodologinių modelių ryšys su šalyje vyraujančia politine sistema.

Problemos aktualumas ir pasirinkimo pagrindimas

Susipažinus su Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbais, nustatyta, kad autoriai mažai tyrė Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos metodus, privalumus ir trūkumus, ir žemdirbių konkurentus vykdant lobistinę veiklą, ir netyrė įtakingų valstybės tarnautojų ir politikų nuomonės apie žemdirbių lobistinę veiklą, taip pat nepateikė pakankamai rekomendacijų, kaip tobulinti žemdirbių lobistinę veiklą.

Literatūros apžvalga

Laima Andrikiene su bendraautoriais, apžvelgdami lobistinę veiklą Lietuvoje, konstatavo, kad lobizmo Lietuvos visuomenė dažnai neskiria nuo korupcijos, ir kad Lietuvoje trūksta profesionalių lobistų, o tuometinis LR veikiantis Lobistinės veiklos įstatymas pasižymėjo gausiais sisteminiais trūkumais (nuo 2003 m. veikia kitas įstatymas, tačiau tik dalis trūkumų buvo ištaisyti). Šiame straipsnių rinkinyje pateiktas išsamus lobistinės veiklos aprašymas ES, JAV, Japonijoje, ir rekomendacijos, kaip Lietuvos IG turėtų vykdyti lobistinę veiklą: stebėti valdžios veiksmus, užmegzti ir palaikyti ryšius su valdžia, ieškoti kitų IG paramos ⁵. 2006 m. ir 2008 m. JAV mokslininkas Ronaldas Hrebenaras su bendraautoriais tyrė Lietuvos IG veiklą, ir priėjo išvados, kad jos netaiko Vakaruose įprastų lobizmo technologijų, o daugiau remiasi pažintimis ir korupcija ^{6, 7}. Tą patį nurodė

² Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas,

<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=208884&p_query=&p_tr2=> [žiūrėta 2012 05 18].

³ EK žaliaji knyga *Europos skaidrumo iniciatyva*, <http://ec.europa.eu/transparency/eti/docs/gp_lt.pdf > [žiūrėta 2012 10 02].

⁴ *Lobbying Disclosure Act*, <<http://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html>> [žiūrėta 2012 05 18].

⁵ Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikiene. *Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002.

⁶ Hrebenar R., Thomas C., „Interesų grupių ir interesų supratimas, jų vaidmuo ir įtaka Lietuvos valdžios politikai (tyrimo išvados)“, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

⁷ Hrebenar R. J., McBeth C., H. Morgan, B. B., „Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development“, *Journal of Public Affairs* 8, 2008, p. 51–65.

2007 m. Jurgis Vilčinskis ir Deividas Vijeikis ⁸, ir 2011 m. Alvidas Lukošaitis ⁹. 2003 m. Kreigas Edvardsas, Linas Putelis ir Viljamas Tumelis analizavo Lietuvos derybų dėl stojimo į ES eigą, pažymėjo, kad derybų metu Lietuvos valdžios atstovai dažnai neatsižvelgdavo į Lietuvos žemdirbių reikalavimus ¹⁰. 2007 m. Darius Trakelis tyrė BŽŪP atitikimą Lietuvos žemdirbių interesams. Jo teigimu, Lietuvos žemdirbiams reikia siekti BŽŪP tęstinumo ¹¹. 2009 m. Eglė Stonkutė tyrė Lietuvos žemdirbių interesus ¹² ir žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimą, ir siūlė, kad Lietuvos žemdirbių interesus turėtų ginti viena organizacija. 2011 m. Živilės Šukytės disertacijoje teigiama, kad Lietuvos žemdirbių IG nepakankamai aktyvios, žinomos ir įtakingos, jų materialieji ir žmogiškieji išteklių maži, o savo pozicijos jos dažnai nepagrindžia racionaliais argumentais ¹³. Šioje disertacijoje išsamiai išnagrinėta IG veiklos ES institucijose istorija, ES politinio lygmens veikėjų įtaka formuojant BŽŪP, atstovavimo interesams modeliai, jų privalumai ir trūkumai, bei Lietuvos valdžios institucijų atstovų veikla ES institucijose; tačiau autorė netyrė Lietuvos žemdirbių interesų, žemdirbių lobistinės veiklos metodų, privalumų, trūkumų ir rezultatų, ir žemdirbių konkurentų vykdant lobistinę veiklą.

Šaltiniai. Rašant šį darbą buvo remtasi Lietuvos ir užsienio moksliniais straipsniais ir straipsnių autorių surinktais duomenimis bei atliktais tyrimais, ES institucijų parengtais dokumentais. Pagrindinis darbe naudojamas literatūros šaltinis yra užsienio ir Lietuvos autorių literatūra, kaip, pvz., teoretikų: S. Hikso, R. Hrebenaro, A. Lukošaičio, J. Vilčinsko, D. Vijeikio, D. Trakelio, Eurostato pateikti duomenys. Taip pat pateikiami autoriaus atliktos Lietuvos žemdirbių organizacijų vadovų, bei su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų apklausos rezultatai.

Darbo metodai: Šiame darbe buvo naudojami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai kaip tyrimo objekto patikrinimo būdai.

Dokumentų analizė taikyta nagrinėjant 2001 – 2011 m. ataskaitas apie lobizmą, parengtas VTEK.

Mokslinės literatūros analizės metodas naudotas Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros apie lobizmą (straipsnių, darbų ir pan.) analizei, kadangi darbe siekiama kompleksiško bei nuoseklaus.

⁸ Vilčinskis J., Vijeikis D., „Lietuvos grupių interesai Briuselyje: kelionėje be interesų grupių?“, *Politologija*, 2007/1 (45), p. 95-143.

⁹ Lukošaitis A., „Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos“, *Politologija*, 2011/2 (62), p. 3 – 42.

¹⁰ Edwards C., Putelis L, Thuemmel W., „Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?“, *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*, 2003, p. 212 – 223.

¹¹ Trakelis D., „Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai“, *Politologija*, 2007/4 (48), p. 87 – 113.

¹² *Tiesioginės paramos lygio skirtumai ES šalyse. Galimi tiesioginės paramos suvienodinimo scenarijai.* <<http://www.erpi.lt/erpi/content1.php?lg=LT&mid=44>> [žiūrėta 2011 12 17].

¹³ Šukytė Ž., *Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 218.

Lyginamasis istorinis metodas taikytas nurodyti skirtumus atliekant apžvalgą, susijusią su žemdirbių lobistinės veiklos raida ES ir Lietuvoje, ir palyginti bei paaiškinti žemdirbių lobistinės veiklos formavimosi ir vystymosi tendencijas ES ir Lietuvoje.

Apibendrinimo metodas naudotas apibendrinant naudotą mokslinę literatūrą apie lobizmą, gautus empirinius tyrimo duomenis, rašant tyrimo išvadas bei formuojant pagrindinius tyrimo ir viso šio darbo teiginius.

Kritikos metodas leido surasti trūkumus žemdirbių lobistinėje veikloje.

Pusiau struktūruoto interviu metodas

Anketinė apklausa. Apklauso instrumentas buvo sukonstruotas taip, kad atspindėtų įvairių interesų grupių veiklą, susijusią su Lietuvos integracija į ES. Sudarant paveikslus ir lenteles naudota EXCEL programa.

Buvo išsiųstos 90 anketų, gauta 15 anketų (iš jų: keturios per pusiau struktūruotą interviu). Iš viso buvo išsiųstos 64 anketos, skirtos nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų vadovams ar stambių žemės ūkių įmonių vadovams bei 26 anketos valstybės tarnautojams ir politikams, kurių veikla susijusi su žemės ūkiu.

Tyrimo metu gauti duomenys, susiję su Lietuvos IG atstovavimu ES institucijose, buvo susisteminti ir išanalizuoti. Pateiktos atlikto tyrimo išvados.

Šiame darbe naudojamos šios sąvokos:

1. Lobistas – viešų ir privačių interesų grupių atstovai, nevyriausybinės organizacijos, tyrimų institucijos, prekybos asociacijos, profesinės sąjungos, darbdavių organizacijos, pelno ir ne pelno organizacijos bei teisininkai, siekiantys daryti įtaką ES institucijų politikos formavimo ir sprendimų priėmimo procesams¹⁴. Tyrimų institucijos užsiima moksliniais ir viešosios nuomonės tyrimais. Bendrąja prasme lobistas veikia užsakovo vardu (nesamo užsakovo vardu veikti Lietuvoje draudžiama), įtakodamas politinių ir administracinių sprendimų priėmėjų veiksmus.

2. Lobizmas – pastangos daryti įtaką valdžios institucijų sprendimams.

3. Lobistinė veikla – priėjimo prie sprendimų priėmėjų paieška, palankaus sprendimų priėmėjų požiūrio į atstovaujamos interesų grupės problemas formavimas, poveikis viešajai politikai.

4. Interesai – individų ir grupių tikslai, siekiai, poreikiai ir kt., skatinantys tiek jų individualią, tiek kolektyvinę veiklą.

5. Interesų grupė – tai organizuota individų grupė, suvienyta bendrų interesų ir paprastai, dažniausiai, kaip taisyklė siekiančių daryti įtaką viešajai politikai.

6. Spaudimo grupė – aktyvi ir turinti apibrėžtus politinius tikslus interesų grupė, visada nedviprasmiškai siekianti poveikio valdžios sprendimams.

7. Ekspertų grupė – EK arba jos padalinių įsteigtas organas, teikiantis įsteigėjams konsultacijas ir specialiąsias žinias.

8. Spaudos ir visuomenės informacijos priemonių vajas – kryptingas ir koncentruotas lobistams svarbios informacijos pateikimas žiniasklaidos priemonėse.

9. Viešosios nuomonės formavimo kampanija – taikanti į auditorijos emocijas, provokuojanti kampanija, siekianti paveikti rinkėjų požiūrį į politines partijas, peticijos, protesto demonstracijos.

10. Elektroninis lobizmas – informacijos skleidimas virtualioje erdvėje, laiškų perdavimas elektroniniu paštu, interneto naudojimas diskusijoms, koalicijų formavimui, veiklos planavimui ir koordinavimui.

11. Pluralizmas – valstybėje nusistovėjusi interesų grupių veiklos ir jų santykių su vyriausybe sistema, kai visi įvairiausių interesų piliečiai gali laisvai organizuotis ir konkuruoti dėl savo įtakos vyriausybei, kuri yra atvira įvairiausių interesų grupių poveikiui, bet savo nuožiūra sprendžia, kiek ir į kokių interesų grupių spaudimą atsižvelgti.

12. Korporatyvizmas – vyriausybės ir susijungusių į korporacijas interesų grupių tarpusavio santykių sistema, kai vyriausybė ne tik gali, bet ir privalo atsižvelgti į interesų grupių reikalavimus ir poziciją vienu ar kitu politikos klausimu.

¹⁴ 2008 m. gegužės 8 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl interesų grupių atstovų (lobistų) veiklos Europos Sąjungos institucijose pagrindo sukūrimo ((2007/2115(INI)).

13. Klientelizmas – asmeniniu pavaldumu grįsti santykiai, kuriuose tam tikrus veiksmus atliekantys ar tam tikras paslaugas suteikiantys subjektai (patronas ir klientas) turi nevienodas galimybes.

14. Netikimybinė tikslinė atranka – respondentų parinkimas iš specifinės grupės. Šiame darbe tai žemės ūkio organizacijų vadovai bei valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu.

15. Komitologija – ES institucijų ir ES valstybių narių administracijų bendradarbiavimo įgyvendinant priimtus ES teisės aktus sistema; tai iš EK ir ES valstybių narių atstovų sudaryti patariamieji, vadybos ir reguliavimo komitetai, kurie gina ES valstybių narių interesus, ir žiūri, kad ES teisės aktų įgyvendinimo priemonės būtų priimtinos ES valstybių narių administracijoms.

16. Koreperas – oficiali ES institucija, sudaryta iš ES valstybių narių atstovų ir EK atstovo, ir rengianti sprendimus, prieš perduodant juos galutinai tvirtinti ET.

17. Tiesioginės išmokos – finansinė parama žemdirbiams, skirta kompensuoti prarastoms žemdirbių pajamoms, 1992 m. per Makšario reformą sumažinus žemės ūkio produkcijos supirkimo kainas.

1. ES AGRARINĖS INTERESŲ GRUPĖS, JŲ LOBISTINĖ VEIKLA (LOBIZMAS) ES. PAGRINDINĖS ES INSTITUCIJOS IR JŲ SĄVEIKA SU ŠIOMIS INTERESŲ GRUPĖMIS IR LOBISTAIS

1.1. Pliuralistinės, korporatyvistinės, klientelistinės sistemos ir lobizmas

Lobizmo reiškinyms atsirado JAV 18 a. pabaigoje, kada buvo priimta pirmoji JAV Konstitucijos pataisa, suteikusi piliečiams teisę kreiptis į valdžią, prašant išnagrinėti skundus. Lobizmo sąvoka pirmą kartą pavartota JAV Kongreso posėdžių protokoluose 1808 m.¹⁵ Aleksas de Tokvilis, 1831 m. tyrinėjęs JAV visuomenę, pastebėjo amerikiečių įprotį vienytis į sąjungas, sprendžiant įvairias problemas, ar skelbiant kokias nors idėjas¹⁶, ir palankų vyriausybės požiūrį į šias sąjungas¹⁷. Tokvilio nuomone, demokratinėse visuomenėse visi piliečiai yra nepriklausomi ir silpni, ir patys vieni mažai ką gali, ir nė vienas iš jų neįstengia priversti kitų jų paremti. Todėl tik savanoriškas vienijimasis į sąjungas gali išspręsti jų problemas. Priešingu atveju jie grįžtų į barbarybę¹⁸. 1876 m. JAV Kongresas nusprendė, kad lobistai privalo užsiregistruoti, o 1946 m. buvo priimtas Lobizmo reguliavimo aktas¹⁹.

Tačiau ne kiekviena IG užsiima lobizmu. Mankuro Olsonio teigimu, yra slaptos IG, kurios yra neorganizuotos, ir negina savo interesų, ir spaudimo grupės, kurios aktyviai vykdo lobistinę veiklą²⁰. Priežastis – spaudimo grupės ne tik užsiima lobizmu, bet ir teikia kolektyvines gėrybes. Didelės organizacijos gali mobilizuoti savo tikslų gynimui slaptas IG, siūlydamos paskatinimus. Tai gali daryti tik tokios organizacijos, kurios turi teisę ir galimybę imtis prievartos arba duoti paskatinimus slaptų IG nariams²¹.

Pagal Mankurą Olsoną, politinė organizacija, neturinti kitų funkcijų, išskyrus lobizmą, negali teisėtomis priemonėmis priversti žmonių tapti jos nariais, be to, ji negali žmonėms pasiūlyti jokių paskatinimų. Tačiau organizacija, siūlanti paskatinimus atskiriems nariams, yra patrauklesnė žmonėms, nes paskatina asmenį prisidėti prie kolektyvinių gėrybių kūrimo. Slaptų IG nariai nesuinteresuoti savanoriškai aukoti savo laiko ir pinigų kolektyvinių gėrybių kūrimui; pavieniai asmenys negali būti tikri, ar pavyks gauti tas kolektyvines gėrybes. Tačiau jei šias gėrybes sukurti pavyksta, šie asmenys mielai jomis naudojasi. Tokie asmenys kolektyvines gėrybes kuriančią lobistinę organizaciją remia tik tada, jei bus įvykdytos dvi sąlygos – tie asmenys bus priversti mokėti tam tikrą

¹⁵ Geleževičius R., *Interesų grupės ir lobizmas*, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2004, p. 30.

¹⁶ Tocqueville A., *Apie demokratiją Amerikoje*, Vilnius: Amžius, 1996, p. 567.

¹⁷ Tocqueville A., *Apie demokratiją Amerikoje*, Vilnius: Amžius, 1996, p. 577.

¹⁸ Tocqueville A., *Apie demokratiją Amerikoje*, Vilnius: Amžius, 1996, p. 568.

¹⁹ Žigarsas F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 431.

²⁰ Olson M., *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*, Harvard University Press: 2002, p. 132.

²¹ Olson M., *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Group*, Harvard University Press: 2002, p. 133.

pinigų sumą tai organizacijai, arba tikėtis gauti paskatinimų. Todėl lobistinė organizacija, jei nori gauti slaptų IG paramą, privalo vykdyti bent vieną iš šių sąlygų²².

Pagal Alvidą Lukošaitį, šiuolaikiniai IG lobizmo tyrimai dažniausiai grindžiami pliuralizmo, korporatyvizmo²³ ir klientelizmo²⁴ metodologiniais modeliais. Įvairiose šalyse istoriškai susiklostė vienas ar kitas dominuojantis modelis, tačiau šalia dominuojančio modelio pasitaiko ir kitų modelių elementų. Pagal Alvidą Lukošaitį, pliuralizmo sąlygomis kiekviena IG gali pasikliauti tik savo turimomis įtakos galimybėmis, nes nė viena IG neturi oficialiai suteiktos (arba valstybės pripažįstamos) privilegijuotos padėties. Esant pliuralistiniam IG ir valdžios sąveikos modeliui asmenys aktyviai dalyvauja organizacijų veikloje. Daug narių turinčios „organizuotos grupės efektyviai paverčia savo narių interesus politiniais reikalavimais. <...> Nors ne visos IG <...> pasiekia norimų rezultatų, kiekviena grupė, nepriklausomai nuo jos interesų, turi vienodas galimybes sėkmingai veiklai“²⁵. Alvidas Lukošaitis pateikė Deivido Trumeno teiginius, kad pliuralizmo sąlygomis atviras priėjimas prie politikos formuotojų suteikia IG stabdžius ir atsvaras prieš galingus valstybės pareigūnus ir specializuotas IG²⁶. Tačiau pliuralistinėmis sąlygomis IG neturi vienodo priėjimo prie valdžios, ypač mažos IG²⁷. Pagal Feliksą Žigarą, IG galimybes prieiti prie valdžios sulygina korporatyvizmas – sistema, kai vyriausybė privalo atsižvelgti į visų susiorganizavusių IG reikalavimus. Skirtingai nei pliuralizmo sąlygomis, vyriausybė ne tik balansuoja tarp IG bet ir stengiasi kuo plačiau jas įtraukti į sprendimų priėmimą ir valstybės valdymą, dėl to priimami atitinkami įstatymai²⁸. Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus nuomone, skėtinės organizacijos linkusios labiau atsižvelgti į galingesnių ir įtakingesnių savo narių interesus.

Pagal Feliksą Žigarą, nors korporatyvizmas padidina mažų IG grupių galimybes prieiti prie valdžios pareigūnų, jis turi trūkumą, nes suvaržo vyriausybės politiką ir padaro ją labiau priklausomą nuo IG. Atskiros IG gali įgyti pernelyg dideles galimybes reikalauti savo interesų patenkinimo ir neatsižvelgti į kitų IG reikalavimus²⁹.

Pagal Alvidą Lukošaitį, klientelizmui „būdingas pavaldumas, abipusis interesas ir <...> orientuotumas į asmenybę“³⁰. „Klientelistinis ryšys reiškia dvišalį asimetrišką patrono ir kliento

²² Olson M., *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*, Harvard University Press, 2002, p. 134.

²³ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 88.

²⁴ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 91.

²⁵ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 88.

²⁶ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 87.

²⁷ Vitkus G., *Politologijos įvadas*, Vilnius: Leidybos centras, 1992, p. 112.

²⁸ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 442.

²⁹ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 443 – 444.

³⁰ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 91.

santyki. Šis santykis yra savanoriškas, daugiafunkcinis ir neformalus, jam būdinga faktiška turto, valdžios ir statuso nelygybė. Toks ryšys, veikiantis porų (dvejetų) pagrindu, formuoja vertikalų porų tinklą, įsiskverbiantį į valdžios struktūras. Klientelizmas <...> buvo būdingas agrarinėms visuomenėms, tačiau kai kuriose Europos demokratijose jis evoliucionavo į neoklientelizmą. Jame individualų patroną pakeičia politinės partijos. <...> Valdančios partijos priima <...> įstatymus ir suteikia palankumą atskiroms organizacijoms už jų paramą rinkimuose³¹.

ES šalyse pastebimos pliuralistinės, korporatyvistinės ir klientelistinės sistemos. Pagal Feliksą Žigarą, pliuralizmo pavyzdys – Jungtinė Karalystė³², korporatyvizmo – Švedija³³, klientelizmo – Vengrija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Italija, Graikija³⁴. Pliuralizmas vyrauja šalyse, kur ilgą laiką valdo stiprios dešinėsios partijos, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, o korporatyvizmas – šalyse, kur ilgai valdo stiprios kairiosios partijos, pavyzdžiui, Švedijoje. Pagal Feliksą Žigarą, klientelizmas vyrauja šalyse, kur anksčiau valdė diktatūriniai režimai³⁵. Tokį pavyzdį pateikia Robertas Putnamas knygoje „Kad demokratija veiktų“, rašydamas apie Italiją: „klientelizmas <...> linkęs palaikyti socialinę fragmentaciją ir dezorganizaciją. <...> lengvai pažeidžiamiems valstiečiams išsigelbėjimo ieškojimas patrono – kliento santykiuose buvo logiškas atsakas į visuomenės atomizaciją“³⁶.

Ronaldas Hrebenaras 2008 m. su bendraautoriais atliko atstovavimo interesams ir lobizmo sistemos Lietuvoje tyrimą ir pateikė 2005 m. liepos mėnesį darytos 50 Lietuvos politikų, mokslininkų, valdininkų ir žurnalistų apklausos rezultatus. Autorių nuomone, lobistinės IG bendruomenės Lietuvoje neišsivysčiusios, dažnai korumpuotos; dauguma aukščiausius postus užimančių Lietuvos politikų jas vertina neigiamai. Turinti daug ryšių ir išteklių verslo bendruomenė yra viena sėkmingiausiai veikiančių lobistinio proceso dalyvių³⁷. Po verslininkų įtakingiausi lobistai – žemės ūkio ir kaimo plėtros sektorių atstovai³⁸.

Anot Ronaldo Hrebenaro ir bendraautorių, požiūris į lobizmą Lietuvoje yra neigiamas, lobizmo teisinis reglamentavimas neefektyvus. Šių autorių teigimu, pagrindiniai Lietuvos lobistų metodai – korupcija ir asmeninės pažintys, todėl painiojami viešieji ir privatūs interesai. Gyventojai mažai tiki IG politiniu efektyvumu, sieja IG veiklą su korupcija, mano, kad IG dirbtinai sukūrė komunistai. Lietuvoje trūksta daug profesionalų organizacijų, visuomenė turi per mažai žinių apie IG; taip pat gyventojai įsitikinę, kad naudingiau naudotis asmeniniais ryšiais. Lietuvoje pilietinė visuomenė silpna,

³¹ Lukošaitis A., „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“, *Politologija*, 2000/2 (18), p. 92.

³² Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 441.

³³ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 446.

³⁴ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 447.

³⁵ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 447.

³⁶ Putnam R. D., *Kad demokratija veiktų*. Vilnius: Margi raštai, 2001, p. 190 – 191.

³⁷ Hrebenar, R. J., McBeth, C. H., Morgan, B. B., „Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development“, *Journal of Public Affairs* 8, 2008, p. 51 – 57.

³⁸ Hrebenar, R. J., McBeth, C. H., Morgan, B. B., „Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development“, *Journal of Public Affairs* 8, 2008, p. 56.

dauguma gyventojų tiki, kad atskiro piliečio ar IG galimybės įtakoti politinio sprendimo priėmimą ir politinį procesą yra menkos. Gyventojai nesupranta, kaip prisijungimas prie IG gali pakeisti jų gyvenimą. IG taktika, įtakoiant sprendimų priėmimą, primityvi, jos naudoja draugų ir kaimynų ryšiais paremtą taktiką, tik retais atvejais IG kreipiasi į registruotus lobistus. Geriausiai lobizmą išmano verslininkai, prasčiausiai profesinės sąjungos³⁹.

Politologo Algio Krupavičiaus teigimu, „lietuviškoje sistemoje gausu korporatyvinės sistemos elementų. <...> Pas mus dar iš sovietinių laikų ateina vadinamojo blato sistema, pagrįsta pažintimis ir giminytės ryšiais. Taigi protekcionizmas, despotizmas, tie suasmeninti ryšiai yra kone svarbiausias poveikio mechanizmas šiuolaikinėje Lietuvoje. <...> Tai gali pasikeisti, jeigu Lietuvos verslas, pramonė, apskritai visi ekonomikoje veikiantys asmenys labiau pradės orientuotis į užsienio rinkas, tuomet Lietuvos verslui prireiks specifinių lobistinių paslaugų užsienyje, ES lygmeniu. Šioje vietoje ta legali lobistinė veikla būtų perspektyvesnė negu šalies viduje. Tačiau kol kas verslo ir prekybos kompanijos yra gana uždaros, <...> ir nesistengia daryti politinio poveikio ES sprendimams. Lietuva Briuselyje paprastai atstovaujama pačių suinteresuotų organizacijų, o ne profesionalių lobistų, kaip antai žemdirbiai“⁴⁰.

Lietuvos žemdirbiai savo interesų gynimui sukūrė ŽŪR, tai yra korporatyvizmo pavyzdys. EP narės padėjėjas, atsakydamas į šio magistro baigiamojo darbo autoriaus parengtos anketos (2 priedas) klausimus, nurodė, kad ŽŪR aktyviai veikia EP narius. Tačiau atsakydamas į šio magistro baigiamojo darbo autoriaus parengtos anketos (1 priedas) klausimus, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija, LŪS, Lietuvos daržovių augintojų asociacija ir Lietuvos Mokslų akademija nurodė, kad kartais gina savo interesus tiesiogiai Lietuvos ir ES institucijose. LR Prezidento patarėjas, atsakydamas į anketos (2 priedas) klausimus, nurodė, kad į prezidentūrą kartais tiesiogiai kreipiasi pienininkų, miško savininkų, LŽŪBA atstovai. Tai – akivaizdūs pliuralizmo atvejai.

Klientelizmo atvejų Lietuvos žemdirbių lobistinėje veikloje šio magistro baigiamojo darbo autorius nepastebėjo. Klientelizmas, carinės Rusijos valdymo laikais, tarpukariu ir tarybiniais laikais vyravęs Lietuvoje, beveik išnyko. Raimundo Kaminsko ir Viktorijos Marcinkevičienės teigimu, carinės Rusijos laikais ir tarpukariu Lietuvos kaimo gyventojai buvo susiskirstę į ponus, kuriuos sąlyginai galima įvardinti patronais, ir kumečius, patronų klientus, už pono globą mokėjusiais darbu ir lojalumu. Anot šių autorių, tarybiniais laikais atsirado blatas – artimi asmeniniai ryšiai ir neformalūs santykiai su valdančiosios komunistų partijos vadovais. Šie ryšiai suteikdavo galimybę pasiekti deficitinių išteklių šaltinius, ar gauti tam tikras paslaugas (pavyzdžiui, paskyrimą į kokias nors

³⁹ Hrebenar R. J., McBeth C. H., Morgan, B. B., „Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development“, *Journal of Public Affairs* 8, 2008, p. 51–65.

⁴⁰ *Trapi lobizmo ir papirkimo riba*,

<http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/trapi_lobizmo_ir_papirkimo_riba/.coments_1> [žiūrėta 2012 08 29].

pareigas)⁴¹. Autorių teigimu, „klientelistinės sistemos <...> silpnėja tuomet, kai: a) išsenka atlygio klientams šaltiniai; b) prasideda aktyvi kova tarp patronų; c) išauga pilietinio pasitikėjimo lygis; d) silpnėja biurokratijos centralizacijos lygis“⁴². Iki 1990 m. Lietuvos politinėje sistemoje vyravo viena politinė partija, ir IG santykiai su šia partija galėjo būti apibūdinti kaip klientelizmo atmaina parentela⁴³. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 1990 m. patronas (Lietuvos komunistų partija) prarado daug atlygio klientams šaltinių (pavyzdžiui, finansavimą iš Rusijos, daugelio pramonės įmonių bankrotas sumažino valstybės biudžeto pajamas), suskilo į keletą tarp savęs kovojančių grupuočių, biurokratijos centralizacijos lygis susilpnėjo, pilietinio pasitikėjimo lygis irgi išaugo – atsirado žemdirbių nevyriausybinių organizacijų. Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas ir Lietuvos komunistų partijos suirimas – pagrindinė klientelizmo sunykimo Lietuvoje priežastis.

1.2. Lobizmo metodai

Gindamos savo interesus, IG imasi lobistinės veiklos, siekdamos supažindinti valdžios atstovus su savo interesais, ir joms palankių teisės aktų priėmimo. Pagal Ronaldą Hrebenarą, yra penki pagrindiniai lobistinės veiklos uždaviniai: tinkamo pranešimo perdavimas; informacijos pateikimas tinkamiems žmonėms; tinkama informacijos pateikimo forma; informacijos pateikimas tinkamu metu; perduodama informacija turi tinkamai išreikšti problemą⁴⁴. ES žemės ūkio lobistinės organizacijos naudojami visais tradiciniais metodais, siekdamos tobulinti BŽŪP ir gindamos savo interesus nuo konkuruojančių interesų grupių – vartotojų teisių gynėjų, aplinkosaugininkų, gyvūnų teisių gynėjų ir besivystančių šalių atstovų. ES šalyse žemdirbių lobistai stengiasi paveikti įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę valdžią, veikia agrarinės partijos, o šalyse narėse veikiančios žemdirbių organizacijos vienijasi į europines organizacijas. Pasitaiko ir masinių žemdirbių protestų.

Pagal Čarlzą Lindblomą ir Edvardą Vudhauzą, geriausias lobizmo būdas yra informacijos pateikimas valdžios atstovams asmeniniame susitikime. Taip pat naudinga dalyvauti klausymuose arba pateikti tyrimų rezultatus ir techninę informaciją⁴⁵.

Pagal Laurą Pačėsaitę, galima išskirti šiuos Lietuvos žemdirbių taikomus lobizmo metodus: ekspertų informacija, pateikiama susitikimuose su Lietuvos ir ES institucijų atstovais, spaudos ir

⁴¹ Kaminskas R., Marcinkevičienė V., „Patrono ir kliento santykių analizė: klientelizmo sociologiniai bruožai“, *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose* 6, 2009, p. 118.

https://ojs.kauko.lt/index.php/mttlk/article/viewFile/141/pdf_20 [žiūrėta 2012 10 27].

⁴² Kaminskas R., Marcinkevičienė V., „Patrono ir kliento santykių analizė: klientelizmo sociologiniai bruožai“. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose* 6, 2009, p. 119.

https://ojs.kauko.lt/index.php/mttlk/article/viewFile/141/pdf_20 [žiūrėta 2012 10 27].

⁴³ Kaminskas R., „Interesų grupių ir valstybės santykiai: politikos tinklų analizės problemos“, *Filosofija, sociologija* 3, 2001, p. 28.

⁴⁴ Hrebenaras R., Bendroji lobistinės veiklos samprata. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos, Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 27.

⁴⁵ Lindblom Ch. E., Woodhouze E. J., *Politikos formavimo procesas*, Vilnius: Algarvė, 1999, p. 131.

masinių informacijos priemonių kampanijos, viešosios nuomonės formavimo kampanijos, lobistinės koalicijos, ekonominis spaudimas politinėms partijoms, elektroninis lobizmas⁴⁶.

Ekspertų informacija parengiama, remiantis žemės ūkio, ekonomikos, sociologinių mokslinių tyrimų duomenimis. Šiuos tyrimus gali atlikti ir atlieka Lietuvos mokslų akademija, ASU (buvęs Lietuvos žemės ūkio universitetas), viešųjų ryšių agentūros, patys žemdirbiai, kurie yra įgiję išsilavinimą žemės ūkio srityje. Šiuo metodu naudojamosi, prašant finansinės paramos žemės ūkiui, perkant žemės ūkio techniką, grūdus, gyvulius, ar kuriant ekologinius ūkius, bei siekiant tiesioginių išmokų suvienodinimo. Tokia informacija perduodama valdžios institucijų atstovams tiesioginių susitikimų metu. Tai tiesioginis lobizmas.

Spaudos (visuomenės informavimo) priemonių kampanijos vykdomos, pasitelkus žemdirbių spaudą ir interneto puslapius, bei leidžiant knygas. Straipsniai skelbiami laikraščiuose „Valstiečių laikraštis“, „Ūkininko patarėjas“ bei rajoninėje spaudoje. Daugelis žemdirbių organizacijų turi savo interneto puslapius. Tuose leidiniuose skelbiami straipsniai remiasi ekonominiais argumentais, sociologinėmis apklausomis, įrodinėja žemės ūkio svarbą Lietuvos valstybei, pabrėžia, kad žemės ūkis yra svarbi Lietuvos istorijos ir kultūros dalis, primena, kad daugelis Lietuvos politikų, mokslininkų, rašytojų yra kilę iš kaimo, ir kad kaimas prisidėjo prie lietuvių kalbos išsaugojimo. Tokiais argumentais siekiama Lietuvos valstybės institucijų ir visuomenės paramos žemdirbių interesų gynimui.

Viešosios nuomonės formavimo kampanijos (ryšiai su visuomene) vykdomos tais pačiais metodais, kaip ir spaudos kampanijos, tačiau, pagal Laurą Pačėsaitę, remiasi ne tiek argumentais, kiek emociniu poveikiu; mokslinių tyrimų duomenys interpretuojami IG palankia linkme⁴⁷. Šios kampanijos formuoja teigiamą ar neigiamą valstybės politikų ir tarnautojų įvaizdį, taip pat siekia, kad per rinkimus į valdžios institucijas patektų žemdirbių atstovai. Vienas iš tokios kampanijos pavyzdžių – Kęstučio Jaskelvičiaus knyga „Valstybės atėmimas“, formuojanti neigiamą Lietuvos laisvosios rinkos instituto, buvusios žemės ūkio ministrės Kazimieros Prunskienės ir kitų įvaizdį. Nuo spaudos kampanijų viešosios nuomonės formavimo kampanija skiriasi tuo, kad valdžios institucijų pritarimo IG interesams siekiama ne susitarimo, o konfrontacijos būdu, grasinant protesto akcijomis ir demonstracijomis, tokiomis, kaip 2003 m. vykdytos kelių blokados ar Briuselyje vykstantys žemdirbių piketai. Pagal Laurą Pačėsaitę, tokių kampanijų tikslas – paveikti visuomenės nuomonę, o per ją ir valdžios institucijų nuomonę; dažnai rašomos peticijos valdžios institucijų atstovams⁴⁸.

⁴⁶ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 57 – 64.

⁴⁷ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 61.

⁴⁸ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 60 – 61.

Lobistinės koalicijos – IG, turinčių panašius interesus, susivienijimai⁴⁹. Ekonominis spaudimas politinėms partijoms – finansinė parama kandidatams per rinkimų kampanijas⁵⁰. Elektroninis lobizmas vykdomas pateikiant informaciją virtualioje erdvėje, masiškai rašant laiškus elektroniniu paštu valdžios institucijų atstovams, organizuojant virtualius streikus – masiškai lankant valdžios institucijų tinklapius ir sukeliant grūstį, kad kiti vartotojai negalėtų pasiekti šių tinklapių⁵¹.

1.3. Skaidrumo registras

ES institucijos reglamentuoja lobistų veiklą. 2008 m. priimtas Skaidrumo registras. registruodamiesi registre interesų grupių atstovai turi pasirašyti EK priimtą elgesio kodeksą. Elgesio kodeksas priimtas po viešųjų konsultacijų, vykusių 2007 m. gruodžio mėn. – 2008 m. vasario mėn. jame nustatyti pagrindiniai principai, kaip antai atvirumas, sąžiningumas ir principingumas, kurių interesų grupių atstovai turės paisyti bendraudami su EK⁵².

Bendras EK ir EP Skaidrumo registras pradėjo veikti 2011 m. birželio 23 d.⁵³. Skaidrumo registre užsiregistravusios IG privalo laikytis elgesio kodekso, už elgesio kodekso pažeidimus taikomos sankcijos. EP darbo tvarkos taisyklėse pažeidimai skirstomi į 4 rūšis:

- 1) netyčinis taisyklių nesilaikymas, jeigu jis nedelsiant ištaisomas; sankcijų nėra;
- 2) tyčinis kodekso nesilaikymas, tada IG turi keisti savo elgesį arba ištaisyti savo duomenis Skaidrumo registre per nustatytą laiko tarpą; sankcijos – laikinas sustabdymas iki 6 mėnesių arba iki pažeidimų ištaisymo;
- 3) nuolatinis kodekso nesilaikymas; sankcijos – IG 1 metams pašalinama iš Skaidrumo registro ir praranda leidimą patekti į EP patalpas;
- 4) rimto pobūdžio tyčinis kodekso nesilaikymas; sankcijos – IG 2 metams pašalinama iš Skaidrumo registro ir praranda leidimą patekti į EP patalpas⁵⁴.

Skaidrumo registre, kuriame įregistruoti lobistai, yra skirstoma į 6 grupes:

- „1. Profesionalų konsultacijų kontoros, advokatų kontoros, savarankiškai dirbantys konsultantai.
2. „Vidaus“ lobistai, prekybos, profesinės asociacijos.

⁴⁹ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 64.

⁵⁰ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 61.

⁵¹ Pačėsaitė L. Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andriekienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 62 – 63.

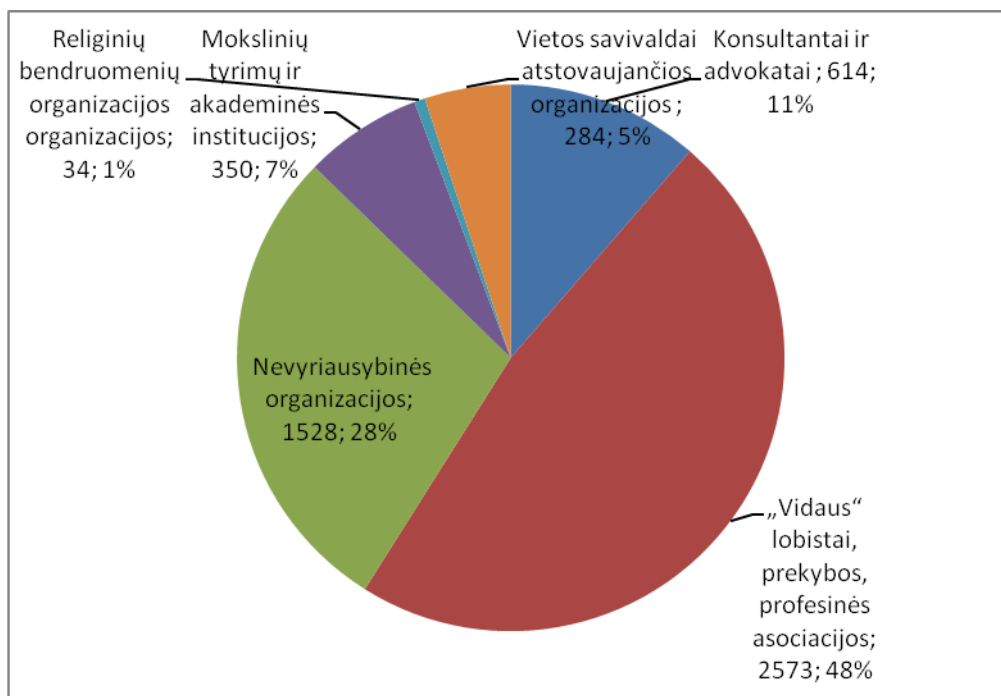
⁵² *Europos Komisija ir interesų grupių atstovai*, <http://ec.europa.eu/civil_society/interest_groups/code_lt.htm> [žiūrėta 2011 11 15].

⁵³ *Skaidrumo registro jungtinis sekretoriatas*, <http://europa.eu/transparency-register/pdf/key_events_lt.pdf> [žiūrėta 2012 10 28].

⁵⁴ *Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės*, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20120703+ANN-10+DOC+XML+V0//LT>> [žiūrėta 2012 10 28].

3. Nevyriausybines organizacijos.
4. Tyrimu institucijos, moksliniu tyrimu ir akademinės institucijos.
5. Organizacijos, atstovaujancios bažnyčioms ir religinėms bendruomenėms.
6. Organizacijos, atstovaujancios bažnyčioms ir religinėms bendruomenėms”⁵⁵.

Šioms grupėms priklausanciu lobistu kieki 2012 m. lapkričio 10 d. duomenimis parodytas 1 paveiksle.

1. pav. Lobistu kiekis pagal Skaidrumo registro 2012-11-10 duomenis

Šaltinis: Skaidrumo registro statistika,

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/statistics.do?locale=lt&action=prepareView>>

[žiūrėta 2012 11 10].

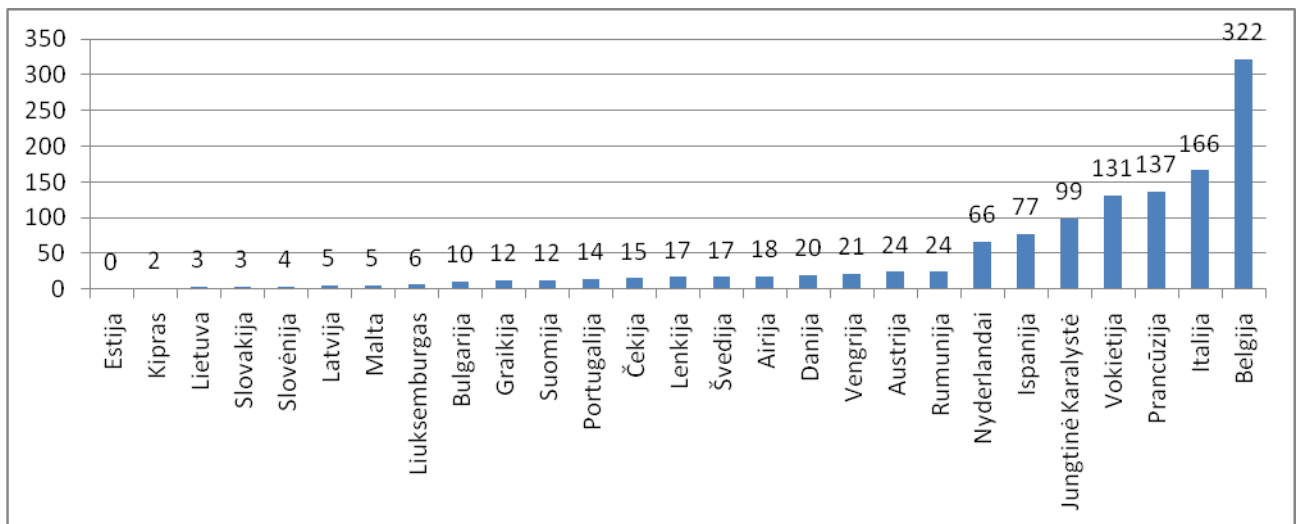
Iš 1 paveikslo matome, kad Skaidrumo registre užregistruoti 5 483 lobistai ar lobistinės organizacijos. Daugiausia Skaidrumo registre yra vidaus lobistu ir nevyriausybiniu organizaciju. Žemės ūkio interesams atstovauja 1 358 organizacijos⁵⁶: iš šių organizaciju 217 priklauso 1 grupei, 497 – 2 grupei, 444 – 3 grupei, 91 – 4 grupei, 7 – 5 grupei, 102 – 6 grupei.

ES valstybiu nariu žemdirbiu atstovu skaičius Skaidrumo registre 2012 m. lapkričio 10 d. parodytas 2 paveiksle.

⁵⁵ Skaidrumo registro statistika,

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/statistics.do?locale=lt&action=prepareView>> [žiūrėta 2012 11 10].

⁵⁶ Paieskos registre rezultatai, <<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do#searchResult>> [žiūrėta 2012 11 10].

2 pav. ES valstybių narių žemdirbių atstovų skaičius Skaidrumo registre 2012-11-10 duomenimis

Šaltinis: Paieška registre, <<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do?locale=lt&reset=>>
[žiūrėta 2012 11 10].

Iš 2 paveikslo matome, kad pagal 2012 m. lapkričio 10 d. Skaidrumo registro duomenis aktyviausiai lobistinę veiklą ES institucijose vykdo Vakarų Europos ir Pietų Europos žemdirbiai – belgai, italai, prancūzai, vokiečiai, anglai ir olandai. Šių šalių atstovai gauna didžiausias tiesiogines išmokas⁵⁷. Tai, kad Airijos, Austrijos, Danijos, Graikijos, Liuksemburgo, Kipro, Maltos ir Šiaurės Europos šalių (Suomijos, Švedijos, Danijos) žemdirbių atstovų Skaidrumo registre yra nedaug, nereiškia, kad jie neaktyvūs lobistinėje veikloje – tos šalys, lyginant su Vokietija ar Prancūzija, yra nedidelės. Mažiau aktyvūs lobistinėje veikloje yra didesnių už Austriją, Daniją, Liuksemburgą, Kiprą, Maltą ir Šiaurės Europos šalis Centrinės Europos šalių, anksčiau priklausiusių Tarybų Sąjungos įtakos zonai, žemdirbiai – vengrai, rumunai, lenkai, bulgarai. Lietuvos žemdirbiai pagal Skaidrumo registre įregistruotų žemdirbių atstovų skaičių užima 25 vietą iš 27 ES valstybių narių. Latvija turi 5 žemdirbių atstovus Skaidrumo registre, beveik dvigubai daugiau nei Lietuva. Estija žemdirbių atstovų Skaidrumo registre neturi.

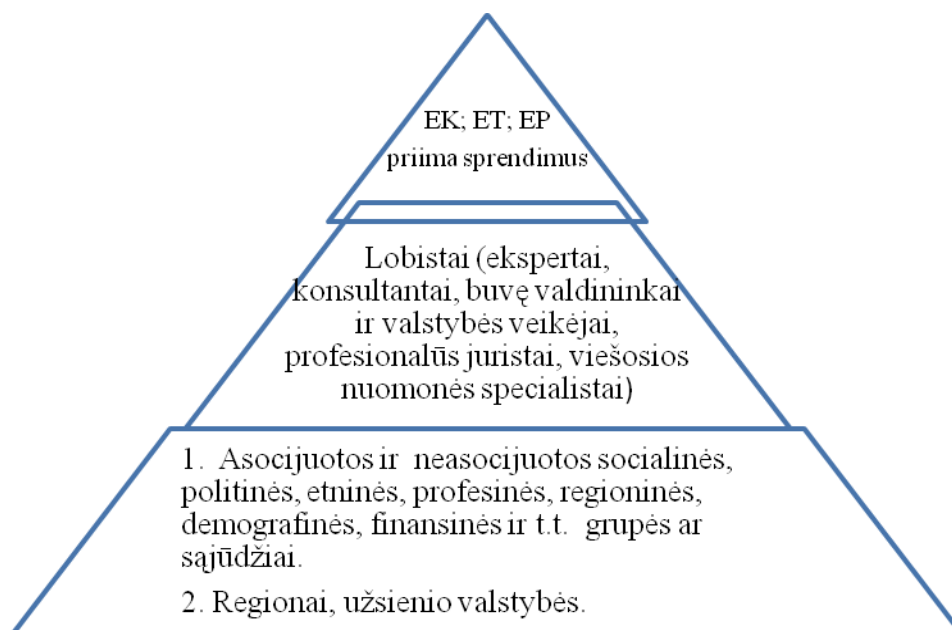
Lietuvos IG vis aktyviau užsiima lobistine veikla ES. 2010 m. ES buvo užsiregistravusios 2 IG iš Lietuvos⁵⁸, 2012 m. 10⁵⁹, 3 iš jų (Lietuvos mokslų akademija, LMSA ir Klausio Vestramo kontora) atstovauja žemdirbiams. Atlikus Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos tyrimą, nustatyta, kad žemdirbių lobistinė veikla turi pliuralizmo ir korporatyvizmo elementų.

Lobizmo piramidė ES pavaizduota 3 paveiksle.

⁵⁷ Ar įmanoma vienoda tiesioginė išmoka už hektarą visoje ES, <www.lus.lt/nuotraukos/ismoku%20lygis.doc> [žiūrėta 2011 12 20].

⁵⁸ Baumgartner F. R., Wonka A., Mahoney C., Berkhout J., „Measuring the Size and Scope of the EU Interest Group Population“, *European Union Politics* 11 (3), 2010, p. 468.

⁵⁹ Transparency Register, <<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do#searchResult>> [žiūrėta 2012 03 04].

Šaltinis: sudaryta pagal Geleževičius, 2004

3 pav. Lobizmo piramidė ES

3 paveiksle parodyta, kad sprendimus ES priima EK, ET ir EP, į kuriuos dažniausiai kreipiasi IG ir jų lobistai. Pagal Živilę Šukytę, EK linkusi į korporatyvizmą, EP – į pliuralizmą, o ET yra uždara ir atsiribojusi nuo lobistų poveikio; joje įtakingiausi yra ET dirbantys nacionaliniai tarnautojai, ir valstybių narių nuolatiniai atstovai ⁶⁰.

1.4. Europinės agrarinės lobistinės organizacijos, jų interesai ir veikla

Pagal Feliksą Žigarą, žemdirbių IG yra vienos seniausių istorijoje interesų organizacijų, nors jų vaidmuo mažėja dėl lyginamojo žemės ūkio svorio kritimo išsivysčiusiose šalyse. Šios grupės klasifikuojamos pagal bendrą jų narių skaičių atskiroje politinėje sistemoje, dydį ir įvairių grupių reprezentatyvumo laipsnį, santykį su politinėmis partijomis ir valdžios institucijomis. Žemdirbių IG įtaką skatina valstybinės subsidijos žemės ūkiui, tiesioginiai ryšiai su vykdomąja valdžia, silpna kitų interesų sektorių konkurencija žemės ūkio srityje ⁶¹.

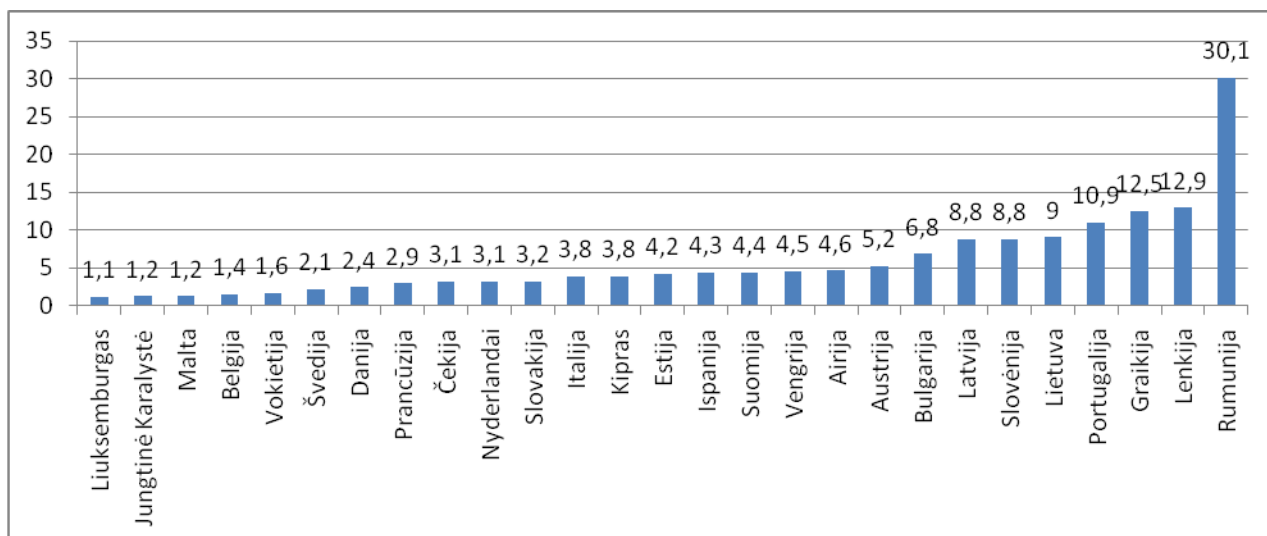
Pagal Simoną Hiksą, nuo 1970 m. iki 2000 m. žemės ūkyje dirbančių asmenų skaičius mažėjo, o daugelyje ES valstybių narių aktyvūs žemdirbiai apytikriai sudarė mažiau nei 5 proc. rinkėjų. Todėl politinės partijos, tradiciškai palaikomos kaimo regionuose, pavyzdžiui, krikščionys demokratai, kreipėsi į miesto vidurinės klasės rinkėjus, mokančius už BŽŪP. Praeito amžiaus paskutinį dešimtmetį

⁶⁰ Šukytė Ž., Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 227.

⁶¹ Žigaras F., *Politologija*, Vilnius: Gimtinė, 2001, p. 434 – 435.

socialistai ir žalieji daugelyje Europos šalių laimėjo rinkimus, užėmė daug postų žemės ūkio ministerijose, ir pradėjo mažinti subsidijas žemės ūkiui ⁶².

Pagal Darių Trakelį, žemdirbių IG įtaka nemažai priklauso nuo žemdirbių skaičiaus valstybėse narėse ⁶³. 4 paveiksle pateikta žemdirbių dalis procentais nuo visų dirbančiųjų ES šalyse 2010 m.

4 pav. Žemdirbių dalis procentais nuo visų dirbančiųjų ES šalyse 2010 m.

Šaltinis: *Employment in agriculture: statistical sources and applications*,
http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2011/pdf/c5-1-351_en.pdf [žiūrėta 2012 10 27].

2010 m. 11 110 000 ES piliečių, arba 5,2 proc. visų dirbančiųjų, dirbo žemės ūkyje ⁶⁴. Didžiausią procentą nuo visų darbuotojų žemdirbiai sudarė Baltijos valstybėse, Centrinės Europos ir Pietų Europos valstybėse (Rumunijoje, Lenkijoje, Graikijoje, Portugalijoje). Tačiau mažas žemdirbių skaičius kurioje nors šalyje nereiškia, kad žemdirbių įtaka toje šalyje maža. Dariaus Trakelio teigimu, žemdirbių įtaka stipri Prancūzijoje, kur žemdirbiai palaiko glaudžius ryšius su dešiniuosiomis partijomis – Susivienijimu už Respubliką ir Sąjungą už demokratinę Prancūziją. Kairiosios Prancūzijos partijos irgi atsižvelgia į žemdirbių interesus ⁶⁵. Taip pat žemdirbių įtaka didelė Belgijoje, Italijoje, Ispanijoje, Portugalijoje, Graikijoje ir Airijoje ⁶⁶.

⁶² Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 336.

⁶³ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 52.

⁶⁴ *Employment in agriculture: statistical sources and applications*,
http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2011/pdf/c5-1-351_en.pdf [žiūrėta 2012 10 27].

⁶⁵ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 56 – 57.

⁶⁶ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 47.

Dariaus Trakelio teigimu, žemdirbių įtaka Vokietijoje sustiprėja, kai valdžioje būna žemdirbių remiama krikščionių demokratų partija. Žemdirbių įtaka ypač stipri Bavarijos žemėje⁶⁷. Tačiau yra stiprūs žemdirbių konkurentai – aplinkosaugininkai ir vartotojų teisių gynėjai, kuriuos remia socialdemokratų ir žaliųjų partijos. Šioms partijoms esant valdžioje, žemdirbių įtaka susilpnėja. Darius Trakelis Vokietiją priskiria prie šalių, kur žemdirbių įtaka silpna⁶⁸. Taip pat žemdirbių įtaka silpna Jungtinėje Karalystėje, ir nors žemdirbių IG palaiko glaudžius ryšius su Žemės ūkio ministerija, konservatorių ir leiboristų partijos skiria žemdirbiams mažai dėmesio. Tokia pati padėtis ir Švedijoje, kur po Antrojo pasaulinio karo valdanti darbininkų remiama socialdemokratų partija nesirūpina žemdirbių interesais⁶⁹. Taip pat žemdirbių įtaka silpna Olandijoje, Danijoje, Suomijoje, Švedijoje ir Austrijoje⁷⁰.

Europos valstybių žemdirbių IG buvo įsitikinusios, kad EEB įkūrimas bus labai svarbus jų sektoriaus plėtrai, todėl savo interesams atstovauti ir ginti 1958 m. rugsėjo 6 d. įkūrė COPA. Nuo to laiko EK bendradarbiauja su COPA, ir kartu kuria žemės ūkio politiką; visi su žemės ūkio sektoriumi susiję sprendimai priimami bendradarbiaujant su šia organizacija⁷¹. Šiuo metu COPA jungia 56 organizacijas iš 27 ES šalių narių⁷².

1959 m. rugsėjo 24 d. įkurta COGECA, o 1962 m. gruodį abi organizacijos susivienijo į COPA – COGECA, kuri gina bendruosius ir specifinius savo narių interesus ES institucijose⁷³. „COPA – COGECA tikslai: 1) nagrinėti visus veiksnius, susijusius su BŽŪP; 2) atstovauti žemės ūkio sektorius; 3) siekti bendriems interesams naudingų sprendimų; 4) palaikyti ir vystyti ryšius su ES institucijomis ir su kitomis europinėmis organizacijomis“⁷⁴. Siekdama šių tikslų, COPA – COGECA „atstovauja bendrus ir specifinius Europos žemės ūkio, miškininkystės, žvejybos ir maisto gamybos kooperatyvų interesus ir prisideda prie kooperatyvų vystymosi, įtakoja sprendimus, veikiančius žemės ūkio kooperatyvų veiklą, taiko lobizmą ES institucijose, ir kitose ES ir tarptautinėse organizacijose, suteikia galimybę nariams ir kooperatyvams vykdyti politines diskusijas ir apsikeisti nuomonėmis nariams tarpusavyje ir kitomis ES ir tarptautinėmis organizacijomis apie politinius reikalus ir apie žemės ūkio produkcijos ir verslo pridėtinę vertę, siekia bendrus interesus ginančių sprendimų, ir tuos sprendimus palaiko, palengvina ir koordinuoja ryšius tarp narių ir jų atstovų Briuselyje; vykdo žemės ūkio,

⁶⁷ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 54.

⁶⁸ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 47.

⁶⁹ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 53 – 54.

⁷⁰ Trakelis D., ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (O2S), Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009, p. 47.

⁷¹ COPA history, <<http://www.copa-cogeca.eu/CopaHistory.aspx>> [žiūrėta 2011 10 18].

⁷² COPA`s Members organizations, <<http://www.copa-cogeca.eu/Main.aspx?page=CopaMembers&lang=en>> [žiūrėta 2012 06 15].

⁷³ COPA history, <<http://www.copa-cogeca.eu/CopaHistory.aspx>> [žiūrėta 2011 10 18].

⁷⁴ COPA`s history and objectives, <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CopaHistory&lang=en>> [žiūrėta 2011 12 13].

miškininkystės, žvejybos ir maisto gamybos kooperatyvų interesų juridines, finansines, socialines ir kitas studijas“⁷⁵.

COPA – COGECA veikla organizuojama šakinių daugiau kaip 40 darbo grupių principu. Jų atstovai deleguojami į konsultacinius komitetus EK, į kiekvieno komiteto sudėtį įeina po vieną atstovą – ekspertą iš kiekvienos valstybės narės. Lietuva turi 10 ekspertų – grūdų, cukrinių runkelių, kiaulių, galvijų, vaisių ir daržovių ir kt.⁷⁶. COPA – COGECA posėdžiuose pagal atskiras veikas dalyvauja ŽŪR nariai: LŽŪBA, Lietuvos grūdų, cukrinių runkelių, ožkų, kiaulių, Lietuvos trakėnų augintojų asociacijų ir kitų organizacijų atstovai⁷⁷.

„COPA – COGECA prezidiumas reguliariai susitinka su Žemės ūkio ir kaimo plėtros komisaru ir aptaria BŽŪP vystymąsi, padėtį rinkoje ir kitus reikalus, pavyzdžiui, prekybą su ES nepriklausančiomis šalimis. Esant būtinybei, COPA kreipiasi į kitus komisarų ir į EK pirmininką. COPA ir EK ekspertai aptaria techninius klausimus. Šie kontaktai turi įvairias formas: COPA delegatai pateikia savo pozicijas EK darbo grupėms, asmeniniai kontaktai su EK tarnautojais, EK atstovų dalyvavimas COPA renginiuose, pozicijos pateikimas laiškuose EK.

Su ET COPA – COGECA dirba tiesiogiai arba netiesiogiai. Tiesiogiai COPA – COGECA pateikia savo poziciją ET pirmininkui, ar ET nariams; tačiau dažniausiai ji veikia netiesiogiai – jos nariai pateikia savo poziciją nacionalinėms ministerijoms. Tokie kontaktai, kad būtų sėkmingi, turi remtis bendra visų COPA – COGECA narių pozicija.

Taip pat COPA – COGECA palaiko ryšius su EP, ypač su Žemės ūkio ir kaimo plėtros komitetu, ir su politinių grupių nariais. Artimus ryšius COPA – COGECA turi su Europos ekonominių ir socialinių reikalų komitetu, nes daug jos narių atstovų yra ir šio komiteto nariai“⁷⁸.

1972 m. įkurta ELO organizacija, vienijanti 15 milijonų smulkių žemės savininkų, naudotojų ir kaimo verslininkų visoje Europoje⁷⁹. Jos tikslas – remti kaimą per privačią nuosavybę. „Daugiausiai dėmesio ELO skiria <...> aplinkosaugai, žemės ūkiui ir kaimo plėtrai, miškams, atsinaujinantiems energijos ištekliams, privataus turto statusui bei įmonėms, ES plėtrai ir prekybai. <...> ELO, kaip pranešėja ar tarpininkė, dažnai išsako žemės savininkų ar jos naudotojų nuomonę EP, EK ir kituose renginiuose. ELO <...> lobizmo strategija <...> apima darbą ES mokslininkų, specialistų komisijose, dalyvavimą tarptautinėse konferencijose, seminaruose. ELO <...> veikia aplinkosaugos, žemės savininkų ir medžioklės teisių, politikos komitetai. Yra sukurtas atskiras Natura 2000 forumas. Politikos komiteto, daugiausiai dėmesio skiriančio ES BŽŪP ateičiai, veikloje aktyviai dalyvauja ir Lietuvos šeimos ūkininkų sąjunga. <...> Paprastai bendra pozicija derinama su ELO narėmis. <...>

⁷⁵ *History & Objectives*, <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CogecaHistory&lang=en>> [žiūrėta 2011 12 13].

⁷⁶ <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430> [žiūrėta 2012 01 07].

⁷⁷ <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430> [žiūrėta 2012 01 07].

⁷⁸ *COPA's History and Objectives*, <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CopaHistory&lang=en>> [žiūrėta 2011 12 13].

⁷⁹ *Šeimos ūkininkų sąjunga džiaugiasi, jog Europa gręžiasi į smulkių ir vidutinių ūkių*, <<http://seimosukiai.lt/naujiena/11-seimos-ukininkiu-sajunga-dziaugiasi-jog-europa-greziasi-i-smulku-ir-vidutini-uki>> [žiūrėta 2012 05 18].

Vėliau nacionalinės pozicijos derinamos ELO generalinių asamblėjų metu ir pateikiamos EK, EP ir ET. Generalinės asamblėjos vyksta du kartus per metus ir paprastai tose šalyse, kurios tuo metu pirmininkauja ET. Taigi, ELO turi puikią galimybę pristatyti savo poziciją tuo metu pirmininkaujančių valstybių žemės ūkio ir aplinkos ministrams, nes tokie susitikimai visada numatomi generalinių ELO asamblėjų darbotvarkėse. ELO taip pat vykdo intensyvią bendradarbiavimo kampaniją su ES kaimynystėje esančių valstybių ūkininkų organizacijomis. <...> ELO dėl stiprios pozicijos atskirais kaimo veiklos klausimais yra žinoma bei gerai vertinama visoje Europoje“⁸⁰.

CEJA atstovauja jaunųjų ūkininkų interesus ES institucijose. Ši organizacija skatina jaunesnio ir inovatyvesnio žemės ūkio sektoriaus plėtrą ES šalyse ir siekia gerų gyvenimo, darbo sąlygų jauniems asmenims, ūkininkaujantiems kaimo regionuose⁸¹.

PREPARE – tai organizacija, įkurta 1999 metais, vienijanti nacionalinius bei regioninius kaimo plėtros judėjimus dešimtyje ES šalių. Jos tikslas – stiprinti pilietinę visuomenę ir palaikyti tarpnacionalinius mainus kaimo plėtroje, pagrindinį dėmesį skiriant naujiems ES nariams Centrinėje ir Rytų Europoje⁸².

CEPF gina ES lygyje 16 milijonų ES šalių narių miško savininkų organizacijų interesus. Šie miško savininkai valdo daugiau kaip 50 proc. mišku apželdintų teritorijų visoje Europoje. CEPF siekia darnios miškų ūkio vadybos, palaiko privačią nuosavybę. CEPF tikslas – užtikrinti, kad miško išteklių naudojimas būtų ekonomiškai vertingas, socialiai naudingas, kultūriškai priimtinas ir ekologiškas⁸³.

1903 m. įkurta IDF gina pieno gamybos sektoriaus interesus⁸⁴. Elvyra Labutienė europines žemės ūkio lobistines organizacijas skirsto į 2 grupes:

„1) dominuojančio politinio intereso atstovavimo organizacijos (COPA-COGECA, GEOPA-COPA, CEJA, ELO, CEPF);

2) dominuojančio savo narių ekonominio/socialinio (bendradarbiavimo, patirties sklaida) intereso tenkinimo organizacijos (PREPARE, ERA, EUROGITIS, IDF).

Dalyvavimui politinio intereso tarptautinių organizacijų veikloje keliami ES socialinio dialogo reikalavimai (reprezentatyvumo bei finansinio nepriklausomumo), todėl tokia veikla turėtų būti finansuojama pačios organizacijos narės lėšomis (organizacijos narių, kurių interesai atstovaujami, narystės mokesčio lėšomis). ES senosiose šalyse narėse gana aiškiai atsiskiria žemės ūkio rūmų (administruojančios, informuojančios ir konsultuojančios) institucijos vaidmuo bei ūkininkų (žemdirbių) sąjungų (asociacijų) vaidmuo. Šalies visų žemdirbių sąjunga (Ūkininkų sąjunga,

⁸⁰ Lietuvos šeimos ūkininkų sąjunga: interesams atstovaujama Europos politiniu lygmeniu, <<http://www.ukioklubas.lt/straipsniai/pasaulio-zemes-ukis/lietuvos-seimos-ukininku-sajunga-interesams-atstovaujama-europos-politiniu-lygmeniu-6803>> [žiūrėta 2011 12 17].

⁸¹ <<http://ceja.eu/en/home>> [žiūrėta 2012 05 18].

⁸² About Prepare, <<http://www.preparenetwork.org/about-prepare>> [žiūrėta 2012 05 18].

⁸³ Welcome to CEPF, <<http://www.cepf-eu.org/welcome.cfm>> [žiūrėta 2012 05 18].

⁸⁴ International Dairy Federation. About us, <<http://www.fil-idf.org/Public/TextFlowPage.php?ID=23084>> [žiūrėta 2012 11 14].

žemdirbių asociacija, asamblėja ir pan.) yra politinio intereso žemdirbių savivaldos organizacija, kurios pagrindinė paskirtis politiniame lygyje atstovauti žemdirbių interesus nacionaliniu ir ES lygiu. Dažniausiai žemės ūkio darbdavių interesus COPA – COGECA organizacijose atstovauja vienas pastovus narys, kuris dažniausiai būna ūkininkų sąjungos ar kitos žemės ūkio darbdavių organizacijos atstovas⁸⁵. „ŽŪR, jei jų veikloje dominuoja valstybės deleguotų funkcijų vykdymas, paprastai COPA – COGECA veikloje dalyvauja tik kaip nariai – stebėtojai, t. y. politikos formavimo procese tiesiogiai nedalyvauja. ES senosiose šalyse yra susiformavusi praktika, kad žemdirbių savivaldos organizacijos narystę tarptautinėse žemdirbių savivaldos organizacijose (COPA – COGECA, ELO ir pan.) atskiros šalies žemdirbių savivaldos organizacijos finansuoja iš savo narių mokesčių“⁸⁶. Pagrindinis šių viešiesiems interesams atstovaujančių grupių galios ir įtakos šaltinis yra EK⁸⁷.

1.5. Pagrindinės ES institucijos ir jų sąveikos su agrarinėmis interesų grupėmis ir lobistais modeliai, būdai

Pagal Simoną Hiksą, BŽŪP kuria žemės ūkio ministrų, EK žemės ūkio pareigūnų ir Europos žemdirbių interesų „geležinis trikampis“. Žemės ūkio taryba, kurią sudaro žemdirbių remiamų partijų išskelti žemės ūkio ministrai, yra svarbiausia BŽŪP teisės aktus priimanti institucija⁸⁸. Simono Hikso teigimu, „žemdirbių interesai yra apsaugomi, nes BŽŪP valdo EK, <...> žemės ūkio komisaras visada yra iš agrarinės šalies ir dažniausiai priklauso politinei partijai, glaudžiai susijusiai su žemdirbių interesais. <...> Šalia EK kasdieniu BŽŪP vykdymu rūpinasi žemės ūkio, veterinarijos ir maisto saugos komitetai, kuriuos sudaro nacionaliniai ekspertai, kurių daugumą skiria ir jie yra atskaitingi nacionalinėms žemės ūkio ministerijoms“⁸⁹. Pagal Simoną Hiksą, žemdirbių interesai tvirtai ginami nacionaliniame ir europiniame lygmenyse, nes „korporatyvistiniai santykiai tarp žemdirbių asociacijų ir žemės ūkio ministerijų žemdirbiams užtikrina pagrindinį vaidmenį formuojant nacionalinę žemės ūkio politiką“⁹⁰. Simono Hikso teigimu, EP įtaka yra maža, nes „BŽŪP teisės aktai <...> priimami konsultavimosi procedūros tvarka“⁹¹. Tačiau šio magistro baigiamojo darbo autoriaus nuomone, EP įtaka visą laiką didėja. Žemės ūkio IG palaiko ryšius su EP nariais.

⁸⁵ Labutienė E., *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita*, Vilnius: 2008, p. 13 - 14. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas--mokymas-ir-konsultavimas/mokslas-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama-informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/>> [žiūrėta 2011 12 18].

⁸⁶ Labutienė E., *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita*, Vilnius: 2008, p. 31. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas--mokymas-ir-konsultavimas/mokslas-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama-informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/>> [žiūrėta 2011 12 18].

⁸⁷ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 260 – 261.

⁸⁸ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 334.

⁸⁹ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 335.

⁹⁰ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 335.

⁹¹ Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 334.

Simonas Hiksas pateikia 2000 m. atliktos EP narių apklausos duomenis apie EP narių kontaktus su interesų grupėmis. Pagal tos apklausos duomenis, 33 proc. EP narių turėjo kontaktų su nacionalinėmis žemės ūkio IG, ir 18 proc. EP narių – su europinėmis žemės ūkio IG ⁹².

Pagal Vygandą Pauliką ir Gediminą Kazėną, EK Žemės ūkio ir kaimo plėtros GD ruošia BŽŪP formavimui ir įgyvendinimui reikalingus teisės aktus, ir kontroliuoja, kaip ES valstybės narės ir ES institucijos įgyvendina EP ir ET priimtus teisės aktus ⁹³. Šio GD parengtus teisės aktų projektus EK apsvaisto savo kolegijos posėdyje ir perduoda tvirtinti ET ir EP. EK taip pat teisės aktų projektus siunčia patariamiesiems komitetams (Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui). Šie komitetai savo nuomonę apie EK pateiktus teisės aktų projektus perduoda EP ir ET ⁹⁴. ET veikianti Žemės ūkio ministrų taryba ir EP nurodo EK parengti teisės aktų įgyvendinimo priemones. EK su ES valstybių narių nacionalinių vyriausybių atstovais sudaro komitologijos komitetus, kurie prižiūri, kaip EK įgyvendina EP ir ET teisės aktus ir gina ES valstybių narių interesus ⁹⁵. Žemės ūkio ministrų tarybai padeda SŽŪK, koreperas, ir specialistų darbo grupės ir pogrupiai. SŽŪK apsvaisto ir suderina iš EK gautus teisės aktų projektus, ir perduoda juos ET. Koreperas sudarytas iš ES valstybių narių atitinkamų ministerijų atstovų, ir svaisto žuvininkystės, maisto produktų, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos klausimus, ir pateikia savo nuomonę ET. SŽŪK ir koreperas steigia darbo grupes ir koordinuoja jų darbą. Darbo grupėse dirba ES valstybių narių atstovai ir bent vienas EK atstovas, kartais, svaistant sudėtingus klausimus, į darbo grupių posėdžius kviečiami mokslininkai. Darbo grupių nagrinėjami klausimai vėliau svaistomi SŽŪK, korepere ir ET ⁹⁶.

Pagal Gediminą Vitkų ir Jūratę Novagročkienę, ET sprendimų priėmimo branduolį sudaro EK, ET generalinis sekretoriatas, pirmininkaujanti valstybė ir 3 ES valstybės narės – Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė. Įtakinga yra Šiaurės Europos grupė – Nyderlandai, Belgija, Danija, Švedija, Suomija ir Austrija. Šios grupės įtakingumas paremtas artimais ryšiais su Vokietija ir Jungtine Karalyste. Mažai įtakingos šalys yra Italija, Ispanija, Portugalija, Graikija, Airija ir Liuksemburgas, bei naujos ES valstybės narės, tarp kurių yra ir Lietuva ⁹⁷. Šių autorių teigimu, Lietuvos atstovai dažniausiai palaiko neformalius santykius su Latvija ir Lenkija, ES institucijomis bei Šiaurės Europos grupe. Tačiau Lietuvos atstovai rečiau bendrauja su įtakingų didžiųjų valstybių atstovais. Su

⁹² Hix S., *Europos Sąjungos politinė sistema*, Vilnius: Eugrimas, 2006, p. 273.

⁹³ Paulikas V., Kazėnas G., *Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 141.

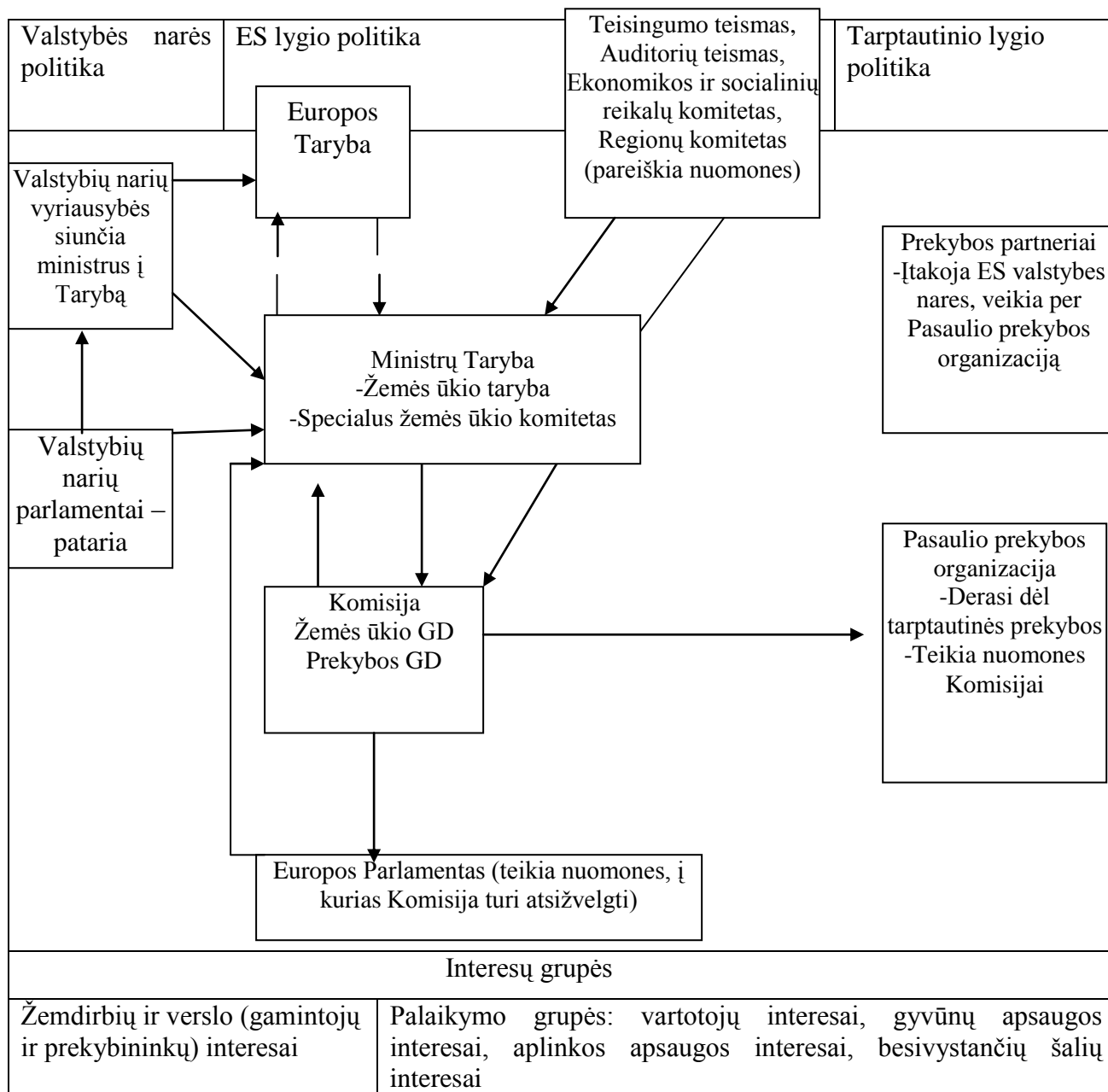
⁹⁴ Paulikas V., Kazėnas G., *Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 143.

⁹⁵ Paulikas V., Kazėnas G., *Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 144.

⁹⁶ Paulikas V., Kazėnas G., *Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012, p. 148 – 149.

⁹⁷ Vitkus G., Novagročkienė J., „Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2007*, p. 97.

neįtakingų valstybių atstovais Lietuvos atstovai bendrauja ypač retai ⁹⁸. Tai, kad Lietuvos pareigūnai mažai bendrauja su įtakingų ES valstybių narių atstovais, apsunkina Lietuvos žemdirbių interesų gynimą. Michaelis Haldermanas ir Michaelis Nelsonas pateikia sprendimų dėl BŽŪP priėmimo schemą, parodytą 5 paveiksle.

5 pav. Sprendimų dėl BŽŪP priėmimo schema

Šaltinis: Haldermann M, Nelson M., *EU Policy Making: Reform of the CAP and EU Trade in Beef & Dairy with Developing Countries*, p. 16. <<http://www.fao.org/ag/againfo/programmes/en/pplpi/docarc/wp18.pdf>> [žiūrėta 2011 12 18].

⁹⁸ Vitkus G., Novagrockienė J., „Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams“, *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2007*, p. 101.

Iš 5 paveikslo matome, kad vykdydami lobistinę veiklą, ES žemdirbiai turi konkurentus, siekiančius BŽŪP reformų: vartotojų interesų, gyvūnų apsaugos interesų, aplinkos apsaugos interesų, besivystančių šalių interesų gynėjus. Pagal Michaelį Haldermaną ir Michaelį Nelsoną, vartotojų teisių gynėjai reikalauja, kad žemdirbiai gamintų aukštesnės kokybės maisto produktus, ir sumažintų tų produktų kainas. Aplinkosaugininkai siekia ekologiško ūkininkavimo ir žemės ūkio sukeltos aplinkos taršos mažinimo. Gyvūnų apsaugos aktyvistai siekia geresnių naminių gyvulių ir paukščių laikymo sąlygų. Besivystančios šalys siekia, kad jų tiekiamą žemės ūkio produkcija galėtų laisvai konkuruoti su ES ūkininkų produkcija visoje ES teritorijoje⁹⁹.

Pagal Jurgį Vilčinską ir Deividą Vijeikį, IG turi 3 būdus ginti savo interesus: nacionalinį kelią, Briuselio strategiją, ir tiesioginį kelią. „Nacionalinis kelias – grupės darys įtaką ES sprendimams naudodamos tradicinius vidaus poveikio kanalus. Pagrindiniai spaudimo svertai yra sutelkti Vyriausybės ir Seimo kryptimi ir šių institucijų formuojamai Europos politikai. Spaudimo sėkmė priklauso ne tik nuo grupių išteklių ir sugebėjimų apibrėžti vyriausybės derybų mandatą, bet <...> ir nuo tarpvyriausybinių derybų Briuselyje padarinių. Nacionalinis kelias <...> patrauklus grupėms, kurios suinteresuotos sprendimų nepriėmimu. <...> Valstybės narės tebeturi veto teisę daugelyje sričių. <...> Briuselio strategija apibūdina grupių įsijungimą į Briuselyje veikiančių europinių asociacijų veiklą ir įtakos ES institucijoms bei tarpvyriausybiniams deryboms darymą kolektyvinių veiksmų pagrindu. <...> Tiesioginis kelias <...> reikštų grupės pasiryžimą atstovauti savo interesams tiesiogiai komunikuojant su ES institucijomis, dalyvaujant konsultacijose EK įsteigtuose komitetuose, steigiant savo biurą Briuselyje arba samdant trečiuosius veikėjus <...>, kurie užsiimtų lobizmu“¹⁰⁰. (Apibrėžti vyriausybės derybų mandatą – priversti Vyriausybę vykdyti IG reikalavimus – šio magistro baigiamojo darbo autoriaus pastaba).

Anot EK darbuotojo Piterio Bouveno, tiriančio interesų atstovavimą ES¹⁰¹, svarbiausias IG reikalingas išteklius yra priėjimas prie ES institucijų. ES institucijoms reikia informacijos, būtinos jų funkcionavimui: ekspertinių žinių, informacijos apie europinius interesus ir informacijos apie nacionalinius interesus. Valstybių narių oficialios institucijos dažnai negali pateikti ekspertinių žinių, nes jos, kaip ir ES institucijos, yra per toli nuo rinkos. Ekspertines žinias, informaciją apie europinius interesus ir informaciją apie nacionalinius interesus pateikia IG, o interesų apgynimo galimybė priklauso nuo IG struktūros, parodančios, kieno ir kokius interesus IG gina, ir nuo reprezentatyvumo, parodančio IG narių skaičių ir tai, ar valdžios institucijos pripažįsta IG lygiaverčiu partneriu¹⁰².

⁹⁹ Haldermann M., Nelson M., *EU Policy Making: Reform of the CAP and EU Trade in Beef & Dairy with Developing Countries*, p. 33 – 34. <<http://www.fao.org/ag/againfo/programmes/en/pplpi/docarc/wp18.pdf>> [žiūrėta 2011 12 18].

¹⁰⁰ Vilčinskas J, Vijeikis D., „Lietuvos grupių interesai Briuselyje: kelionėje be interesų grupių?“, *Politologija*, 2007/1 (45), p. 112.

¹⁰¹ Pieter Bouwen, <<http://soc.kuleuven.be/web/memberitem/9/48/eng/220>> [žiūrėta 2012 06 15].

¹⁰² Bouwen P., „Corporate lobbying in the European Union: the logic of access“, *Journal of European Public Policy* 9:3 June 2002, p. 368 – 369.

Pagal Piterį Bouveną, IG pasirinktą lobizmo strategiją nulemia IG dydis, ekonominė strategija ir vietinės sąlygos valstybėje, kurioje IG veikia. Didelės ir turtingos IG steigia brangiai kainuojančias atstovybes Briuselyje, mažesnės IG jungiasi į asociacijas, kad sutaupytų lėšų, arba samdo lobistus. Jei IG negali apginti savo interesų valstybėje narėje, tada jos kreipiasi į ES institucijas, nes jų įtaka valstybėms narėms didėja. Jei valstybėje narėje veikianti IG palaiko glaudžius ryšius su vyriausybe, ar valstybė griežtai kontroliuoja IG, tada IG rečiau kreipiasi į ES institucijas. Tokiu atveju joms naudingiau savo europinius interesus ginti ET. IG veiksmus gali nulemti vietinė organizacinė struktūra. Jei nėra stiprios vietinės asociacijos, IG tiesiogiai gina savo interesus valstybėje narėje ir ES. Svarbi ir valstybėje narėje veikianti lobizmo kultūra. Palankus požiūris į lobizmą skatina IG kreiptis į ES institucijas ¹⁰³.

Pagal Piterį Bouveną, interesų gynimo efektyvumas priklauso nuo laiko sąnaudų ir lankstumo; efektyvumą apriboja tarpininkų skaičius (IG – nacionalinė asociacija – europinė asociacija) ir vidinio sprendimų priėmimo proceso kompleksiskumas. Kuo daugiau tarpininkų, tuo sunkiau ginti interesus. Lengviausia interesus ginti atskiroms hierarchiškai organizuotoms IG, greitai priimančioms sprendimus. Decentralizuotos demokratiškos asociacijos turi atsižvelgti į visų savo narių interesus, todėl joms sunkiau priimti sprendimus nei decentralizuotoms demokratiškoms asociacijoms ¹⁰⁴.

Pagal Piterį Bouveną, ekspertines žinias dažniausiai pateikia didelės įmonės. Asociacijoms sunkiau pateikti ekspertines žinias, nes jos turi mažiau išteklių ir turi atsižvelgti į daugelį interesų. Stambioms privačioms verslo įmonėms lengviausia prieiti prie EK, kuriai svarbiausia yra šių įmonių pateikiamos ekspertinės žinios. Mažiau dėmesio EK skiria visuotinį interesą ginančioms europinėms ir nacionalinėms visuotinėms asociacijoms. Todėl europinėms asociacijoms naudingiau kreiptis į EP, kuriam ekspertinės žinios mažiausiai svarbios, o vietinėms asociacijoms – į ET ¹⁰⁵.

Lobizmas EK

Siekdami vykdyti tinkamą politiką, EK ir jos padaliniai naudojami savų ir kitur dirbančių atitinkamą išsilavinimą ir praktinę patirtį turinčių ekspertų žiniomis, ir sudaro ekspertų grupes. Šiose grupėse būna bent 6 nariai, atstovaujantys viešąjį ir (arba) privatųjį sektorių, jie turi susitikti daugiau negu vieną kartą. Oficialiosios ekspertų grupės įsteigiamos EK sprendimais; neoficialiosios ekspertų grupės įsteigiamos atskirų EK padalinių. Šios grupės padeda EK ir jos padaliniams rengti teisės aktų pasiūlymus ir politikos iniciatyvas (EK iniciatyvos teisė), rengti deleguotuosius teisės aktus,

¹⁰³ Bouwen P., „Corporate lobbying in the European Union: the logic of access“, *Journal of European Public Policy* 9:3 June 2002, p. 373 – 374.

¹⁰⁴ Bouwen P., „Corporate lobbying in the European Union: the logic of access“, *Journal of European Public Policy* 9:3 June 2002, p. 375.

¹⁰⁵ Bouwen P., „Corporate lobbying in the European Union: the logic of access“, *Journal of European Public Policy* 9:3 June 2002, p. 383.

įgyvendinti galiojančius ES teisės aktus, programas ir vykdyti politiką, įskaitant šios veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą su valstybėmis narėmis bei suinteresuotosiomis šalimis¹⁰⁶.

Daugumoje ekspertų grupių aptariama iš daugybės šaltinių ir iš įvairių suinteresuotųjų asmenų gauta patikima informacija. Po informacijos aptarimo ekspertų grupės parengia dokumentus: nuomones, rekomendacijas ir ataskaitas. Visi šie dokumentai nėra privalomi EK ir jos tarnyboms. Jos pačios sprendžia, kaip atsižvelgs į gautą ekspertų nuomonę ir požiūrius¹⁰⁷.

Ekspertų grupių nariais gali būti skiriami: 1) nepriklausomai veikiantys ir savo asmeninę nuomonę reiškiantys individualūs asmenys; 2) kurios nors politikos srities suinteresuotoms šalims atstovaujantys asmenys, ginantys bendrą tų šalių interesą, ir neatstovaujantys atskiriems suinteresuotiems veikėjams; 3) įmonės, įvairios asociacijos, nevyriausybinės organizacijos, mokslo įstaigos, ES institucijos ir tarptautinės organizacijos; 4) nacionalinės, regioninės ir vietinės reikšmės ES valstybių narių valdžios institucijos¹⁰⁸.

Ekspertų grupės nariai atrenkami atsižvelgiant į konkrečias grupės užduotis, veiklos sritį, grupės įgaliojimus ir reikalaujamą kompetenciją; siekiama, kad nebūtų interesų konflikto, ir būtų vienodai atstovaujama tam tikros srities suinteresuotosioms šalims. „Nariai skiriami nustatytam laikotarpiui (kuris gali būti pratęstas) arba neribotam laikui. <...> Ekspertų grupės būna nuolatinės arba laikinosios. Paprastai joms pirmininkauja EK atstovas (arba jos paskirtas asmuo), kartais grupės turi teisę pačios išsirinkti pirmininką paprasta arba kvalifikuota balsų dauguma. Susitikimai paprastai vyksta EK patalpose. Grupės sekretoriatu dažniausiai pasirūpina EK (rengia dokumentus, darbotvarkių projektus, organizuoja susitikimus, rašo protokolus ir t. t.). Grupės imasi veiksmų EK prašymu arba (jei EK neprieštarauja) grupės pirmininko prašymu. Susitarusios su EK grupės gali įsteigti pogrupius, kurie nagrinėja konkrečius klausimus (nustatomi aiškūs šių pogrupių įgaliojimai). Įvykdžius užduotį, šie pogrupiai panaikinami. EK atstovas gali pakviesti dalyvauti grupės arba pogrupio darbe tam tikram darbotvarkės klausimui nagrinėti reikalingų konkrečių žinių turinčių ekspertų. Asmenims, organizacijoms ir šalims kandidatėms gali būti suteiktas stebėtojo statusas. Už darbą ekspertams nemokama, tačiau EK apmoka jų kelionės ir pragyvenimo išlaidas. <...> Kiti panašūs subjektai – tai konsultavimo subjektai, įsteigti ne EK arba jos padalinių. Jų vaidmuo panašus arba toks pats kaip EK ekspertų grupių. Jų administravimu ir finansų valdymu rūpinasi EK. Šie subjektai turi laikytis EK ekspertų grupėms taikomose taisyklėse nustatytų skaidrumo reikalavimų (pavyzdžiui, jie turi būti įtraukti į registrą, turi būti skelbiama, kas jų nariai ir t. t.)“¹⁰⁹.

¹⁰⁶ *Apie ekspertų grupes*, <<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

¹⁰⁷ *Apie ekspertų grupes*, <<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

¹⁰⁸ *Apie ekspertų grupes*, <<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

¹⁰⁹ *Apie ekspertų grupes*, <<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

Priimdama sprendimus, EK remiasi ne vien ekspertų grupių nuomone, bet ir moksliniais tyrimais, Europos agentūrų, žaliųjų knygų informacija, klausymų metu gauta informacija ir t. t.¹¹⁰. Pagal Jolantą Grigaliūnaite, EK suinteresuota steigti sau naudingas IG, palaikyti neoficialius dialogus, rengti konferencijas įvairiomis temomis ir skatinti savo pareigūnus gilintis į įvairias sritis. EK dažnai tampa pagrindiniu IG finansavimo šaltiniu. EK palaiko IG jų kūrimosi etape, bet už tai IG turi teikti informaciją apie ES teisės aktų veiksmingumą. Visos IG turi lygias veikimo ir įtakojimo sąlygas¹¹¹.

Lobizmas EP

Seimo Europos informacijos centro duomenimis, lobizmą EP reglamentuoja EP procedūrinių taisyklių 9 straipsnio antra dalis bei IX priedas, kuriame pateikiamas lobistų elgesio kodeksas. Pagal šį kodeksą lobistais laikomi asmenys, „pageidaujantys dažnai lankytis EP patalpose ir teikti EP nariams informaciją, susijusią su jų parlamentiniais įgaliojimais <...> šie asmenys gali atstovauti savo pačių ar trečiųjų asmenų interesams“¹¹². Todėl „lobistams išduodami nuolatiniai leidimai įeiti į EP savo veiklai vykdyti“¹¹³. Lobistams neleidžiama „dalyvauti uždaruose visuomenei EP posėdžiuose, jiems galioja ta pati patekimo į posėdžius tvarka, kaip ir kitiems ES piliečiams“¹¹⁴. „Lobistų elgesio kodeksas <...> numato būtinybę lobistams įsirašyti į kvestorių tvarkomą registrą bei deklaruoti savo atstovaujamus interesus, bet kokiuose santykiuose su trečiaisiais asmenimis nesiremti savo formaliais ryšiais su EP, susilaikyti nuo nesąžiningo informacijos gavimo, <...> neperduoti trečiosioms šalims EP gautų dokumentų kopijų pasipelnymo tikslais, laikytis Europos Bendrijų pareigūnų tarnybos nuostatų, įdarbinant buvusius ES institucijų pareigūnus, gauti išankstinį EP nario sutikimą dėl bet kokių sutartinių santykių su EP nario padėjėju sukūrimo ar bet kokio padėjėjo įdarbinimo“¹¹⁵. Už bet kokio Europos Parlamento procedūrinėse taisyklėse numatyto punkto pažeidimą atimamas leidimas lankytis Europos Parlamento patalpose. Kitos bausmės šios taisyklės nenumato, nėra numatyta, kad kartą atėmus leidimą lankytis EP, jis negali būti išduotas pakartotinai.

Pirmiausiai EP veikiantys lobistai kreipiasi į pranešėjus ir komitetų pirmininkus; manoma, kad jie formuoja viso EP nuomonę¹¹⁶. Pagal Davidą Maršalą, visi lobistai kreipiasi net į jiems priešingą poziciją turintį pranešėją, ir pateikia jam savo reikalavimus; jei pranešėjas į tuos reikalavimus neatsižvelgia, lobistai stengiasi, kad teisės akto projektas būtų atmestas per svarstymą komitete¹¹⁷. Į

¹¹⁰ *Apie ekspertų grupes*, <<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

¹¹¹ Grigaliūnaite J., „Interesų grupių atstovavimas ir komunikacija Europos Sąjungos institucijose“. *Informacijos mokslai* 33, 2005, p. 132 – 133.

¹¹² *Lobizmas Europos Parlamente*, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹¹³ *Lobizmas Europos Parlamente*, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹¹⁴ *Lobizmas Europos Parlamente*, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹¹⁵ *Lobizmas Europos Parlamente*, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹¹⁶ *Lobizmas Europos Parlamente*, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹¹⁷ Marshall D., „Who to lobby and when: Institutional determinants of interest group strategies in European Parliament committees“, *European Union Politics* 11 (4), 2010, p. 564 – 565.

eilinį EP narį, kurio pozicija priešinga lobistams, nesikreipia 61 proc. lobistų ¹¹⁸. Seimo Europos informacijos centro duomenimis, lobistai taip pat kreipiasi į komiteto pirmininko pavaduotoją ir šešėlinį pranešėją. EP nario užimamos pareigos yra žymiai svarbesnės IG renkantis su kuo kontaktuoti nei pažintis su konkrečiu EP nariu, jo partinė priklausomybė ar tautybė. Ta pati tendencija galioja ir kalbant apie EP darbuotojus: pagrindinis kriterijus pasirenkant juos, yra jų EP užimamos pareigos. Svarbūs IG akyse yra žmonės, glaudžiai dirbantys su politinėmis grupėmis, atskirais EP nariais. Ypatingai didelis dėmesys yra skiriamas komitetų sekretoriams, tuo tarpu sekretorius, padėjėjas IG laiko mažiau svarbiais. EP nariams yra svarbu, kokiems interesams atstovauja konkreti IG ir juos labiausiai domina visuomenei aktualiams klausimams atstovaujančios IG. Kitas labai svarbus pasirinkimo, su kuo bendrauti, kriterijus EP nariams yra tautybė. Egzistuoja didesnė tikimybė, jog Europos Parlamento nariai turės kontaktų su nacionaline IG, o ne su europinio lygmens asociacija, nes EP nariai renkami nacionaliniame lygmenyje ¹¹⁹.

Lobizmas ET

Pagal Dainorą Valiukaitę, ET priima galutinius sprendimus, todėl lobistai į ją kreipiasi, kai reikia paskutinę akimirką paveikti ES institucijų sprendimus. Galutiniam ES teisės aktų priėmimo etape sunku įtakoti sprendimus, nes teisės aktų projektai būna visiškai suderinti. Įtakoti ET sunkiau nei kitas ES institucijas, nes ET sekretoriatas neturi lobistų sąrašo ir šiame sekretariate manoma, kad ryšius su lobistais palaiko EK. Siekdami paveikti ET priimamus sprendimus, lobistai daugiausia dėmesio skiria ET poziciją rūpimu klausimu formuojantiems pareigūnams ¹²⁰. „Daugiausiai tai ES valstybių narių skiriami pareigūnai, dirbantys darbo grupėse. <...> Svarbūs <...> ET generalinio sekretoriato tarnautojai, kurie <...> gali suteikti galimybę IG atstovui pareikšti savo nuomonę, <...> nustato darbotvarkę ir gali tarpininkauti siekiant kompromiso. <...> Lobistai įtakoja ET <...> netiesiogiai, <...> palaikydami kontaktus su nacionalinių vyriausybių atstovais“ ¹²¹. Lobistams labai svarbu turėti patikimą informacijos šaltinį, pavyzdžiui, darbo grupės narį, pateikiantį informaciją apie teisės akto projekto pataisas, nes grupių posėdžiai uždari. Tai leidžia lobistams greitai imtis veiksmų, jei pataisos jų netenkina. Svarbiausias lobistų tikslas – užmegzti ryšį su darbo grupėse dirbančiais vyriausybės atstovais. Informaciją apie juos lobistai gauna iš nuolatinės atstovybės. Šie atstovai lobistų vertinami dėl įtakos ET sprendimams, darbotvarkei ir prioritetams. Dirbdami su ET, lobistai privalo turėti gerus santykius su nacionalinės vyriausybės ir kitų šalių atstovais ir turėti ekspertų žinių apie politines,

¹¹⁸ Marshall D., „Who to lobby and when: Institutional determinants of interest group strategies in European Parliament committees“, *European Union Politics* 11 (4), 2010, p. 571.

¹¹⁹ Lobizmas Europos Parlamente, <<http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411>> [žiūrėta 2012 01 15].

¹²⁰ Valiukaitė D., *Lobistinės veiklos reglamentavimas Europos Sąjungoje*. LR Seimo kanceliarija: Informacijos analizės skyrius, 2004, p. 14 – 15.

¹²¹ Valiukaitė D., *Lobistinės veiklos reglamentavimas Europos Sąjungoje*, LR Seimo kanceliarija: Informacijos analizės skyrius, 2004, p.15.

technines ir kitas realijas. ES pirmininkaujančios valstybės įtaka lobistams ypač svarbi. Lobistinė veikla ET brangi, todėl ją vykdyti ET gali tik turtingų didelių firmų ir korporacijų lobistai ¹²².

Lobistų organizuojamas klientų teisių gynimas teisinėmis priemonėmis ETT

Jei lobistams nepavyksta apginti savo interesų EK, EP ir ET, jie gali pateikti ieškinius ETT, ar įtikinti EK tai padaryti, nors tai brangu ir atima daug laiko ¹²³. Davidas Koenas teigia, kad tokios bylos efektyvios, kai derinamos su lobizmo strategija. Tada ETT galima blokuoti įstatymų priėmimą ar pakeisti įstatymus ¹²⁴.

ETT statuto 42 straipsnyje teigiama, kad „fiziniai ar juridiniai asmenys gali Darbo reglamente nustatytais atvejais ir sąlygomis iškelti trečiojo asmens bylą, kad užginčytų sprendimą, priimtą jiems nedalyvaujant, jei toks sprendimas pažeidžia jų teises“ ¹²⁵. Pagal ETT statuto 19 straipsnį, IG atstovais ETT gali būti „advokatas, turintis leidimą verstis advokato praktika valstybės narės ar kitos valstybės, kuri yra Europos ekonominės erdvės susitarimo šalis, teisme“ ¹²⁶, taip pat „aukštųjų mokyklų dėstytojai, kurie yra vienos iš valstybių narių piliečiai ir kuriems jų teisės aktai suteikia atstovavimo teisę teisme, Teisingumo Teisme naudojasi tokiomis pat teisėmis, kurias šis straipsnis suteikia advokatams“ ¹²⁷. ETT statuto 18 straipsnyje teigiama, kad „Nė vienam iš teisėjų ar generalinių advokatų neleidžiama dalyvauti nagrinėjant bylas, kuriose jie anksčiau yra dalyvavę kaip atstovai ar patarėjai, ar vienos iš šalių advokatai arba į kurias jie buvo pakviesti pasisakyti kaip teismo ar tyrimo komisijos nariai ar kitas pareigas einantys asmenys“ ¹²⁸. Pagal ETT statuto 25 straipsnį, „Teisingumo Teismas gali bet kuriuo metu patikėti bet kuriam asmeniui, organui, valdžios institucijai, komitetui ar kitai jo pasirinktai organizacijai pateikti eksperto išvadas“ ¹²⁹. Pagal ETT statuto 32 straipsnį, „posėdžio metu Teisingumo Teismas gali apklausti ekspertus, liudytojus ir pačias bylos šalis. Tačiau pastarosios kreiptis į Teisingumo Teismą gali tik per savo atstovus“ ¹³⁰.

¹²² Valiukaitė D., *Lobistinės veiklos reglamentavimas Europos Sąjungoje*, LR Seimo kanceliarija: Informacijos analizės skyrius, 2004, p. 15.

¹²³ Valiukaitė D., *Lobistinės veiklos reglamentavimas Europos Sąjungoje*, LR Seimo kanceliarija: Informacijos analizės skyrius, 2004, p.15.

¹²⁴ Coen D., „Empirical and theoretical studies in EU lobbying“, *Journal of European Public Policy* 14:3 April 2007, p. 340.

¹²⁵ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹²⁶ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹²⁷ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹²⁸ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹²⁹ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹³⁰ *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*,
<<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

Lietuvos žemdirbiams irgi teko dalyvauti bylose ETT. Į ETT 2011 m. kreipėsi Pakruojo bitininkų draugija, kuri kovojo prieš LR Vyriausybę ir danų kiaulių augintojus¹³¹. Ši byla baigėsi Pakruojo bitininkų pergale prieš danų kiaulių augintojų firmą „Saerimner“, priklausančią Lietuvos kiaulių augintojų asociacijai¹³². 2004 m. birželio 28 d. Lenkija ETT pradėjo bylą prieš ET dėl nevienodų tiesioginių išmokų, o 2004 m. lapkričio 3 d. į bylą Lenkijos pusėje įstojo ir Lietuva. Taip pat Lenkiją ir Lietuvą palaikė Latvija ir Vengrija¹³³. Tačiau ši byla Lietuvai ir jos sąjungininkams 2007 m. baigėsi nesėkmingai¹³⁴. 2012 m. spalio 25 d. EK apkaltino Lietuvą dėl netinkamo tausaus pesticidų naudojimo direktyvos įgyvendinimo. EK dėl šios direktyvos nevykdymo gali kreiptis į ETT¹³⁵.

¹³¹ *Kiaulių kompleksų byla - Europos Teisingumo teisme*, <<http://verslas.delfi.lt/country/kiauliu-kompleksu-byla-europos-teisingumo-teisme.d?id=46170097>> [žiūrėta 2012 08 29].

¹³² *Emigravusius lietuvius gali pakeisti kiaulės*, <<http://www.ekodiena.lt/emigravusius-lietuvius-gali-pakeisti-kiaules/>> [žiūrėta 2012 08 29].

¹³³ *Informacija apie LR Vyriausybės priimtą nutarimą dėl įstojimo į bylą ir atstovavimo Europos Bendrijų Teisingumo Teismo byloje C-273/04*, <<http://www.etd.lt/index.php?1611677024>> [žiūrėta 2012 08 29].

¹³⁴ *Poland v. Council, Judgment of the Court (Grand Chamber), 23 October 2007*, <<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d0f130d5d443a0cca2b847209750a47bd0ea5be3.e34KaxiLc3eOc40LaxqMbN4Oa3qLe0?text=&docid=70713&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=488796>> [žiūrėta 2012 08 29].

¹³⁵ *Briuselis grūmoja Lietuvai dėl netinkamo pesticidų naudojimo*, <<http://www.manoukis.lt/?t=22&s=15849&m=2>> [žiūrėta 2012 10 28].

2. LIETUVOS AGRARINIŲ LOBISTŲ VEIKLA ES INSTITUCIJOSE IR LIETUVOJE, JOS PRIVALUMAI IR TRŪKUMAI

2.1. Lietuvos agrarinės lobistinės organizacijos ir jų lobistinė veikla

„ŽŪR – skėtinė organizacija, vienijanti nevyriausybinės žemdirbių ir kaimo gyventojų organizacijas ir atstovaujanti bendriems visų kaimo žmonių interesams. ŽŪR atkurta 1991 m. <...> ŽŪR per dialogą su valdžios institucijomis siekia, kad būtų priimami palankūs žemės ūkiui ir kaimo plėtrai sprendimai“¹³⁶.

ŽŪR strateginiai tikslai: 1) spartinti Lietuvos ūkininkų konkurencingumo ir jų pajamų didėjimą; 2) siekti kokybiškų maisto produktų gamybos ir saugios aplinkos išsaugojimo; 3) spartinti kaimo plėtros procesą siekiant aktyvesnio kaimo gyventojų dalyvavimo tiek formuojant kaimo plėtros politiką, tiek ją įgyvendinant¹³⁷.

Pagal Žemės ūkio rūmų įstatymą, ŽŪR „koordinuoja narių veiklą, atstovauja jiems valstybės, valdžios ir valdymo institucijose, ir bendradarbiaujant su užsienio šalių subjektais; rengia, dalyvauja rengiant ir svarstant žemės ūkio ir kaimo plėtros programas, įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su narių interesais projektus; siūlo ir dalyvauja nustatant žemės ūkio produkcijos supirkimo kvotas, kainas, subsidijas, mokesčius ir žemės ūkio produktų bei maisto prekių importo ir eksporto tarifus“¹³⁸.

„ŽŪR nariais gali būti žemės ūkio produkcijos gamintojų, perdirbėjų, prekyautojų šiais produktais ir gamybinių bei intelektinių paslaugų žemės ūkiui teikėjų interesams atstovaujančios ne pelno žemdirbių organizacijos (draugijos, sąjungos, asociacijos ir kt.)“¹³⁹. ŽŪR priklauso 6 augalininkystės krypties organizacijos, 14 gyvulininkystės krypties organizacijų, 23 profesinės, kultūrinės, bendruomeninės organizacijos, 15 rajonų žemdirbių asociacijų¹⁴⁰. Įtakingesni ŽŪR nariai yra LŪS, LMSA, LKBS, LŽŪBA.

ŽŪR gina savo interesus Lietuvoje ir Briuselyje, naudodamos trejopą taktiką: Jurgio Vilčinsko ir Deivido Vijeikio minėtus nacionalinį kelią, Briuselio strategiją ir tiesioginį atstovavimą. Dalis ŽŪR narių priklauso ES žemės ūkio organizacijoms. Duomenys apie ES žemės ūkio lobistinėms organizacijoms priklausančias Lietuvos žemdirbių organizacijas pateikiami lentelėje.

¹³⁶ Žemės ūkio rūmai šiandien, <<http://www.zur.lt/index.php?530957139>> [žiūrėta 2011 12 14].

¹³⁷ Žemės ūkio rūmai šiandien, <<http://www.zur.lt/index.php?530957139>> [žiūrėta 2011 12 14].

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų įstatymas. Žin., 1997, Nr. 49-1167.

¹³⁹ ŽŪR nariai, <<http://www.zur.lt/index.php?-1886639752>> [žiūrėta 2012 06 15].

¹⁴⁰ ŽŪR nariai, <<http://www.zur.lt/index.php?-1886639752>> [žiūrėta 2012 06 15].

Lentelė. Lietuvos žemdirbių organizacijos, priklausančios ES žemės ūkio lobistinėms organizacijoms

ES žemės ūkio lobistinė organizacija	ES žemės ūkio organizacijai priklausanti Lietuvos žemės ūkio organizacija
COPA – COGECA	ŽŪR, LŪS, LŽŪBA ir „Kooperacijos kelias“
CEJA	Lietuvos jaunųjų ūkininkų ratelių sąjunga
ELO	LMSA, Lietuvos šeimos ūkininkų sąjunga, Lietuvos žemės savininkų sąjunga
PREPARE	Lietuvos kaimo bendruomenių sąjunga
CEPF	LMSA
EUROGITIS	Lietuvos kaimo turizmo asociacija

Šaltinis: *Kaimo plėtros dalyviai – aktyvūs tarptautinių lobistinių organizacijų nariai*, <http://savasukis.lt/naujienos/1343-kaimo-pletros-dalyviai-aktyvus-tarptautiniu-lobistiniu-organizaciju-nariai.htm> [žiūrėta 2012 05 18].

Iš lentelės matome, kad Lietuvos žemdirbiai, dalyvaudami COPA – COGECA ir kitų ES žemdirbių organizacijų veikloje, yra nevieningi. Iš Lietuvos IG, besidominčių žemės ūkiu, tik Lietuvos mokslų akademija nuo 2008-07-11, o nuo 2012-01-29 LMSA yra įsiregistravusios Skaidrumo registre. Lietuvos mokslų akademija – tai biudžetinė įstaiga, mokslinių tyrimų institucija. Ji gina valstybės interesus. Ši įstaiga finansuojama iš biudžeto, 2010 m. gavo 740 000 eurų; jos išlaidos lobistinei veiklai 2010 m. buvo 0 eurų¹⁴¹. Duomenų apie tai, kad Lietuvos mokslų akademija būtų gynusi Lietuvos žemdirbių interesus, rasti nepavyko. LMSA turi 2 atstovus, ginančius Lietuvos miško savininkų interesus. LMSA biudžetas nuo 2011-01 iki 2012-01 buvo 175 000 eurų, viešųjų lėšų dalis iš nacionalinių finansavimo šaltinių 140 000 eurų, dovanotos lėšos 20 000 eurų, narystės mokesčiai 15 000 eurų. Tiesioginiam lobizmui ES institucijose LMSA išleido apie 50 000 eurų¹⁴². LMSA atstovas dalyvauja COPA – COGECA „Miškininkystės“ darbo grupėje bei Žemės ūkio ir kaimo vystymo generalinio direktorato Briuselyje kuruojamoje Miškų ūkio ir kamštienos konsultacinėje grupėje prie EK¹⁴³.

¹⁴¹ *Transparency Register*, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=8768994186-53> [žiūrėta 2011 12 17].

¹⁴² *Transparency Register*, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=06998637874-53> [žiūrėta 2012 02 20].

¹⁴³ *Kaimo plėtros dalyviai - aktyvūs tarptautinių lobistinių organizacijų nariai*, <http://www.zum.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/7366/> [žiūrėta 2012 01 27].

2005 m. LŪS ir LŽŪBA į COPA – COGECA išsiuntė savo lobistą. Jis gina žemdirbių interesus COPA – COGECA darbo grupėse ir EK posėdžiuose. Apie priimtus sprendimus informuoja atsakingą Lietuvos instituciją, kuri kuruoja posėdyje aptartos žemės ūkio srities klausimus, po to žemdirbių organizacijos šia informacija dalijasi tarpusavyje ir sutaria dėl bendros pozicijos vienu ar kitu klausimu. Šis lobistas stengiasi veikti kartu su kitų ES naujokių atstovais, pabrėždamas, išryškindamas Lietuvos ūkininkų interesus ir pageidavimus. Jis palaiko ryšius su EK kaimo plėtros programų direktorato Lietuvos, Lenkijos ir Danijos skyriaus direktoriumi, su kaimo plėtros programų Lietuvai ir Rumunijai koordinatorė, kitais EK darbuotojais, EP nariais iš Lietuvos, Lietuvos žemės ūkio atašė Briuselyje, ir Lietuvos nuolatinės atstovybės ES įgaliotuoju ministru ¹⁴⁴.

ELO priklausanti smulkių ūkių interesus ginanti Lietuvos šeimos ūkininkų sąjunga ES Žemės ūkio ir kaimo plėtros komisarui Dačianui Čiolosui bei ES Sveikatos ir vartotojų reikalų politikos komisarui Džonui Dali įteikė raštą, kuriame nurodė, kad „ES paramos prioritetai turėtų būti suteikti šeimos ūkiams, <...> ateityje negali būti taikomas tas pats ES paramos modelis ir dideliame, ir mažame ūkiui. <...> Parama turėtų būti skirstoma pagal ūkių tipus ir dydžius. Tik taip smulkūs ūkiai turėtų galimybę investuoti ir plėtoti gamybą“ ¹⁴⁵. Lietuvos šeimos ūkininkų sąjungos teigimu, smulkių ūkių sukurtuose turgeliuose parduodamos produkcijos kainos mažesnės nei prekybos tinkluose, nes produkcija parduodama tiesiogiai vartotojui, parama šiems ūkiams pagerintų prastėjančią demografinę padėtį kaime, nes jauni ūkininkai pradeda dirbti būtent smulkiuose ūkiuose ¹⁴⁶.

ŽŪR, atstovaudami Lietuvos žemdirbius tarptautiniame lygmenyje, plėtoja tarptautinius ryšius ir sudaro lobistines koalicijas ginti bendrą poziciją su „Austrijos, Bulgarijos, Vengrijos, Latvijos, Čekijos žemės ūkio rūmais, Nuolatinė Prancūzijos žemės ūkio rūmų draugija, Slovakijos žemės ūkio ir maisto rūmais, Estijos žemės ūkio ir prekybos rūmais, Vokietijos žemės ūkio rūmų asociacija, Nacionalinė Lenkijos žemės ūkio rūmų taryba ir kt.“ ¹⁴⁷. Siekdami prisidėti prie bendros ES žemdirbių pozicijos formavimo, teikiant Lietuvos žemdirbių lūkesčius atitinkančius pasiūlymus bei kuriant konkurencingą žemės ūkį, ŽŪR 2005 m. ėmė bendradarbiauti su Baltijos šalių žemdirbių institucijomis, dalintis patirtimi ir ginti savo pozicijas tiek ES, tiek nacionalinėse institucijose, ieškoti efektyviausių bendrų sprendimų sprendžiant opias problemas bei formuojant bendrą poziciją dėl BŽŪP ¹⁴⁸. Dažniausi ŽŪR ir kitų Lietuvos žemdirbių organizacijų sąjungininkai, vykdant lobistinę veiklą, yra Latvijos, Estijos, Lenkijos ir Vengrijos žemdirbių organizacijos, su kuriais ŽŪR gina savo poziciją COPA – COGECA

¹⁴⁴ *Sodietiškas lobizmas Briuselio koridoriuose,*

http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051013.htm#337669 [žiūrėta 2012 01 07].

¹⁴⁵ *Šeimos ūkininkų sąjunga džiaugiasi, jog Europa grėžiasi į smulkų ir vidutinį ūkį.* <http://seimosukiai.lt/naujiena/11-seimos-ukininkiu-sajunga-dziaugiasi-jog-europa-greziasi-i-smulku-ir-vidutini-uki> [žiūrėta 2012 05 18].

¹⁴⁶ *Šeimos ūkininkų sąjunga džiaugiasi, jog Europa grėžiasi į smulkų ir vidutinį ūkį.* <http://seimosukiai.lt/naujiena/11-seimos-ukininkiu-sajunga-dziaugiasi-jog-europa-greziasi-i-smulku-ir-vidutini-uki> [žiūrėta 2012 05 18].

¹⁴⁷ *Tarptautiniai ryšiai,* <http://www.zur.lt/index.php?-1785489158> [žiūrėta 2011 12 20].

¹⁴⁸ *Tarptautiniai ryšiai,* <http://www.zur.lt/index.php?-1785489158> [žiūrėta 2011 12 20].

darbo grupėse¹⁴⁹. Tačiau ŽŪR ir kitos Lietuvos žemdirbių organizacijos palaiko ryšius ir su kitų ES šalių žemdirbių organizacijomis.

Nuo Lietuvos įstojimo į ES ŽŪR Lietuvos žemdirbiai siekia, kad visoje ES būtų mokamos vienodos tiesioginės išmokos už vieną hektarą žemės. Eglė Stonkutė nurodo, kokia yra „supaprastinta tiesioginių išmokų finansinio voko skaičiavimo formulė:

Finansinis vokus = bazinis plotas x išmoka x referencinis derlingumas + referenciniai kiekiai x išmoka

Bazinis plotas – istorinis ES remtų tiesioginėmis išmokomis augalų pasėlių plotas; referencinis derlingumas – senosioms šalims narėms istorinis vidutinis 1998 – 2000 metų derlingumas; naujosioms šalims narėms – 2000 – 2002 metų vidutinis derlingumas; referenciniai kiekiai – iki 2003 metų užfiksuoti tam tikros produkcijos kiekiai¹⁵⁰.

Pagal Eglę Stonkutę, „referencinis derlingumas senosiose ES šalyse yra ženkliai didesnis negu naujosiose. Pavyzdžiui, Nyderlanduose referencinis derlingumas siekia daugiau kaip 6,5 t/ha, o Lenkijoje ir daugelyje kitų naujųjų ES šalių jis nesiekia ir pusės Nyderlandų tiesioginių išmokų finansinio voko skaičiavimui taikomo referencinio derlingumo“¹⁵¹. Todėl ši formulė nulemia tiesioginių išmokų žemdirbiams nelygybę ir yra naudinga Vakarų Europos, o žalinga – naujųjų ES narių ūkininkams.

Vidmanto Purlio duomenimis, ŽŪR siekė, kad Lietuvos ūkininkai gautų 100 proc. ES tiesioginių išmokų nuo pirmosios narystės dienos, nes gaudami mažesnes išmokas nei kitų ES šalių ūkininkai, Lietuvos žemdirbiai negali su jais konkuruoti¹⁵². ES siūlė iš pradžių mokėti 25 proc. dydžio išmokas, ir iki 2013 m. palaipsniui jas padidinti iki 100 proc.¹⁵³ ES pritarė ir Lietuvos Vyriausybė¹⁵⁴. Kreigo Edvardso, Lino Putelio ir Viljamo Tumelio duomenimis, derybų dėl Lietuvos stojimo į ES metu Žemės ūkio ministerijos pakviesti ŽŪR atstovai dirbo darbo grupėse, kurios ruošė Lietuvos derybinę poziciją. Tačiau priimami sprendimai ŽŪR atstovams buvo nenaudingi, o kartais ir žalingi. Sprendimai būdavo

¹⁴⁹ *ES lietuvius diskriminuoja*, <<http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/ES-lietuvius-diskriminuoja>> [žiūrėta 2012 01 20].

¹⁵⁰ *ES tiesioginių išmokų sistemai reikia naujų idėjų*, <<http://www.manoukis.lt/?m=1&s=1804&z=82>> [žiūrėta 2011 12 28].

¹⁵¹ *ES tiesioginių išmokų sistemai reikia naujų idėjų*, <<http://www.manoukis.lt/?m=1&s=1804&z=82>> [žiūrėta 2011 12 28].

¹⁵² Purlys V., Derybos dėl persikirstymo: derybos žemės ūkio srityje. Sudarė Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 244.

¹⁵³ Purlys V., Derybos dėl persikirstymo: derybos žemės ūkio srityje. Sudarė Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Eugrimas, 2004, p. 237.

¹⁵⁴ Purlys V., Derybos dėl persikirstymo: derybos žemės ūkio srityje. Sudarė Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje. Vilnius: Eugrimas, 2004, p.243.

priimami balsų dauguma, ir dažnai ŽŪR atstovams nebuvo suteikiama galimybė ginti savo poziciją¹⁵⁵. Be to, Žemės ūkio ministerija atmetė ŽŪR kreipimąsi dėl finansinės pagalbos įsteigiant savo atstovybę Briuselyje, todėl ŽŪR negalėjo tiesiogiai gauti informaciją Briuselyje ir ginti ten savo poziciją¹⁵⁶. ŽŪR siekė, kad jų atstovams būtų leidžiama dalyvauti Lietuvos ir ES derybose dėl žemės ūkio. Žemės ūkio ministerija tam priešinosi. Galiausiai ŽŪR atstovams buvo leista dalyvauti derybose, bet iš to buvo mažai naudos, nes ŽŪR atstovai nedalyvavo derybų pradžioje, o Lietuvos atstovai informacijos apie derybas jiems neteikė¹⁵⁷.

Kreigo Edvardso, Lino Putelio ir Viljamo Tumelio teigimu, dėl šių priežasčių šiuo metu Lietuvos ūkininkų padėtis prastesnė nei jų kolegų iš Vakarų Europos. Tačiau, nors Lietuvos derybininkai padarė ES daug nuolaidų, vis dėlto dėl ŽŪR spaudimo jų suderėtos sąlygos buvo geresnės nei derybų pradžioje siūlė ES. Svarbiausias pasiekimas buvo, kad ES sutiko padidinti ūkininkų finansavimą nuo 25 iki 45 proc., ir sutrumpino pereinamąjį laikotarpį nuo 10 iki 7 metų. Be to, nors Lietuvos derybininkai iš karto besąlygiškai sutiko parduoti žemę užsieniečiams, ūkininkų atstovams pavyko pasiekti, kad dėl žemės pardavimo užsieniečiams būtų deramasi iš naujo, ir tada buvo suderėtas 7 metų pereinamasis laikotarpis¹⁵⁸.

Siekdami tiesioginių išmokų suvienodinimo Lietuvos žemdirbiai kartu su Lenkijos, Vengrijos, Čekijos, Slovakijos, Rumunijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Chorvatijos žemdirbių organizacijų atstovais 2011 m. lapkričio 28 – 29 d. Budapešte pasirašė bendrą deklaraciją, apibrėžiančią bendrą minėtų šalių poziciją dėl BŽŪP. Deklaracijoje teigiama, kad EK nesilaiko pažadų atsisakyti diskriminacijos iki esamo biudžetinio laikotarpio pabaigos ir planuoja išlaikyti didelius tiesioginių išmokų skirtumus. Lietuvos žemdirbių ir kitų susitikimo dalyvių atstovai reikalauja, kad tiesioginės išmokos būtų suvienodintos be pereinamojo laikotarpio, ir būtų atsisakyta istorinių referencijų. Nors COPA – COGECA sekretoriatas atsisakė įtraukti šios deklaracijos reikalavimus į bendrą COPA – COGECA poziciją, tačiau Lietuvos, Lenkijos bei Slovakijos atstovų pastangomis šis „dokumentas atmestas ir gražintas persvarstyti COPA – COGECA Politikos koordinavimo komitetui“¹⁵⁹. Tokiu

¹⁵⁵ Edwards C., Putelis L., Thuemmel W., „Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?“ *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*, 2003, p. 215 – 216.

¹⁵⁶ Edwards C., Putelis L., Thuemmel W., „Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?“ *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*, 2003, p. 216.

¹⁵⁷ Edwards C., Putelis L., Thuemmel W., „Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?“ *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*, 2003, p. 217 – 218.

¹⁵⁸ Edwards C., Putelis L., Thuemmel W., „Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?“ *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA 212*. 2003, p. 219.

¹⁵⁹ Lietuvos žemdirbių nuomonė dėl tiesioginių išmokų išsakyta COPA – COGECA prezidiume, <<http://www.zur.lt/index.php?238550172>> [žiūrėta 2012 01 27].

būdu, suradę sąjungininkų, Lietuvos žemdirbiai sutrukdė jiems nepalankaus dokumento patekimą į EP, ET bei EK. Lietuvos žemdirbiai siekė dokumento papildymo jiems palankiomis pataisomis¹⁶⁰.

2012 m. Lietuvos žemdirbiams atsirado naujų vilčių kovoje dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo. 2012 m. vasario 16 d. COPA – COGECA patvirtino dokumentą, kuriame išskirtinis dėmesys atkreiptas į situaciją, diskriminuojančią Baltijos šalių ūkininkus¹⁶¹. 2012 m. Lietuvoje buvo pradėti rinkti parašai dėl peticijos dėl ES išmokų ūkiams padidinimo¹⁶². 11 000 piliečių ir 45 Seimo narių pasirašyta peticija 2012 m. kovo 30 d. buvo įteikta EP¹⁶³. 2012 m. gegužės 4 d. Regionų komiteto plenarinės sesijos metu Italijos, Ispanijos ir Graikijos atstovai siekė išsaugoti diskriminacinį tiesioginių išmokų režimą, teigdami, kad jų šalys geriau išsivysčiusios ir gamina geresnę produkciją, todėl nusipelno didesnių tiesioginių išmokų nei Baltijos šalys. Juos rėmė ir pranešėjas – įtakingas prancūzų socialistas, buvęs Prancūzijos žemės ūkio ministras Renė Sušonas. Tačiau Regionų komiteto nariai iš Lietuvos įtikino pranešėją pakeisti savo nuomonę, ir Regionų komitetas palaikė Baltijos šalių žemdirbių siekį dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo. Lietuvos nacionalinės delegacijos Regionų komitete koordinatorės teigimu, Prancūzijos prezidentu tapus socialistui, Renė Sušono nuomonė gali daug padėti Lietuvos žemdirbiams ginant savo interesus¹⁶⁴. 2012 m. gegužės 29 d. EP narys Zigmantas Balčytis užsitikrino EP pirmininko Martino Šulco paramą dėl teisingų išmokų, EP pirmininkas apie Lietuvos žemdirbių interesus pranešė ES žemės ūkio komisarui¹⁶⁵. Apie komisaro reakciją duomenų nerasta. 2012 m. birželio 28 d. per protesto akciją Briuselyje Lietuvos ir kitų Baltijos šalių žemdirbių atstovai įteikė EP pirmininkui Martinui Šulcui peticiją dėl to, kad tiesioginės išmokos Baltijos šalių žemdirbiams atitiktų ES vidurkį. Šią peticiją pasirašė daugiau nei 60 000 Baltijos šalių piliečių. EP pirmininkas pritarė peticijos reikalavimams, ir pateikė tiesioginių išmokų Baltijos šalių žemdirbiams klausimą Europos Vadovų Tarybai¹⁶⁶.

2012 m. spalio 10 d. Berlyne susitikę Vokietijos ir Prancūzijos žemės ūkio ministrai pritarė, kad tiesioginių išmokų suartėjimas ES šalyse yra svarbus, reikia įvertinti paramos skirtumus tarp Vakarų Europos ir Rytų Europos šalių, ir “protingi ir progresyvūs” pasiūlymai perskirstyti tiesiogines išmokas valstybių narių žemdirbiams, priimtini. ŽŪR pirmininko Andriejaus Stančiko teigimu, prie tokios ministrų nuomonės prisidėjo Baltijos šalių žemdirbių vienybė ir jų bendravimas su Vokietijos ir

¹⁶⁰ Lietuvos žemdirbių nuomonė dėl tiesioginių išmokų išsakyta COPA – COGECA prezidiume, <<http://www.zur.lt/index.php?238550172>> [žiūrėta 2012 01 27].

¹⁶¹ Spaudos konferencija ŽŪR – Europa išgirdo Lietuvos žemdirbių balsą, <<http://www.zur.lt/index.php?8863085>> [žiūrėta 2012 02 29].

¹⁶² Peticija dėl ES išmokų ūkiams padidinimo (peticijos tekstas), <http://www.krikscioniuopartija.lt/straipsnis/didziosios_naujienos/peticija_del_es_ismoku_lietuvos_ukiams_padidinimo_ir_paramos_suvienodinimo_tekstas_akcijos_grafikas?view=main> [žiūrėta 2012 04 11].

¹⁶³ Seimo nario J. Ramono pranešimas: dėkoju parlamentarams parėmusiems žemdirbių Peticija dėl Tiesioginių išmokų suvienodinimo, <<http://kaveikiavaldzia.lt/docs/2012/04/04/88772>> [žiūrėta 2012 04 11].

¹⁶⁴ Iš Briuselio – drąsinančios žinios Lietuvos žemdirbiams, <<http://www.zur.lt/index.php?-1286446286>> [žiūrėta 2012 10 11].

¹⁶⁵ Z. Balčytis gavo Europos Parlamento pirmininko patvirtinimą dėl palaikymo sprendžiant išmokų suvienodinimo žemdirbiams klausimą, <<http://www.zur.lt/index.php?2090554686>> [žiūrėta 2012 07 30].

¹⁶⁶ Baltijos šalių ūkininkai reikalauja teisingumo, <<http://www.zur.lt/index.php?514429995>> [žiūrėta 2012 10 12].

Prancūzijos organizacijų atstovais, su kuriais ryšiai buvo palaikomi per COPA – COGECA ir kitas organizacijas. Tačiau, ŽŪR pirmininko teigimu, Baltijos šalių vadovai ir šių šalių atstovai EP taip pat privalo aktyviai derėtis dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo¹⁶⁷. 2012 m. spalio 9 d. LŽŪBA ir LŪS pateikė savo pasiūlymus LR Seimo rinkimų dalyviams, reikalaujami tiesioginių išmokų suvienodinimo, o derybose su EK vadovautis ne vien Lietuvos stojimo į ES sutartimi, bet ir Lisabonos sutartimi, ypač jos 39 straipsniu, kuris šiuo metu yra nevykdomas¹⁶⁸.

ŽŪR prezidento Andriejaus Stančiko teigimu, ŽŪR stengiasi, kad Lietuvos žemdirbių lūkesčiai būtų išsakyti Lietuvos europarlamentarų. ŽŪR atstovai susitinka su kairiaisiais EP nariais Vilija Blinkevičiūte, Zigmantu Balčyčiu, Justu – Vincu Paleckiu. Lietuva europarlamentarų agrarininkų neturi, todėl EP žemės ūkio klausimus dažniausiai tenka spręsti padedant Latvijos atstovams¹⁶⁹. 2011 m. rugsėjo 22 d. Lietuvos žemdirbių delegacija susitikime su EP Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto nariais iš Vokietijos ir Portugalijos reikalavo tiesioginių išmokų suvienodinimo, šie EP nariai pritarė šiam reikalavimui¹⁷⁰. 2011 m. spalį Briuselyje vyko bendri Lietuvos, Latvijos ir Estijos žemdirbių piketai dėl diskriminuojančio tiesioginių išmokų paskirstymo 2014 – 2020 m. 2012 m. Po šių piketų 26 EP nariai iš Lietuvos, Latvijos ir Estijos pritarė žemdirbių reikalavimams ir „pasirašė pareiškimą, kuriuo nesutinka, kad net ir 2020 m. Baltijos valstybių ūkininkai už hektarą gautų 2 – 4 kartus mažiau nei kai kurių kitų ES valstybių ūkininkai. Pareiškimas, kuriame reikalaujama, kad tiesioginės išmokos nebūtų mažesnės nei 80 proc. ir neviršytų 120 proc. ES vidurkio, buvo išsiųstas EP pirmininkui Ježiui Buzekui <...>, visų EP politinių grupių vadovams, EK pirmininkui Žozė Manueliui Barozui <...>, už žemės ūkį ir finansinį programavimą atsakingiems eurokomisarams. Oficialių atsakymų į pareiškimą kol kas nesulaukta. Tačiau <...> ES žemės ūkio ministrų tarybos ir EP Žemės ūkio ir kaimo plėtros komiteto susitikime Briuselyje Baltijos valstybių poziciją palaikė Lenkijos, Vengrijos, Portugalijos parlamentarai“¹⁷¹. ŽŪR pirmininko Andriejaus Stančiko teigimu, „vos 1 proc. bendro paketo mūsų išmokas sulygintų su bendrijos vidurkiu“¹⁷².

Vis dėlto Lietuvos žemdirbiams ginant savo interesus Lietuvos ir ES institucijose, trūksta lobistinės veiklos patirties, ir žemdirbiai menkai dalyvauja jų interesus ginančių organizacijų veikloje. Lietuvoje ginti savo interesus jiems trukdo vyraujantis neigiamas požiūris į lobizmą (Briuselyje

¹⁶⁷ *Geros naujienos žemdirbiams – Vokietija ir Prancūzija palaiko BŽŪP biudžeto išsaugojimą*, <<http://www.zur.lt/index.php?2112293418>> [žiūrėta 2012 10 12].

¹⁶⁸ *LŽŪBA ir LŪS pasiūlymai partijoms, formuosiančioms Vyriausybę*, <<http://www.manoukis.lt/?s=15759&m=64&t=>> [žiūrėta 2012 10 28].

¹⁶⁹ *Andriejus Stančikas: stengiuosi užglaistyti aštrius Žemės ūkio rūmų kampus*, <http://www.up.lt/straipsniai/skaitykite/?article_id=3352> [žiūrėta 2011 12 19].

¹⁷⁰ *Baltijos šalių žemdirbiškos organizacijos buriasi kovai dėl sąžiningų tiesioginių išmokų ateinančiame finansiniame laikotarpyje*, <<http://www.zur.lt/index.php?1748065799>> [žiūrėta 2012 05 18].

¹⁷¹ *Baltijos ūkininkų vienybė išjudino europarlamentarus*, <<http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/Baltijos-ukininku-vienybe-isjudino-europarlamentarus>> [žiūrėta 2012 10 01].

¹⁷² *Žemdirbiai ketina šturmuoti Briuselį dėl per mažų išmokų*, <<http://verslas.delfi.lt/country/zemdirbiai-ketina-sturmuoti-briuseli-del-per-mazu-ismoku.d?id=59731931>> [žiūrėta 2012 10 14].

požiūris į lobistus palankus – šio magistro baigiamojo darbo autoriaus pastaba). Be to, „žemdirbių organizacijų yra daug, todėl iškyla problema sprendžiant, kuri iš esamų yra atstovaujanti ir galėtų ginti žemdirbių interesus“¹⁷³. Pačių organizacijų nuomonės arba atstovavimo principų samprata išsiskiria, nors būtinas vieningumas ir bendras sutarimas¹⁷⁴. Lietuvos žemdirbių savivalda nenumato privalomos narystės, todėl organizacijos susiduria su dideliais finansiniais sunkumais. Jų finansavimo pagrindą sudaro iš valstybės biudžeto skiriamos lėšos¹⁷⁵.

2.2. Lietuvos agrarinių organizacijų agrolobistinės veiklos tyrimas

Klausimyno ir tyrimo imties sudarymas

Siekiant įgyvendinti darbo tikslą ir uždavinius, atliktas Lietuvos žemdirbių lobizmo Lietuvos ir ES institucijose tyrimas. Pasirinkti respondentų atrankos kriterijai: respondento įtakingumas (ar respondentas vadovauja žemdirbių organizacijai, ar užima aukštas pareigas Lietuvos ar ES valdžios institucijose); LR nacionalinės pozicijos BŽŪP organizavimo ir įgyvendinimo klausimais formavimo išmanymas; dalyvavimas BŽŪP formavimo ir įgyvendinimo procesuose. Pagal šiuos kriterijus buvo atsirinktos šios respondentų grupės: nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų vadovai, bei valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu. Žemdirbių organizacijų vadovams buvo sudarytas klausimynas iš 21 klausimo (1 priedas), siekiant išsiaiškinti Lietuvos žemdirbių interesus, žemdirbių lobistinės veiklos metodus, Lietuvos ir ES valdžios institucijas, į kurias dažniausiai kreipiasi Lietuvos žemdirbiai, konkuruojančias žemdirbiams interesų grupes.

Valstybės tarnautojams ir politikams buvo sudarytas klausimynas iš 12 klausimų (2 priedas), siekiant išsiaiškinti, kokios žemdirbių organizacijos dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo, žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimo, žemės ūkio produkcijos kvotų, žemės ūkio produkcijos muitų įvedimo ES nepriklausančioms šalims, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams ir kitų reikalų į juos dažniausiai kreipiasi, kokius lobizmo metodus žemdirbiai dažniausiai naudoja, valstybės tarnautojų požiūrį į šių lobizmo metodų efektyvumą, ir valstybės tarnautojų nuomonę, kokiai ES ir Lietuvos institucijai žemdirbiai turėtų teikti pirmenybę, gindami savo interesus. Valstybės tarnautojų ir politikų taip pat buvo klausama, su kokių interesų grupių atstovais Lietuvos žemdirbiams tenka konkuruoti, ginant savo interesus Lietuvos ir ES institucijose.

¹⁷³ LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai, <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>> [žiūrėta 2011 12 21].

¹⁷⁴ LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai, <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>> [žiūrėta 2011 12 21].

¹⁷⁵ ES naujokai duoda garo, <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>> [žiūrėta 2011 12 25].

Atrenkant respondentus, vykdyta netikimybinė tikslinė atranka¹⁷⁶. Atsižvelgiant į tyrimo objektą, buvo pasirinktos šios respondentų grupės:

- 1) ŽŪR nariai – 25 Lietuvos ūkininkų organizacijų vadovai; 35 rajonų žemdirbių asociacijų vadovai (1 priedas);
- 2) Valstybės politikai: 10 Seimo Kaimo reikalų komiteto narių, 12 Lietuvai atstovaujančių EP narių ir 5 Regionų komiteto nariai, dirbantys su žemės ūkiu (2 priedas);
- 3) Valstybės tarnautojai: LR Prezidento patarėjai, buvę euroderybininkai, Žemės ūkio ministerijos, rajonų savivaldybių žemės ūkio skyrių darbuotojai (2 priedas).

Buvo atlikta žemdirbių atstovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų dėl žemdirbių interesų, lobizmo metodų efektyvumo, prieigos taškų, žemdirbių konkurentų, vykdančių lobistinę veiklą lyginamoji analizė. Pagal šią analizę parengtos žemdirbių lobistinės veiklos tobulinimo rekomendacijos.

Į elektroniniu paštu išsiųstą klausimyną (1 priedas) atsakė Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos, LŪS, Lietuvos mokslų akademijos, Lietuvos daržovių augintojų asociacijos ir ŽŪR Tarptautinio skyriaus atstovai, taip pat Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijų vadovai. Šakių rajono žemdirbių asociacijos vadovas šį klausimyną užpildė raštu pokalbio metu.

Lobistinėje veikloje dalyvauja nedidelė Lietuvos žemdirbių dalis. Ūkininkų ūkių registro duomenimis, Lietuvoje 2012 m. sausio 1 d. buvo registruoti 111 099 ūkininkų ūkiai ir kooperatyvai¹⁷⁷. LŽŪBA prezidento Jeronimo Kraujelio teigimu, “ES ir valstybės paramą gauna daugiau kaip 150 tūkst. žemdirbių arba žemės valdų savininkų, tačiau žemdirbių savivaldos organizacijose formaliai dalyvauja ne daugiau kaip 10 proc. žemdirbių. <...> LŽŪBA veikloje dalyvauja 50 proc. šalyje veikiančių bendrovių. <...> Tačiau dar mažesnė ūkininkų dalis dalyvauja jų interesus aktyviai ginančių organizacijų veikloje. <...> Lietuvos ūkininkų sąjungoje yra apie 5 000 narių, Šeimos ūkininkų sąjungos vadovai tikina turintys apie 4 000 narių, tačiau užsiimančiųjų žemės ūkio veikla šalyje yra keliolika kartų daugiau.”¹⁷⁸. Taigi tik apie 10 proc. Lietuvos žemdirbių priklauso spaudimo grupėms.

Lietuvos kiaulių augintojų asociacija atstovauja 38 ūkius, auginančius kiaules, ir 9 ūkius, neauginančius kiaulių¹⁷⁹. Lietuvos daržovių augintojų asociacija atstovauja 65 ūkius, auginančius daržoves¹⁸⁰. 2010 m. Šakių rajono ūkininkų sąjungai priklausė apie 50 ūkininkų, rajone buvo virš 4000 ūkininkaujančių gyventojų. Kėdainių rajone ūkininkų sąjungai priklausė 20 stambių ūkininkų¹⁸¹.

¹⁷⁶ Degutis M., *Socialinių tyrimų metodologija*, Vilnius: Naujasis lankas, 1999, p. 57.

¹⁷⁷ *Statistinė informacija. Ūkininkų ūkių registras*, <<http://www.vic.lt/?mid=213>> [žiūrėta 2012 08 31].

¹⁷⁸ *Parama už darbą, o ne už gražias akis*, <<http://www.kasdien.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/Parama-uz-darba-o-ne-uz-grazias-akis>> [žiūrėta 2012 08 31].

¹⁷⁹ <<http://www.kiaules.lt/index.php?page=30&parent=2>> [žiūrėta 2012 08 31].

¹⁸⁰ *Lietuvos daržovių augintojų asociacija*, <<http://www.ldaa.lt/lt/nariai>> [žiūrėta 2012 08 31].

¹⁸¹ *Aktyvinama Ūkininkų sąjungos Šakiuose veikla*, <<http://www.drg.lt/index.php/ukis-ir-verslas/2864-ukininkai.html>> [žiūrėta 2012 08 31].

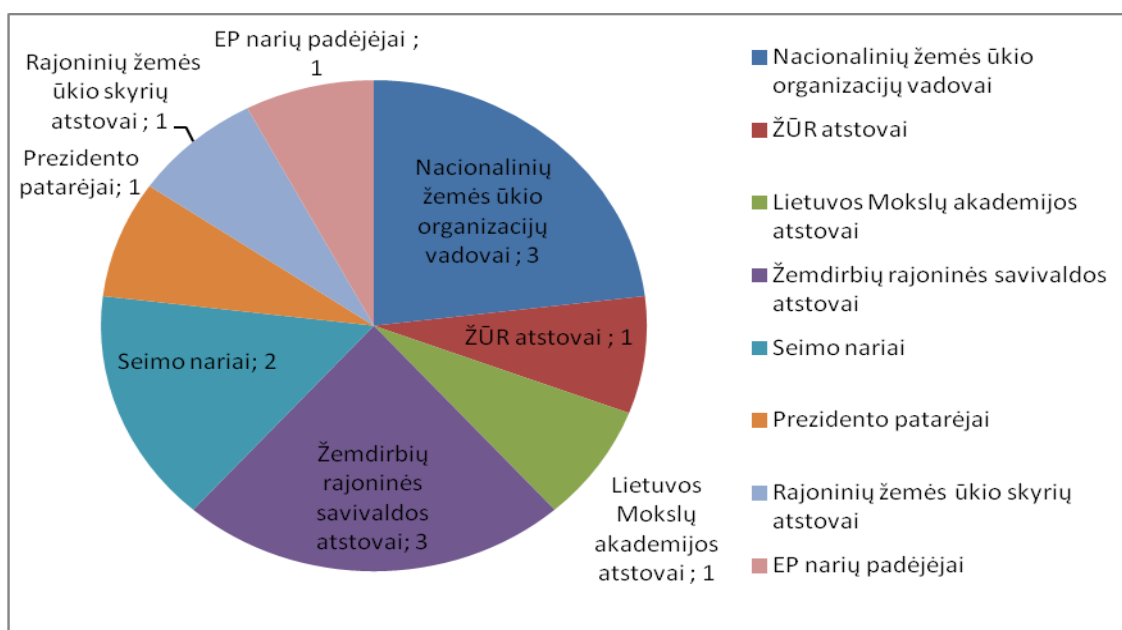
2012 m. Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai priklauso apie 135 narius¹⁸². 2011 m. Raseinių rajone buvo apie 3 000 ūkininkų, LŪS Raseinių skyriaus narių – 68¹⁸³.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje yra apie 15 000 žemdirbių, priklausančių lobistine veikla užsiimančioms žemdirbių organizacijoms. Tyrime dalyvavę respondentai vadovauja 5 356 ūkininkams.

Į kitą elektroniniu paštu išsiųsta klausimyną (2 priedas) atsakė 1 Seimo narys iš Kaimo reikalų komiteto, taip pat 1 buvęs euroderybininkas, vadovavęs Lietuvos delegacijai per derybas dėl stojimo į ES. Prezidento patarėjas šį klausimyną užpildė raštu pokalbio metu, kaip ir EP narės padėjėjas ir Panevėžio rajono savivaldybės žemės ūkio skyriaus darbuotojas.

EP nariai ir Regionų komiteto nariai neatsakė.

Tyrimo dalyvavusių respondentų sudėtis pateikta 6 paveiksle.

6 pav. Tyrime dalyvavusių respondentų sudėtis

Iš 6 paveikslo matome, kad didžiausią į anketos klausimus atsakiusių respondentų dalį sudaro nacionalinių žemės ūkio organizacijų atstovai ir žemdirbių rajoninės savivaldos atstovai. Iš viso tyrime dalyvavo 8 nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų atstovai (įskaitant Lietuvos Mokslų akademijos atstovą), bei 5 valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu.

¹⁸² Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai vadovauja tie patys ūkininkai, <http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st.php?st=14454&m=2> [žiūrėta 2012 08 31].

¹⁸³ LŪS Raseinių skyriaus pirmininkas išrinktas, <<http://www.alioraseiniai.lt/lus-raseiniu-skyriaus-pirmininkas-istrinktas/>> [žiūrėta 2012 08 31].

2.2.1. Lietuvos žemdirbių atstovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų apie interesus ir lobistinę veiklą lyginamoji analizė

Interesų svarba

Respondentai savo interesus pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Svarbiausias Lietuvos agrarininkų interesas yra tiesioginių išmokų suvienodinimas su ES. Šį interesą 10 balų įvertino LŪS, Lietuvos mokslų akademija, Lietuvos daržovių augintojų asociacija, ŽŪR Tarptautinis skyrius, Kėdainių ir Šakių rajonų žemdirbių asociacijų vadovai, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija jį įvertino 8 balais.

Svarbus yra žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimas, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas ir žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas. Dėl kitų interesų svarbos ūkininkų organizacijų nuomonės išsiskiria. Tik LŪS visus 1 priedo 3 klausime nurodytus interesus laiko vienodai svarbiais ir vertina juos visus 10 balų. Kai kurios organizacijos turi vien tik joms būdingus interesus, kurie 1 priede nepateikiami. Pavyzdžiui, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija svarbiausiu savo interesu laiko rinkos reguliavimo priemonių taikymą (9 balai), o Lietuvos daržovių augintojų asociacija 8 balais įvertino paramą vaisių ir daržovių augintojų organizacijoms ir grupėms, bei taisyklių supaprastinimą. Mažiausiai respondentams buvo svarbus žemės ūkio produkcijos muitų įvedimas ES nepriklausančioms šalims.

Lietuvos mokslų akademijos deklaruojami interesai – tiesioginių išmokų suvienodinimas ir draudimo užsieniečiams pirkti žemę Lietuvoje pratęsimas. Šiuos interesus Lietuvos mokslų akademija laiko vienodai svarbiais ir įvertino juos 10 balų.

ŽŪR Tarptautinis skyrius svarbiausiais Lietuvos žemdirbių interesais laiko tiesioginių išmokų suvienodinimą ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą (po 10 balų), 6 balais įvertino žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą, 3 balais – žemės ūkio produkcijos kvotas. Skyrius ypač vertina tiesioginių išmokų padidinimą, nes šias išmokas kiekvienas ūkininkas gauna besąlygiškai ir tiesiogiai. Kaimo plėtra irgi svarbi, tačiau ši parama pasiekia ne kiekvieną ir jos gavimas sudėtingesnis. Tiesioginių išmokų suvienodinimas būtų naudingas ne tik žemdirbiams ir kaimo gyventojams, bet ir visiems žemės ūkio produkcijos vartotojams – kiekvienam Lietuvos gyventojui.

Panašius interesus nurodo ir rajonų žemdirbių asociacijų vadovai. Kėdainių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, svarbiausi interesai yra tiesioginių išmokų suvienodinimas ir žemės ūkio produkcijos kainų padidinimas (10 balų). 9 balais šis respondentas įvertino žemės ūkio produkcijos muitų įvedimą ES nepriklausančioms šalims ir draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimą; 8 balais – žemės ūkio produkcijos kvotas ir žemės ūkio produkcijos reglamentavimą. Vienintelis Raseinių rajono žemdirbių asociacijos interesas – kad būtų pratęstas draudimas pirkti žemę

Lietuvoje užsieniečiams. Šakių rajono žemdirbių asociacija svarbiausiais interesais laiko tiesioginių išmokų suvienodinimą ir draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimą (10 balų), o žemės ūkio produkcijos kvotas, žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą ir žemės ūkio produkcijos muitų įvedimą ES nepriklausančioms šalims Šakių rajono žemdirbių asociacija įvertino 8 balais.

Su žemės ūkiu susiję 5 valstybės tarnautojai ir politikai nurodė, kad dažniausiai žemdirbiai į valstybės tarnautojus kreipiasi dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo, žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimo, draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimo ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimo. Šiuos interesus žemdirbiai laiko svarbiausiais. Tiesioginių išmokų suvienodinimą pagal kreipimusi dažnį Prezidento patarėjas, euroderybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius įvertino 10 balų, o Seimo Kaimo reikalų komiteto narys 9 balais. Prezidento patarėjo teigimu, ŽŪR pageidauja tiesiogiai skirstyti žemdirbiams valstybės ir ES paramą, kurią šiuo metu skirsto Valstybė. Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimą 10 balų įvertino Seimo Kaimo reikalų komiteto narys, buvęs euroderybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius. EP narės padėjėjas svarbiausiu žemdirbių interesu nurodė tiesioginių išmokų suvienodinimą ir įvertino jį 10 balų.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų (žemės ūkio biurokratijos) nuomonė dėl žemdirbių interesų beveik sutampa. Abi respondentų grupės svarbiausiais interesais laiko tiesioginių išmokų suvienodinimą, ir žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimą, mažiausiai svarbiu – žemės ūkio produkcijos muitų įvedimą ES nepriklausančioms šalims.

Lobizmo metodų efektyvumas

Lobizmo metodus pagal efektyvumą respondentai vertino 10 balų skalėje.

Efektyviausiais lobizmo metodais respondentai (žemdirbių organizacijų vadovai) laiko viešosios nuomonės formavimo kampanijas ir ekspertų informaciją, pateikiamą susitikimuose su Lietuvos valdžios ir ES institucijų atstovais. Tai atitinka Čarlzo Lindbomo ir Edvardo Vudhauzo aprašomą tarptautinę praktiką: efektyviausia lobizmo taktika yra tiesioginiai lobistų susitikimai su valdžios atstovais, nes „profesionalus lobistas per dešimtį minučių gali paaikškinti tai, ką Kongreso narys išsiaiškintų dvi valandas pastudijavęs įstatymų projektus“¹⁸⁴. Dėl kitų lobizmo metodų efektyvumo respondentų nuomonės išsiskiria. Jei nepavyksta savo interesų apginti naudojant viešosios nuomonės formavimo kampanijas ir ekspertų informaciją, Lietuvos žemdirbiai gali pradėti žiniasklaidos kampanijas bei sudaryti lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais. Dauguma respondentų beveik nevertina elektroninio lobizmo ir ekonominio spaudimo politinėms partijoms (pavyzdžiui, pažadėti paramą rinkimų kampanijai). Tik LŪS ir ŽŪR Tarptautinis skyrius visus lobizmo metodus

¹⁸⁴ Lindblom Ch. E., Woodhouze E. J., *Politikos formavimo procesas*, Vilnius: Algarvė, 1999, p. 130 – 131.

(išskyrus ekonominį spaudimą politinėms partijoms) laiko vienodai efektyviais, ir įvertino juos 10 balų, o Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos nuomonė apie visus lobizmo metodus kritiška. Ji efektyviausiais lobizmo metodais laiko ekspertų informaciją, spaudos (visuomenės informavimo priemonių kampanijas), bei viešosios nuomonės formavimo kampanijas, spaudžiant politinius sprendimus priimančias institucijas (6 balai). Be to, Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos atstovas nurodė, kad kaip ekspertas dalyvauja COPA – COGECA Kiaulienos darbo grupėje.

3 balais Lietuvos kiaulių augintojų asociacija įvertino lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais, o 1 balu – ekonominį spaudimą politinėms partijoms ir elektroninį lobizmą.

Peržiūrėjus Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto puslapį, paaiškėjo, kad žemdirbių organizacijos 2011 m. neskyrė pinigų politinėms partijoms, tik pavieniai žemdirbiai ar žemės ūkio bendrovės aukoję nedideles pinigų sumas¹⁸⁵. Jie rėmė Darbo partiją, Liberalų ir centro sąjungą, Lietuvos liaudies partiją, LR liberalų sąjūdį, Lietuvos socialdemokratų partiją, Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungą, Tėvynės sąjungą. Tačiau reikia pažymėti, kad 2011 m. nebuvo Seimo ir Prezidento rinkimų, vyko tik rinkimai į savivaldybių tarybas. Ekonominio spaudimo politinėms partijoms žemdirbių organizacijos praktiškai netaiko.

Lietuvos mokslų akademija vertina tik vieną lobizmo metodą – ekspertų informaciją. Šio metodo efektyvumą Lietuvos mokslų akademija įvertino 10 balų.

Lietuvos daržovių augintojų asociacija geriausiais lobizmo metodais laiko ekspertų informaciją, lobistines koalicijas su kitų ES šalių žemdirbiais, ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas; šiuos lobizmo metodus Lietuvos daržovių augintojų asociacija įvertino 10 balų.

ŽŪR Tarptautinis skyrius nuolat bendravo su kitų šalių žemdirbių atstovais, EK ir EP nariais, ir ieškojo jų palaikymo; nemažą veiklos dalį skyrius vykdė kartu su kitomis dviem Baltijos valstybėmis.

Dalies rajonų žemdirbių asociacijų lobizmo metodai labai skiriasi nuo žemdirbių nacionalinių organizacijų ir ŽŪR metodų. Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijų vadovai ekspertų informacijos pateikimą valdžios atstovams laiko beprasmišku. Kėdainių rajono žemdirbių asociacija efektyviausiais savo metodais laiko spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas bei viešosios nuomonės formavimo kampanijas (peticijas, protesto demonstracijas) (po 10 balų). Raseinių rajono žemdirbių asociacija 10 balų įvertino spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas, 8 balais – ekonominį spaudimą politinėms partijoms, 6 balais – viešosios nuomonės formavimo kampanijas, 5 balais – elektroninį lobizmą, 2 balais – lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais. Tačiau Šakių rajono žemdirbių asociacijos lobizmo metodai panašūs į nacionalinių organizacijų ir ŽŪR lobizmo metodus: šis respondentas 10 balų įvertino ekspertų informaciją, o 6 balais lobistines koalicijas su kitų žemdirbių lobistais ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas.

¹⁸⁵ *Politinių partijų 2011 metų finansinių ataskaitų rinkiniai*, <<http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/far/2011-metu-far.html>> [žiūrėta 2012 09 02].

Oficialiai registruotų lobistų Lietuvoje žemdirbių IG nesamdo. Peržiūrėjus VTEK 2001 – 2011 m. lobistinės veiklos ataskaitas, žemdirbių organizacijų puslapius internete, nepavyko rasti duomenų, kad 2001 – 2011 m. laikotarpiu Lietuvos žemės ūkio IG savo interesų gynimui Lietuvoje būtų samdžiusios Lietuvoje registruotus lobistus. Tačiau Lietuvos kiaulių augintojų asociacija nurodė, kad Lietuvos žemės ūkio IG savo interesų gynimui Briuselyje samdė Briuselyje registruotą lobistą, jo veikla buvo naudinga.

Dažniausiai lobistų žemdirbiai nesamdo dėl lėšų trūkumo, nors Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos, LŪS, Lietuvos daržovių augintojų asociacijos, Lietuvos Mokslų akademijos, [Kėdainių ir Šakių rajonų žemdirbių asociacijų](#) nuomone, tokie lobistai reikalingi. Tik ŽŪR Tarptautinio skyriaus, kuris turi jame dirbančius lobistus, ir Raseinių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, lobistų samdyti nereikia.

Atsakydamas į klausimą apie žemdirbių lobizmo metodų efektyvumą, Prezidento patarėjas 10 balų įvertino ekspertų informaciją, 5 balais spaudos kampanijas, 3 balais lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbiais, 1 balu viešosios nuomonės formavimo kampanijas. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys 10 balų įvertino spaudos kampanijų efektyvumą, 9 balais – viešosios nuomonės formavimo kampanijas, o ekspertų informacijos efektyvumą įvertino 8 balais. Buvęs euroderybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius efektyviu laiko tik ekspertų informacijos pateikimą. EP narės padėjėjas 10 balų įvertino ekspertų informacijos efektyvumą, 9 balais – lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais, viešosios nuomonės formavimo kampanijų ir elektroninio lobizmo efektyvumą įvertino 8 balais.

Efektyviausiu lobizmo metodu tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai (žemės ūkio biurokratija) laiko ekspertų informaciją, taip pat poveikį gali padaryti spaudos ir viešosios nuomonės formavimo kampanijos. Elektroninio lobizmo tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai, išskyrus EP narės padėjėją, nevertina.

Atsakydami į klausimą, kokius lobizmo metodus dažniausiai taiko žemdirbių atstovai, tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai nurodė ekspertų informaciją, spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijas, ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas. Prezidento patarėjas, buvęs euroderybininkas ir Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius teigė, kad žemdirbių atstovai pateikia tik ekspertų informaciją. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys teigė, kad žemdirbių atstovai naudoja ekspertų informaciją, inicijuoja spaudos kampanijas ir viešosios nuomonės formavimo kampanijas. EP narės padėjėjas nurodė ekspertų informaciją, lobistines koalicijas su kitų šalių žemdirbių lobistais ir elektroninį lobizmą.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir žemės ūkio srityje dirbančių valstybės tarnautojų bei politikų nuomonės sutampa dėl ekspertų informacijos efektyvumo. Dėl kitų lobizmo metodų efektyvumo žemdirbių atstovų ir politikų nuomonės išsiskiria: valstybės tarnautojų nuomone,

žemdirbiams neverta imtis elektroninio lobizmo, spaudos (visuomenės informavimo priemonių) kampanijų, viešosios nuomonės formavimo kampanijų ir sudarinėti koalicijas su kitų šalių žemdirbiais. Tačiau žemdirbiai šiuos metodus taiko, ir laiko juos efektyviais, o viešosios nuomonės formavimo kampanijas laiko efektyvesnėmis už ekspertų informaciją. Taip pat galima spręsti, kad Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijų atstovai nepakankamai įvertina ekspertų informacijos efektyvumą.

Institucijų svarbos vertinimas

Respondentai institucijų, į kurias turėtų kreiptis žemdirbių atstovai, įtakingumą pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Respondentai (žemdirbių organizacijų vadovai) dažniausiai kreipiasi į Lietuvos žemės ūkio ministeriją ir Seimą (išskyrus ŽŪR Tarptautinį skyrių). LŪS Lietuvos ir ES institucijų neskirsto pagal svarbą, o savo interesus gina toje institucijoje, kurioje tuo metu yra nagrinėjamas atitinkamas klausimas. Lietuvos kiaulių augintojų asociacija pirmenybę teikia Lietuvos žemės ūkio ministerijai (9 balai), Seimui (8 balai) ir Vyriausybei (7 balai), retai kreipiasi į EK (6 balai). Panaši yra Lietuvos mokslų akademijos ir Lietuvos daržovių augintojų asociacijos nuomonė, tačiau Lietuvos mokslų akademija dar kreipiasi į Lietuvos Prezidentą, o Lietuvos daržovių augintojų asociacija kreipiasi ne tik į Lietuvos Prezidentą, bet ir į EP. Jei nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos valdžios institucijose, tada žemdirbiai kreipiasi į EK, o rečiau į EP. Dauguma žemdirbių organizacijoms vadovaujančių respondentų nesikreipia į ET ir Europos Teisingumo Teismą.

Kėdainių rajono žemdirbių asociacijos nuomone, geriausia kreiptis į žemės ūkio ministeriją (10 balų), Seimą (9 balai) ir Lietuvos Vyriausybę (8 balai). Panaši ir Šakių rajono žemdirbių asociacijos nuomonė: žemės ūkio ministeriją šis respondentas įvertino 10 balų, Seimą ir EP 8 balais. Šakių rajono žemdirbių asociacijos vadovas priklauso ŽŪR prezidiumui, tuo galima paaiškinti, kad jis kreipiasi į EP. Raseinių rajono žemdirbių asociacija kreipimasi į Lietuvos valdžios institucijas laiko mažai efektyviu, ir įvertino jį 1 balu. Savo interesus rajonų žemdirbių asociacijos gina tiesiogiai Lietuvos valdžios institucijose ir per nacionalinę žemės ūkio asociaciją, į ES institucijas dažniausiai tiesiogiai nesikreipia.

Savo interesus Lietuvos žemdirbiai pirmiausia gina Lietuvos valdžios institucijose, taigi jų lobistinėje veikloje vyrauja nacionalinis kelias. Pirmiausia ŽŪR ir kitų žemdirbių organizacijų atstovai kreipiasi į Lietuvos žemės ūkio ministeriją, paskui į Seimą, Vyriausybę ir Prezidentą, jiems išdėsto savo tikslus ir interesus, bei siekia žemės ūkio ministerijos paramos ET. Žemdirbių spaudoje ir interneto puslapiuose skelbiami straipsniai, kuriuose ginami žemdirbių interesai, kartais organizuojamos protesto akcijos.

Jei nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos valdžios institucijose, tada žemdirbiai kreipiasi į EK, o rečiau į EP. Dauguma respondentų nesikreipia į ET ir ETT. Savo narių interesus Lietuvos

žemdirbių organizacijos taip pat gina per nacionalinę žemės ūkio asociaciją, per europines žemės ūkio organizacijas. Tiesiogiai ES institucijose Lietuvos žemdirbių organizacijos gina savo interesus retai. ŽŪR Tarptautinis skyrius žemdirbių interesus gina tiesiogiai Lietuvos ir ES institucijose, taip pat veikia per COPA – COGECA. Daugiausiai dėmesio ši organizacija skiria EP, kuri įvertino 10 balų, EK (9 balai), Lietuvos žemės ūkio ministerijai (8 balai) ir ET (6 balai).

Visi tyrime dalyvavę respondentai (tiek žemdirbių organizacijų vadovai, tiek su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai) įsitikinę, kad be narystės europinėse žemės ūkio organizacijose Lietuvos žemdirbiai negalės ginti savo interesų.

Tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai (žemės ūkio biurokratija) įtakingiausiomis institucijomis laiko EK ir Lietuvos Vyriausybę. Prezidento patarėjas EK įtakingumą įvertino 10 balų, Lietuvos Žemės ūkio ministeriją 9 balais, Seimą 8 balais, Vyriausybę 7 balais, Prezidento, ET ir EP įtakingumą įvertino atitinkamai 6, 5 ir 4 balais. Seimo Kaimo reikalų komiteto narys įtakingiausia institucija laiko EK (10 balų), Vyriausybės, EP ir Prezidento įtaką įvertino atitinkamai 9, 8 ir 7 balais. Buvęs euroderybininkas įtakingomis institucijomis laiko EK ir Vyriausybę, o Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius – Lietuvos Žemės ūkio ministeriją. EP narės padėjėjas teigia, kad didžiausia yra EP įtaka (10 balų), ET įtaką įvertino 9 balais, EK įtaką – 8 balais, ETT įtaką – 5 balais. Jo nuomone, Lietuvos valdžios institucijos neturi jokios įtakos BŽŪP formavimui.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų (žemės ūkio biurokratijos) nuomonės sutampa tik dėl Lietuvos Vyriausybės, Prezidento ir EK svarbos. Matome, kad tyrime dalyvavusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, žemdirbių atstovai pervertina Lietuvos valdžios institucijų įtaką ET ir EP. Tyrime dalyvavusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, geriausia būtų, kad žemdirbių atstovai savo interesus gintų EK, EP ir ET, taip pat žemdirbiai turėtų samdyti profesionalius lobistus.

Žemdirbių konkurentų vykdančią lobistinę veiklą įtakos vertinimas

Respondentai žemdirbių konkurentus pagal svarbą vertino 10 balų skalėje.

Svarbiausiu konkurentu žemės ūkio organizacijoms vadovaujantys respondentai laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, kitų ES šalių žemdirbius, aplinkosaugininkus ir prekybininkus. Lietuvos laisvosios rinkos institutą, gyvūnų teisių gynėjus ir žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovus respondentai laiko mažiau svarbiais.

Pagrindiniais konkurentais Lietuvos valdžios institucijose LŪS nurodė produkcijos perdirbėjus ir supirkėjus, o ES institucijose – kitų ES šalių žemdirbius, gaunančius didesnes tiesiogines išmokas nei ES vidurkis, ir aplinkosaugininkų organizacijas, kurių įtaka akivaizdžiai jaučiama EK pasiūlymuose dėl BŽŪP po 2013 m. Šiuos konkurentus LŪS laiko vienodai svarbiais, ir įvertino juos 10 balų.

Lietuvos kiaulių augintojų asociacija svarbiausiais konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovus ir kitų ES šalių žemdirbius (9 balai), žemės ūkio produkcijos perdirbėjus įvertino 8 balais, o gyvūnų teisių gynėjus ir aplinkosaugininkus 7 balais.

Lietuvos mokslų akademija svarbiausiu konkurentu laiko Lietuvos laisvosios rinkos institutą, kurį įvertino 10 balų. Prekybininkus, aplinkosaugininkus ir perdirbėjus Lietuvos mokslų akademija laiko mažiau svarbiais, ir įvertino juos 9 balais.

Lietuvos daržovių augintojų asociacija svarbiausiu konkurentu laiko prekybininkus (10 balų), Lietuvos laisvosios rinkos institutą (8 balai), kitų ES šalių žemdirbius įvertino 7 balais, o aplinkosaugininkus 6 balais.

ŽŪR Tarptautinis skyrius svarbiausiu konkurentu laiko senųjų ES šalių žemdirbius, ir įvertino juos 10 balų.

Raseinių rajono žemdirbių asociacija rimčiausiais savo konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir aplinkosaugininkus (po 10 balų). Šakių rajono žemdirbių asociacija rimčiausiais konkurentais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, prekybininkus ir kitų ES šalių žemdirbius.

Svarbiausiais žemdirbių konkurentais, vykdant lobistinę veiklą, tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai (žemės ūkio biurokratija) laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir prekybininkus. Prezidento patarėjas įtakingiausiu žemdirbių konkurentu laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus (10 balų), Seimo Kaimo reikalų komiteto narys su šia nuomone irgi sutinka, tačiau dar nurodė aplinkosaugininkus (9 balai) ir prekybininkus (8 balai). Buvęs euroderybininkas įtakingais laiko žemės ūkio produkcijos perdirbėjus ir prekybininkus. Daugiausia konkurentų nurodė Panevėžio rajono žemės ūkio skyrius: žemės ūkio produkcijos perdirbėjus, vartotojų atstovus, aplinkosaugininkus ir prekybininkus; visų šių konkurentų įtaką įvertino 10 balų.

Tyrime dalyvavusių žemdirbių atstovų ir valstybės tarnautojų ir politikų atsakymai apie konkurentų įtaką beveik sutampa dėl žemės ūkio produkcijos perdirbėjų, prekybininkų ir aplinkosaugininkų įtakos. Tačiau valstybės tarnautojai ir politikai neįtakingais laiko Lietuvos laisvosios rinkos institutą ir kitų ES šalių žemdirbius, kuriuos žemdirbių atstovai laiko vienais iš svarbiausių konkurentų.

2.2.2. Žemdirbių lobistinės veiklos rezultatai (pagal tyrimo rezultatus)

Atsakydama į 1 priede pateiktą klausimą apie lobistinės veiklos rezultatus, Lietuvos kiaulių augintojų asociacija teigia, kad pastaraisiais metais Lietuvos valstybės įstaigos demonstratyviai nebendrauja su kiaulių augintojais, o jei bendrauja, tai siunčia žemo lygio specialistus ir po susitikimų retai įvyksta teigiamų poslinkių, arba pamirštama vykdyti susitarimus, vilkinamas laikas. Sėkmingesni

lobizmo atvejais, kai problema viešinama spaudoje, ir iš to kyla didesnis valdžios įstaigų noras bendradarbiauti. Sėkmė labai priklauso nuo įstaigos vadovo požiūrio ir išsilavinimo; su išmintingu vadovu viskas sekėsi, o pakeitus vadovą, nesiseka susikalbėti su visa įstaiga.

LŪS lobistinės veiklos pasiekimai Lietuvoje, žemės ūkio srityje – 2008 m. ir 2009 m. gautos maksimaliai leistino dydžio nacionalinės išmokos, esant stipriam ekonomikos nuosmukiui; sudarytos sąlygos ūkininkams prekiauti savo produkcija turgavietėse; supaprastintas paramos įsisavinimas pagal kaimo plėtros politikos 2007 – 2013 m. priemones; teisės aktais atšauktas nekilnojamojo turto mokestis kaimo vietovėse esantiems žemės ūkio asmenų gamybiniais, technologiniais, gyvenamiesiems pastatams. ES lygmenyje LŪS siekia didesnių tiesioginių išmokų Lietuvos ūkininkams nei numatyta EK siūlymuose po 2013 m.

Pavyzdžiui, Lietuvos daržovių augintojų asociacija pasiekė, kad būtų padidintos beakcizio dyzelino normos bulvių, daržovių pasėliams, 5 proc. sumažintas PVM tarifas daržovėms ir vaisiams, buvo priimtas mažmeninės prekybos įmonių nesąžiningų veiksmų draudimo įstatymas, atsiskaitymo už žemės ūkio produkciją įstatymas.

ŽŪR Tarptautinis skyrius pasiekė, kad būtų priimtos Lietuvai palankios pozicijos dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo COPA – COGECA, Regionų komitete, iš dalies – Europos Ekonominių ir socialinių reikalų komitete.

Valstybės finansinė parama žemdirbių lobizmui

Lietuvos kiaulių augintojų asociacijos lobistinei veiklai taikoma valstybės finansinė parama. Ši parama asociacijos netenkina, reikėtų didesnės paramos, už kurią būtų samdomi 2 – 3 lobistai ES įstaigose atstovauti žemės ūkį. Specialistų rengimo ir kitos paramos Lietuvos kiaulių augintojų asociacija iš valstybės institucijų negauna. LŪS savo lobistinei veiklai gauna valstybės finansinę paramą. Specialistų rengimo ir kitos paramos iš valstybės LŪS negauna. Netiesioginė valstybės parama žemės ūkiui – žemės ūkio specialistų rengimas Aleksandro Stulginskio universitete.

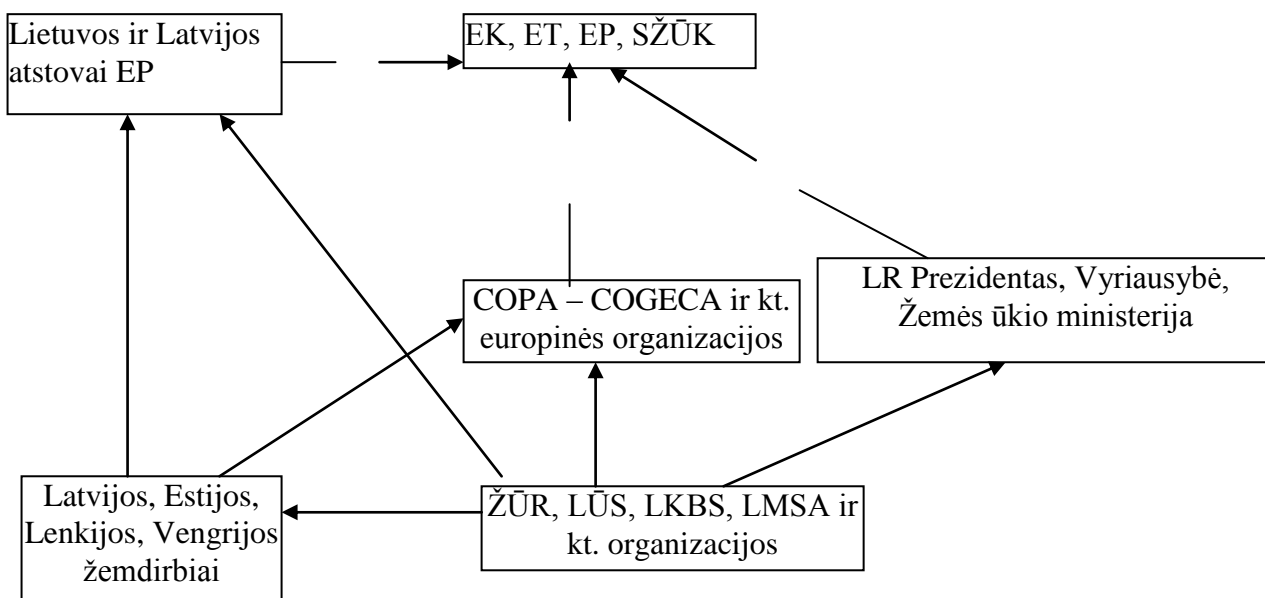
Lietuvos mokslų akademija iš valstybės negauna jokios paramos savo lobistinei veiklai. Lietuvos daržovių augintojų asociacija iš valstybės gauna finansinę paramą, ir tos paramos asociacijai užtenka. Tačiau asociacija pageidauja valstybės paramos rengiant lobizmo specialistus.

ŽŪR Tarptautinis skyrius negauna jokios valstybės paramos. Skyrius norėtų gauti finansinę valstybės paramą, kuri būtina atstovo Briuselyje išlaikymui. Valstybės paramos lobistinei veiklai Kėdainių ir Raseinių rajonų žemdirbių asociacijoms nereikia, tačiau Šakių rajono žemdirbių asociacija norėtų gauti finansinę ir specialistų rengimo paramą.

Apibendrinant galima teigti, kad valstybės finansinė parama pakankama ne visoms žemdirbių organizacijoms, tačiau galbūt dalis žemdirbių valstybės finansinę paramą naudoja neefektyviai.

Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos schema

7 paveiksle pateikta dažniausiai pasitaikanti Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo Lietuvos ir ES institucijose schema, sudaryta pagal šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo rezultatus.

7 pav. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobizmo Lietuvos ir ES valdžios institucijose schema (punktyrinė linija – lobistinė veikla per tarpininkus) (sudaryta autoriaus)

Iš 7 paveikslo matome, kad Lietuvos žemdirbių organizacijos dažniausiai tiesiogiai nesikreipia į ES valdžios institucijas, o veikia per tarpininkus: Lietuvos valdžios institucijas, COPA – COGECA ir kitas europines žemdirbių organizacijas. Jei Lietuvos žemdirbiai nusprendžia kreiptis tiesiogiai į ES institucijas, jie ieško EP narių iš Baltijos valstybių pagalbos.

2.3. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos privalumai ir ribotumai

Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos privalumai ir trūkumai apžvelgiami pagal išnagrinėtą mokslinę literatūrą, žemdirbių žiniasklaidą, bei tyrimo rezultatus (žemdirbių organizacijų vadovų bei su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų apklausą).

Nacionalinio kelio privalumai

Lietuvos žemdirbių atstovai tiesiogiai susitinka su LR teisės aktų leidėjais ir visų vykdomosios valdžios lygmenų atstovais, ir pateikia jiems informaciją apie savo interesus. Žemdirbiai turi savo spaudą ir interneto puslapius, kuriuose vykdo spaudos ir masinių informacijos priemonių kampanijas. Per Seimo ir savivaldybių rinkimus remiami kandidatai. Anot Živilės Šukytės, stipriausiose Lietuvos

partijose yra žemdirbių atstovų, šeši iš dešimties žemės ūkio ministrų, dirbusių po nepriklausomybės atkūrimo, turėjo žemdirbio išsilavinimą, vienas buvo veterinaras. Daug žemdirbio išsilavinimą turinčių pareigūnų dirba Žemės ūkio ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose, bei prisideda prie Lietuvos nacionalinės pozicijos dėl BŽŪP formavimo ir jos gynimo ES lygmenyje ¹⁸⁶. Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos institucijose žemdirbiai pakankamai sėkmingai gina savo interesus, įskaitant europinius, taikydami ekspertų informacijos pateikimo valdžios institucijų atstovams metodą. Tačiau jie pervertina spaudos kampanijų ir viešosios nuomonės formavimo kampanijų efektyvumą. Taip teigia 5 apklausti valstybės tarnautojai ir politikai, kurių veikla susijusi su žemės ūkiu.

Nacionalinio kelio trūkumai

Lietuvoje, skirtingai nei kitose ES šalyse, nėra stiprios agrarinės partijos. Jiems atstovaujanti Valstiečių ir žaliųjų sąjunga turi tik kelias vietas Seime, didesnę įtaką ši partija turi savivaldybėse, o didžiuosiuose miestuose gauna mažai balsų. Tik tada, jei valdančiosios koalicijos ir opozicijos jėgos Seime apylygės, ši partija gali pasiekti žemdirbiams naudingų sprendimų ¹⁸⁷. Lietuvos žemdirbiai nevieningi, pasyviai dalyvauja politinėje veikloje ir ŽŪR veikloje, stipriausios partijos mažai priklauso nuo žemdirbių paramos, todėl ne visada atsižvelgia į jų interesus. Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, žemdirbiai pervertina Lietuvos atstovų įtaką BŽŪP formavimui. Taip teigia tyrime dalyvavę su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai. Be to, žemdirbių atstovams tenka konkuruoti su gyvulių teisių gynėju, aplinkosaugininku, Lietuvos laisvosios rinkos instituto atstovais.

„BRIUSELIO“ strategijos privalumai

Per Lietuvos atstovus ET galima paveikti BŽŪP formavimą. Dalyvavimas COPA – COGECA veikloje padeda susirasti sąjungininkų tarp kitų ES valstybių narių žemdirbių, ir sutaupyti lėšų, nusteigiant brangiai kainuojančių atstovybių Briuselyje.

„BRIUSELIO“ strategijos trūkumai

Lietuvos Vyriausybės atstovai ET ne visada gali padėti Lietuvos žemdirbiams. „Mažoms valstybėms išsiderėti palankesnius ir itin svarbius ekonominius sprendimus sudėtinga, nors jų argumentai svarūs. Europos Parlamento narys Gintaras Didžiokas pateikia pavyzdžių, kai išankstiniai susitarimai dėl žemės ūkio išmokų žlugo balsavimo metu. Senujų valstybių atstovai pritaria naujųjų šalių siekiams, tačiau kai prieinama prie lėšų perskirstymo, partnerystės deklaracijos pamiršamos. Pasak Žemės ūkio rūmų pirmininko Broniaus Markausko, ginant žemdirbių interesus svarbus yra šalies dydis, ir bendra įtaka ES. Dažnai prieš priimant sprendimą, laukiama didžiųjų šalių pritarimo ir

¹⁸⁶ Šukytė Ž. Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S). Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011, p. 157.

¹⁸⁷ *Radikalūs žemaitis*, <<http://www.veidas.lt/radikalusis-zemaitis>> [žiūrėta 2012 09 02].

nuomonės¹⁸⁸. Dianos Panke 2009 m. atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos valdininkai rečiausiai iš visų ES šalių narių atstovų kreipiasi į ES institucijas dėl savo šalies IG. Pirmenybę Lietuvos valdininkai teikia ne žemės ūkiui, o aplinkos apsaugai ir ekonomikai¹⁸⁹. Dėl ES šalių poreikių skirtumų Lietuvos žemdirbių IG narystė COPA – COGECA ir kitose europinėse žemės ūkio interesus ginančiose organizacijose ne visada gali padėti išspręsti visas Lietuvos žemdirbių problemas ir sunkumus, su kuriais yra susiduriama. Dažnas ES šalių skirstymas į ES – 15 ir ES – 10, ir jų lyginimas parodo takoskyrą, susiformavusią tarp senųjų, ypač didžiųjų, ir naujųjų ES šalių. Vykstant deryboms dėl narystės, COPA – COGECA pasisakė už vienodas tiesiogines išmokas, tačiau tas pasiūlymas nebuvo priimtas dėl didžiųjų valstybių įtakos ES institucijose¹⁹⁰.

Tiesioginio atstovavimo privalumai

LŪS, LŽŪBA ir LMSA atstovai Briuselyje tiesiogiai susitinka su ES institucijų atstovais; jie nepriklauso nuo Lietuvos valdžios finansinės paramos. Sėkmingo eurolobizmo Lietuvoje pavyzdys – gauta valstybės parama ūkininkų atstovavimui tarptautinėse žemdirbių organizacijose. „Lietuvos žemdirbių organizacijoms trūksta lėšų, todėl jų atstovavimas tarptautinėse žemdirbių organizacijose yra remiamas nacionalinio biudžeto lėšomis. Apie trečdalis visų žemdirbių organizacijoms skiriamų lėšų yra skiriama kaip parama dalyvauti tarptautinių organizacijų veikloje. Ši suma kasmet didėja. Jei 2005 metais ji sudarė 823 tūkst. Lt, tai 2008 metais ji <...> siekė 1 231 tūkst. Lt. Daugiau nei pusė visos šios sumos yra skiriama žemdirbių organizacijų atstovavimui COPA – COGECA organizacijoje“¹⁹¹.

Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, žemdirbių atstovai gali pakankamai sėkmingai ginti savo interesus EK, taikydami ekspertų informacijos pateikimo metodą. Tyrime dalyvavę su žemės ūkiu susiję valstybės tarnautojai ir politikai teigia, kad ekspertų informacija – efektyviausias žemdirbių lobizmo metodas.

Tiesioginio atstovavimo trūkumai

Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos žemdirbių interesus ginančios organizacijos šiuo metu negali tinkamai atstovauti savo narių interesų ES institucijose. Joms trūksta lobistinės veiklos patirties, be to, jos dažnai veikia atskirai. Be to, žemdirbių atstovai nepakankamai vertina ES institucijų įtaką formuojant BŽŪP, ir tiesiogiai į jas nesikreipia; jie dažniau pirmenybę teikia Lietuvos valdžios institucijoms. Tyrime dalyvavusių su žemės ūkiu susijusių valstybės tarnautojų ir politikų nuomone, žemdirbiai pirmiausia turėtų kreiptis į ES institucijas.

¹⁸⁸ ES naujokai duoda garo, <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>> [žiūrėta 2011 12 25].

¹⁸⁹ Panke D., „Lobbying Institutional Key Players: How States Seek to Influence the European Commission, the Council Presidency and the European Parliament“, *Journal of Common Market Studie*, Volume 50. Number 1, 2012, p. 133.

¹⁹⁰ <http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430> [žiūrėta 2012 01 07].

¹⁹¹ Labutienė E., *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita*, Vilnius: 2008, p. 27. <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas--mokymas-ir-konsultavimas/mokslo-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama-informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/>> [žiūrėta 2011 12 18].

Nesutarimai su Lietuvos valdžios institucijomis

Savo interesus ginti žemdirbiams kartais trukdo nesutarimai su Lietuvos valdžios institucijomis. Iki Lietuvos įstojimo į ES žemdirbių santykiai su Lietuvos valdžios institucijomis buvo ypač prasti, ir žemdirbiai kėlė prieš Lietuvą bylas Europos Žmogaus teisių teisme, Strasbūre. 2001 m. 11 500 Lietuvos žemdirbių kreipėsi į Europos Žmogaus teisių teismą dėl to, „kad Žemės ūkio ministerija 1999 metais pusę metų jiems nemokėjo valstybės subsidijų už maisto perdirbimo įmonėms parduotus grūdus, pieną ar mėsą. <...> Pirmasis sąrašas buvo įrašytas Biržų ūkininkas Kazys Visockas, todėl byla buvo vadinama pagal jo pavardę. Tačiau tikrasis ūkininkų skundo iniciatorius - buvęs Seimo narys Ramūnas Karbauskis. Kai buvo renkami parašai, jis žadėjo padengti visas teismo išlaidas. <...> Išnagrinėjęs žemdirbių pareiškimą bei Lietuvos Vyriausybės pateiktą poziciją Žmogaus teisių teismas nusprendė, kad pareiškėjai nepanaudojo visų teisinių gynybos priemonių, ir paskelbė šią skundo dalį nepagrįsta“¹⁹². 2008 m. ūkininkai Arūnas Kudrevičius, Kęstutis Miliauskas, Virginijus Mykolaitis, Artūras Pilota ir ŽŪR pirmininkas Bronius Markauskas, nuteisti už 2003 m. vykdytą kelių blokadą (taip buvo protestuojama prieš mažas žemės ūkio produkcijos supirkimo kainas), pateikė Europos Žmogaus Teisių Teismui skundą prieš Lietuvą, teigdami, kad Vyriausybė pažeidė jų „teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, saviraiškos, susirinkimų ir asociacijos laisvę, teisę į nuosavybės apsaugą“¹⁹³. Apie bylos baigtį duomenų rasti nepavyko.

2.4. Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinės veiklos tobulinimo gairės, perspektyvos

Siekiant įgyti didesnę įtaką sprendimų priėmimui, ir sėkmingiau vykdyti lobistinę veiklą, visiems Lietuvos žemdirbiams turi atstovauti viena skėtinė organizacija, nes tik tokiu būdu galima užtikrinti atitinkamą savivaldos organizacijų atliekamo vaidmens įvertinimą ir sustiprinti jų reikšmingumą visame sprendimų priėmimo procese¹⁹⁴.

Be to, Lietuvos žemdirbių organizacijoms reikia ieškoti sąjungininkų kitose ES šalyse. Dideli šalių skirtumai ir jau susiformavęs poreikių atotrūkis skatina pavienes šalis jungtis į sąjungas, formuoti bendras pozicijas ir jas tiesiogiai reikšti ES institucijoms. Vienas tokių pavyzdžių – Baltijos šalių žemės ūkio organizacijų taryba¹⁹⁵. Panašios klimatinės sąlygos, istoriniai aspektai, vis dar stipriai veikiantys šalių raidą, leidžia surasti daug bendrų problemų¹⁹⁶. Visa tai, ką Baltijos šalims pavyko

¹⁹² *Strasbūras atmetė Lietuvos ūkininkų skundą*, <<http://verslas.delfi.lt/business/strasburas-atmete-lietuvos-ukininku-skunda.d?id=8461858>> [žiūrėta 2012 06 03].

¹⁹³ *Kelias blokavę ūkininkai Strasbūre kovoja prieš Lietuvą*, <http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=20482> [žiūrėta 2012 06 03].

¹⁹⁴ *LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai*, <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>> [žiūrėta 2011 12 21].

¹⁹⁵ *ES naujokai duoda garo*, <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>> [žiūrėta 2011 12 25].

¹⁹⁶ *LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai*, <<http://www.zur.lt/index.php?1139556284>> [žiūrėta 2011 12 21].

pasiekti BŽŪP pokyčių srityje, buvo įmanoma tik laikantis bendros pozicijos, kurią dažniausiai palaikė Lenkija¹⁹⁷. Taip pat Lietuvos žemdirbius galėtų palaikyti kitų ES šalių ūkininkai, kuriems naudingas tiesioginių ES išmokų suvienodinimas: ispanai, portugalai, rumunai, bulgarai ir kiti.

Šio magistro baigiamojo darbo autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, Lietuvos agrarinės IG linkusios savo poziciją ES institucijose ginti su Lietuvos valdžios atstovų pagalba. Tai galima laikyti teisingu sprendimu, nes lobistinės firmos „Burson – Marsteller“ duomenimis, ES institucijos, ypač EK ir ET, labiausiai atsižvelgia į ES valstybių narių vyriausybės nuomonę¹⁹⁸.

Lietuvos agrarinės IG iš visų lobizmo metodų labiausiai vertina ekspertų informaciją, kuri ypač naudinga kreipiantis į EK. Tačiau Lietuvos agrarinės retai kreipiasi tiesiogiai į ES institucijas. Dalis apklaustų žemdirbių atstovų IG mažai vertina lobizmo metodus, kurie naudingi veikiant EK, EP ir ET. Dalis respondentų skeptiškai vertino spaudos kampanijų efektyvumą. Tačiau lobistinės firmos „Burson – Marsteller“ 2005 m. atlikto tyrimo duomenimis, ES institucijas galima paveikti rengiant spaudos kampanijas, rašant straipsnius į tokius leidinius, kaip „Financial Times“, „Economist“, „Le Monde“, „Der Spiegel“, „Wall Street Journal“, „Economist“, „International Herald Tribune“, „El Pais“. EP nariai ir ET darbuotojai atsižvelgia į straipsnius nacionalinėje žiniasklaidoje. Tačiau EK nariai straipsnius nacionalinėje žiniasklaidoje vertina mažiau nei straipsnius „Financial Times“ ir panašiuose leidiniuose. Labai efektyvūs gali būti straipsniai Briuselio savaitraštyje „European Voice“. Daug naudos gali duoti BBC ir CNN televizijų laidos ir interneto puslapiai¹⁹⁹. Spaudos kampanijų naudą pripažįsta ir Kęstutis Jaskėlevičius, kaip pavyzdį pateikdamas vieno iš žemdirbių konkurento – Lietuvos laisvosios rinkos instituto veiksmus. Anot Kęstučio Jaskėlevičiaus, šio instituto atstovai žiniasklaidos priemonėse reiškia nuomonę visais aktualiais ekonominiiais ir socialiniais klausimais²⁰⁰, prieš Seimo rinkimus leidžia Seimo nariams ir rinkėjams skirtas knygas, kurias Seimo nariai gauna veltui, prasidėjus kadencijai²⁰¹.

Siekiant išsiaiškinti, ar Lietuvos žemdirbiai turi bendrų interesų su žemės ūkio mokslininkais, ir ar vykdo lobistinę veiklą kartu su jais, panaudojant 1 priedą papildomai buvo apklausti 2 ASU darbuotojai. Sprendžiant iš šių respondentų atsakymų, ASU neturi su žemdirbiais bendrų lobistinių interesų (vienintelis šio universiteto interesas – mokslo projektai), ir bendros lobistinės veiklos su jais nevykdo, todėl į 6 paveiksle parodytą respondentų sudėtį šių respondentų atsakymai neįtraukti. Tai, kad Lietuvos žemdirbiai nepalaiko ryšių su šiuo universitetu, galima laikyti jų lobistinės veiklos trūkumu, nes ASU lobistinė veikla gana sėkminga. Šio universiteto atstovai, kartu su kolegomis iš

¹⁹⁷ ES naujokai duoda garo, <<http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1>> [žiūrėta 2011 12 25].

¹⁹⁸ The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions, <<http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>> [žiūrėta 2012 06 01].

¹⁹⁹ The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions, <<http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>> [žiūrėta 2012 06 01].

²⁰⁰ Jaskėlevičius K., *Valstybės atėmimas. Politika. Ekonomika. Kaimas. Miškai*, Vilnius: Petro ofsetas, 2010, p. 521 – 522.

²⁰¹ Jaskėlevičius K., *Valstybės atėmimas. Politika. Ekonomika. Kaimas. Miškai*, Vilnius: Petro ofsetas, 2010, p. 523.

Vokietijos, Prancūzijos, Lenkijos ir Vengrijos samdė lobistus Briuselyje, kreipėsi į EK ir 2005 – 2007 m. gavo finansavimą 6 – osios Bendrosios programos projektui. Jeigu Lietuvos žemdirbiai įstengtų rasti bendrų interesų su šiuo universitetu, pavyzdžiui, remtų jo mokslo projektus, ir derintų savo lobistinę veiklą su juo, galima tikėtis, kad jiems lengviau būtų rasti prieigos taškus Briuselyje.

Galimas Lietuvos žemdirbių sąjungininkas vykdant lobistinę veiklą yra Europos regioninės plėtros institutas. Šis institutas skiria daugiausia dėmesio žemės, maisto ir žuvų sektoriaus problemoms, bei pripažįsta, kad ES dažnai ignoruoja naujai įstojusių šalių interesus ir proteguoja senąsias ES valstybes nares. Taip pat šis institutas palaiko Lietuvos žemdirbių siekį dėl tiesioginių išmokų suvienodinimo ²⁰². Tačiau tyrimo metu nerasta jokių duomenų apie Lietuvos žemdirbių ir Europos regioninės plėtros instituto bendradarbiavimą vykdant lobistinę veiklą.

Lietuvos žemdirbiai, siekdami sėkmingiau vykdyti lobistinę veiklą, turėtų dažniau tiesiogiai kreiptis į ES institucijas, glaudžiau bendradarbiauti su panašius interesus turinčiomis žemdirbių organizacijomis iš kitų ES šalių, ir su Lietuvos valdžios institucijomis, kartu kurti lobistinės veiklos idėjas ir praktiškai jas įgyvendinti. Taip pat siekti mokslininkų, dirbančių žemės ūkio srityje, paramos, bei dažniau tiesiogiai kreiptis į ES institucijas bei samdyti profesionalius lobistus. Žemdirbių organizacijos turėtų vykdyti ekonominį spaudimą politinėms partijoms – siūlyti partijoms finansinę paramą rinkimų kampanijoms ir finansuoti žemdirbiams palankių partijų ir politikų Seimo ir EP rinkimų kampanijas. Tai padėtų užtikrinti palankesnę partijų požiūrį į žemdirbių interesus.

²⁰² „Slėnis Nemunas“ ir europiniai procesai, <<http://mokslasplius.lt/mokslo-lietuva/2012/2012/03/%E2%80%9Eslenis-nemunus-ir-europiniai-procesai/>> [žiūrėta 2012 10 28].

IŠVADOS

1. BŽŪP formuoja ES valstybių narių žemės ūkio ministrai, EK žemės ūkio pareigūnai ir Europos žemdirbių interesų atstovai. Žemės ūkio taryba, sudaryta iš ES valstybių narių žemės ūkio ministrų, yra centrinė sprendžiamoji institucija, EK vykdo šios Tarybos priimtus sprendimus. Tyrime dalyvavę valstybės tarnautojai ir politikai, susiję su žemės ūkiu, nurodė, kad BŽŪP formavime įtakingiausi yra EK ir nacionalinių žemės ūkio ministerijų atstovai.

Didžiausią įtaką formuojant Lietuvos žemdirbių poziciją dėl BŽŪP turi ŽŪR ir nacionalinių žemdirbių organizacijų vadovai, kurie planuoja, vykdo ir įgyvendina lobistinę veiklą Lietuvoje ir Briuselyje. ES institucijose Lietuvos žemdirbių lobizmas dar silpnas, tačiau jie moka formuluoti ir ginti savo pozicijas. Lietuvos žemdirbių organizacijos, išskyrus LMSA, nesiregistruoja ES Skaidrumo registre. Profesionalių lobistų žemdirbiai dažniausiai nesamdo. Pagrindiniai žemdirbių atstovų lobizmo metodai – ekspertų informacija ir viešosios nuomonės formavimo kampanijos. Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla turi korporatyvizmo ir pliuralizmo bruožų, tačiau korporatyvizmo bruožų yra daugiau.

2. Dažniausiai žemdirbių atstovai kreipiasi į Lietuvos valdžios institucijas, į ES institucijas žemdirbių atstovai kreipiasi per tarpininkus – Lietuvos valdžios institucijų atstovus ar per europines žemdirbių organizacijas. Tiesiogiai į ES institucijas Lietuvos žemdirbiai kreipiasi retai, o kada į jas kreipiasi, tai pirmenybę teikia EP nariams iš Baltijos valstybių. Lietuvos žemdirbiams trūksta lobizmo įgūdžių: tik 10 proc. Lietuvos žemdirbių dalyvauja žemdirbių organizacijų veikloje, ne visada taikomi tinkami lobizmo metodai, pavyzdžiui, nepakankamai įvertinama spaudos kampanijų reikšmė ES institucijų sprendimams, be to, Lietuvos žemdirbiai klysta, manydami, kad Lietuvos valdžios institucijos turi didesnę įtaką BŽŪP nei ES institucijos. Svarbiausio tikslo – tiesioginių išmokų suvienodinimo, Lietuvos žemdirbiams dar nepavyko pasiekti. Su Lietuvos žemdirbiais konkuruojančios anksčiau į ES įstojusių valstybių žemdirbių IG sėkmingiau gina savo interesus ES institucijose, nes turi ilgalaikes lobizmo tradicijas savo šalyse.

Todėl Lietuvos žemdirbiams reikėtų formuoti lobistines koalicijas su kitų ES valstybių žemdirbių IG, turinčiomis panašių interesų. Be sąjungininkų Lietuvos žemdirbiams bus sunku ginti savo interesus ES institucijose, nes šiose institucijose Lietuvos žemdirbių IG mažai kam žinomos, ir turi mažai narių ir materialinių išteklių.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Žemės ūkio rūmų įstatymas. Žin., 1997, Nr. 49-1167.
2. 2008 m. gegužės 8 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl interesų grupių atstovų (lobistų) veiklos Europos Sąjungos institucijose pagrindo sukūrimo ((2007/2115(INI)).

Specialioji literatūra

3. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikienė. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002. – 146 p. – ISBN 9955 – 563 – 03 – 6.
4. Baumgartner F. R., Wonka A., Mahoney C., Berkhout J. „Measuring the Size and Scope of the EU Interest Group Population“. *European Union Politics* 11 (3). 2010. P. 463 – 476. – ISSN 1465 – 1165 (Print). ISSN 1741 – 2757 (Online).
5. Bouwen P. “Corporate lobbying in the European Union: the logic of access”. *Journal of European Public Policy* 9:3 June 2002. P. 365 – 390. – ISSN 1350-1763 (Print). ISSN 1466-4429 (Online).
6. Coen D. “Empirical and theoretical studies in EU lobbying”. *Journal of European Public Policy* 14:3 April 2007. P. 333 – 345. – ISSN 1350 – 1763 (Print). ISSN 1466 – 4429 (Online).
7. Degutis M. *Socialinių tyrimų metodologija*. Vilnius: Naujasis lankas, 1999. – 83 p. – ISBN 9986 – 896 – 86 – X.
8. Edwards C, Putelis L., Thuemmel W. “Lithuania’s Accession to the European Union: Looking through the Eyes of the Lithuanian Chamber of Agriculture—What was expected to happen? What happened? Why did it happen that way?” *Proceedings of the 19th Annual Conference Raleigh, North Carolina, USA* 212. 2003. P. 212 – 223.
9. Grigaliūnaitė J. Interesų grupių atstovavimas ir komunikacija Europos Sąjungos institucijose. *Informacijos mokslai* 33, 2005. P. 130 – 137. – ISSN 1392 – 0561.
10. Geleževičius R. *Interesų grupės ir lobizmas*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas. 2004. – 60 p. – ISBN 9955 – 563 – 53 – 2.
11. Hix S. *Europos Sąjungos politinė sistema*. Vilnius: Eugrimas, 2006. – 567 p. – ISBN 9955 – 682 – 02 – 7.
12. Hrebenar R., Thomas C. „Interesų grupių ir interesų supratimas, jų vaidmuo ir įtaka Lietuvos valdžios politikai (tyrimo išvados)“, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
13. Hrebenar R. J., McBeth C. H., Morgan B. B. „Interests and lobbying in Lithuania: a spectrum of development“. *Journal of Public Affairs* 8, 2008: P. 51 – 65. – ISSN 1479 – 1854 (Online).
14. Hrebenaras R. Bendroji lobistinės veiklos samprata. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 27 – 48. – ISBN 9955 – 563 – 03 – 6.

15. Jaskėlevičius K. *Valstybės atėmimas. Politika. Ekonomika. Kaimas. Miškai*. Vilnius: Petro ofsetas, 2010. – 560 p. – ISBN 978 – 609 – 420 – 072 – 4.
16. Kaminskas R. „Interesų grupių ir valstybės santykiai: politikos tinklų analizės problemos“. *Filosofija, sociologija*. 3. 2001. P. 20 – 30. – ISSN 0235 – 7186.
17. Lindblom Ch. E., Woodhouze E. J. *Politikos formavimo procesas*. Vilnius: Algarvė, 1999. – 238 p. – ISBN – 9986 – 856 – 54 – X.
18. Lukošaitis A. „Interesų grupės Lietuvoje: raidos dinamika ir institucionalizacijos bruožai“. *Politologija*, 2000/2 (18). P. 85 – 114. – ISSN 1392 – 1681.
19. Lukošaitis A. „Lobizmas užsienio šalyse ir Lietuvoje: teisinio reguliavimo ir institucionalizacijos problemos“. *Politologija* 2011/2 (62). P. 3 – 42. – ISSN 1392 – 1681.
20. Marshall D. „Who to lobby and when: Institutional determinants of interest group strategies in European Parliament committees“. *European Union Politics* 11 (4), 2010. P. 553 – 575. – ISSN 1465 – 1165 (Print). ISSN 1741 – 2757 (Online).
21. Olson M. *The Logic of Collective Action. Public Goods and the Theory of Groups*. Harvard University Press. 2002. – 186 p. – ISBN 0 – 674 – 53751 –3.
22. Pačėsaitė L. *Interesų grupių komunikacija: teorinės prielaidos ir veiklos metodai*. Mokslinė redaktorė ir sudarytoja Laima Andrikienė. Šiuolaikinės lobistinės veiklos tendencijos. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2002, p. 49 – 68. – ISBN 9955 – 563 – 03 – 6.
23. Panke D. „Lobbying Institutional Key Players: How States Seek to Influence the European Commission, the Council Presidency and the European Parliament“. *Journal of Common Market Studies*. Volume 50. Number 1, 2012. P. 129–150. – ISSN 1468 – 5965 (Online).
24. Paulikas V., Kazėnas G. *Europos Sąjungos bendroji žemės ūkio politika*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012. – 174 p. – ISBN – 978 – 9955 – 19 – 427 – 9.
25. Purlys V. Derybos dėl perskirstymo: derybos žemės ūkio srityje. Sudarė Klaudijus Maniokas, Ramūnas Vilpišauskas, Darius Žeruolis. *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje*. Vilnius: Eugrimas, 2004. P.220 – 262. – ISBN – 9955 – 501 – 64 – 2.
26. Putnam R. D. *Kad demokratija veiktų*. Vilnius: Margi raštai, 2001. – 324 p. – ISBN – 9986 – 09 – 229 – 9.
27. Šukytė Ž. *Atstovavimas nacionaliniams interesams formuojant ir įgyvendinant Europos Sąjungos bendrąją žemės ūkio politiką: Lietuvos atvejo analizė: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2011. –246 p.
28. Tocqueville A. *Apie demokratiją Amerikoje*. Vilnius: Amžius, 1996. – 793 p. – ISBN – 9986 – 430 – 45 – 3.

29. Trakelis D. „Europos Sąjungos bendrosios žemės ūkio politikos raidos perspektyvos ir Lietuvos interesai“. *Politologija*, 2007/4 (48). P. 87 – 113. – ISSN 1392 – 1681.

30. Trakelis D. ES persikirstomųjų politikų reformos: ES plėtros veiksnio vaidmuo: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, politikos mokslai (02S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2009. – 135 p.

31. Valiukaitė D. *Lobistinės veiklos reglamentavimas Europos Sąjungoje*. LR Seimo kanceliarija: Informacijos analizės skyrius. 2004. – 38 p.

32. Vilčinskas J., Vijeikis D. „Lietuvos grupių interesai Briuselyje: kelionėje be interesų grupių?“. *Politologija*, 2007/1 (45). P. 95 – 142. – ISSN 1392 – 1681.

33. Vitkus G. *Politologijos įvadas*. Vilnius: Leidybos centras. 1992. – 271 p.

34. Vitkus G., Novagrockienė J. „Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams“. *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2007*. P. 91 – 121. – ISSN 1648 – 8016.

35. Žigaras F. *Politologija*. Vilnius: Gimtinė, 2001. – 702 p. – ISBN 9986 – 867 – 24 – x.

Interneto šaltiniai

36. *COPA history*, <<http://www.copa-cogeca.eu/CopaHistory.aspx>> [žiūrėta 2011 10 18].

37. *Europos Komisija ir interesų grupių atstovai*, <http://ec.europa.eu/civil_society/interest_groups/code_lt.htm> [žiūrėta 2011 11 15].

38. ŽŪR prezidiumo rezoliucija „Dėl bendrosios žemės ūkio politikos po 2013 m.“, <<http://www.zur.lt/index.php?-1190738131>> [žiūrėta 2011 12 13].

39. *COPA`s History and Objectives*, <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CopaHistory&lang=en>> [žiūrėta 2011 12 13].

40. *History & Objectives*, <<http://www.copa-cogeca.be/Main.aspx?page=CogecaHistory&lang=en>> [žiūrėta 2011 12 13].

41. *Žemės ūkio rūmai šiandien*, <<http://www.zur.lt/index.php?530957139>> [žiūrėta 2011 12 14].

42. *Tiesioginės paramos lygio skirtumai ES šalyse. Galimi tiesioginės paramos suvienodinimo scenarijai*, <<http://www.erpi.lt/erpi/content1.php?lg=LT&mid=44>> [žiūrėta 2011 12 17].

43. *Lietuvos šeimos ūkininkų sąjunga: interesams atstovaujama Europos politiniu lygmeniu*, <<http://www.ukioklubas.lt/straipsniai/pasaulio-zemes-ukis/lietuvos-seimos-ukininku-sajunga-interesams-atstovaujama-europos-politiniu-lygmeniu-6803>> [žiūrėta 2011 12 17].

44. *Transparency Register*, <<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=8768994186-53>> [žiūrėta 2011 12 17].

45. Labutienė E. *Žemdirbių savivaldos organizacijų atstovavimo ES institucijose tobulinimas. Galutinė 2008 m. tyrimo ataskaita*. Vilnius: 2008., <<http://www.zum.lt/lt/zemes-ukio-ministerija/mokslas--mokymas-ir-konsultavimas/mokslo-ir-mokymo-skyriaus-skelbiama->

[informacija/zemdirbiu-savivaldos-organizaciju-atstovavimo-es-institucijose-tobulinimas/](#) [žiūrėta 2011 12 18].

46. Haldermann M., Nelson M. *EU Policy Making: Reform of the CAP and EU Trade in Beef & Dairy with Developing Countries*.

<http://www.fao.org/ag/againfo/programmes/en/pplpi/docarc/wp18.pdf> [žiūrėta 2011 12 18].

47. Andriejus Stančikas: *stengiuosi užglaistyti aštrius Žemės ūkio rūmų kampus*, http://www.up.lt/straipsniai/skaitykite/?article_id=3352 [žiūrėta 2011 12 19].

48. *Tarptautiniai ryšiai*, <http://www.zur.lt/index.php?-1785489158> [žiūrėta 2011 12 20].

49. *Ar įmanoma vienoda tiesioginė išmoka už hektarą visoje ES*, www.lus.lt/nuotraukos/ismoku%20lygis.doc [žiūrėta 2011 12 20].

50. *LŪS surengtoje tarptautinėje konferencijoje – apie naujųjų ES šalių narių žemdirbių vieningumą ir galimybes daryti įtaką bendrajai žemės ūkio politikai*, <http://www.zur.lt/index.php?1139556284> [žiūrėta 2011 12 21].

51. *ES naujokai duoda garo*, <http://www.manoukis.lt/?k=81&m=1> [žiūrėta 2011 12 25].

52. *ES tiesioginių išmokų sistemai reikia naujų idėjų*, <http://www.manoukis.lt/?m=1&s=1804&z=82> [žiūrėta 2011 12 28].

53. *Sodietiškas lobizmas Briuselio koridoriuose*, http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051013.htm#337669 [žiūrėta 2012 01 07].

54. http://www.zum.lt/min/Spauda/files/Zemes_ukio_ministerija_20051217.htm#415430 [žiūrėta 2012 01 07].

55. *Lobizmas Europos Parlamente*, <http://www.eic.lrs.lt/index.php?-1737145411> [žiūrėta 2012 01 15].

56. *ES lietuvius diskriminuoja*, <http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/ES-lietuvius-diskriminuoja> [žiūrėta 2012 01 20].

57. *Kaimo plėtros dalyviai - aktyvūs tarptautinių lobistinių organizacijų nariai*, <http://www.zum.lt/lt/naujienos/pranesimai-spaudai/7366/> [žiūrėta 2012 01 27].

58. *Lietuvos žemdirbių nuomonė dėl tiesioginių išmokų išsakyta Copa-Cogeca prezidiume*, <http://www.zur.lt/index.php?238550172> [žiūrėta 2012 01 27].

59. *Transparency Register*, <http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/displaylobbyist.do?id=06998637874-53> [žiūrėta 2012 02 20].

60. *Spaudos konferencija ŽŪR – Europa išgirdo Lietuvos žemdirbių balsą*, <http://www.zur.lt/index.php?8863085> [žiūrėta 2012 02 29].

61. *Transparency Register*,

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do#searchResult>> [žiūrėta 2012 03 04].

62. *Peticija dėl ES išmokų ūkiams padidinimo (peticijos tekstas),*
<http://www.krikscioniupartija.lt/straipsnis/didziosios_naujienos/peticija_del_es_ismoku_lietuvas_uki_ams_padidinimo_ir_paramos_suvienodinimo_tekstas_akcijos_grafikas?view=main> [žiūrėta 2012 04 11].

63. *Seimo nario J. Ramono pranešimas: dėkoju parlamentarams parėmusiems žemdirbių Peticija dėl Tiesioginių išmokų suvienodinimo,* <<http://kaveikiavaldzia.lt/docs/2012/04/04/88772>> [žiūrėta 2012 04 11].

64. *Šeimos ūkininkų sąjunga džiaugiasi, jog Europa grėžiasi į smulkų ir vidutinį ūkį,*
<<http://seimosukiai.lt/naujiena/11-seimos-ukininkiu-sajunga-dziaugiasi-jog-europa-greziasi-i-smulku-ir-vidutini-uki>> [žiūrėta 2012 05 18].

65. <<http://ceja.eu/en/home>> [žiūrėta 2012 05 18].

66. *About Prepare,* <<http://www.preparenetwork.org/about-prepare>> [žiūrėta 2012 05 18].

67. *Welcome to CEPF,* <<http://www.cepf-eu.org/welcome.cfm>> [žiūrėta 2012 05 18].

68. *Baltijos šalių žemdirbiškos organizacijos buriasi kovai dėl sąžiningų tiesioginių išmokų ateinančiame finansiniame laikotarpyje,* <<http://www.zur.lt/index.php?1748065799>> [žiūrėta 2012 05 18].

69. *Lietuvos Respublikos lobistinės veiklos įstatymas,*
<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=208884&p_query=&p_tr2=>> [žiūrėta 2012 05 18].

70. *Lobbying Disclosure Act,* <<http://lobbyingdisclosure.house.gov/lda.html>> [žiūrėta 2012 05 18].

71. *Kaimo plėtros dalyviai – aktyvūs tarptautinių lobistinių organizacijų nariai,*
<http://savasukis.lt/naujienos/1343-kaimo-pletros-dalyviai_aktyvus-tarptautiniu-lobistiniu-organizaciju-nariai.htm> [žiūrėta 2012 05 18].

72. *The Definitive Guide to Lobbying the European Institutions,*
<<http://www.eapn.ie/eapn/wp-content/uploads/2009/10/definitive-guide-to-lobbying-eu-institutions-training.pdf>> [žiūrėta 2012 06 01].

73. *Strasbūras atmetė Lietuvos ūkininkų skundą,*
<<http://verslas.delfi.lt/business/strasburas-atmete-lietuvas-ukininku-skunda.d?id=8461858>> [žiūrėta 2012 06 03].

74. *Kelius blokavę ūkininkai Strasbūre kovoja prieš Lietuvą,*
<http://www.mediabv.lt/res_zinpr_det.php?id=20482> [žiūrėta 2012 06 03].

75. *Pieter Bouwen,* <http://soc.kuleuven.be/web/memberitem/9/48/eng/220> [žiūrėta 2012 06 15].

76. *ŽŪR nariai*, <<http://www.zur.lt/index.php?-1886639752>> [žiūrėta 2012 06 15].
77. *COPA`s Members organizations*,
<<http://www.copa-cogeca.eu/Main.aspx?page=CopaMembers&lang=en>> [žiūrėta 2012 06 15].
78. *Z. Balčytis gavo Europos Parlamento pirmininko patvirtinimą dėl palaikymo sprendžiant išmokų suvienodinimo žemdirbiams klausimą*, <<http://www.zur.lt/index.php?2090554686>> [žiūrėta 2012 07 30].
79. *Trapi lobizmo ir papirkimo riba*,
<http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/bus_isklausyta/trapi_lobizmo_ir_papirkimo_riba/,coments.1> [žiūrėta 2012 08 29].
80. *Kiaulių kompleksų byla - Europos Teisingumo teisme*, <<http://verslas.delfi.lt/country/kiauliu-kompleksu-byla-europos-teisingumo-teisme.d?id=46170097>> [žiūrėta 2012 08 29].
81. *Emigravusius lietuvius gali pakeisti kiaulės*, <<http://www.ekodiena.lt/emigravusius-lietuvius-gali-pakeisti-kiaules/>> [žiūrėta 2012 08 29].
82. *Informacija apie LR Vyriausybės priimtą nutarimą dėl įstojimo į bylą ir atstovavimo Europos Bendrijų Teisingumo Teismo byloje C-273/04*, <<http://www.etd.lt/index.php?1611677024>> [žiūrėta 2012 08 29].
83. *Poland v. Council, Judgment of the Court (Grand Chamber), 23 October 2007*,
<<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf;jsessionid=9ea7d0f130d5d443a0cca2b847209750a47bd0ea5be3.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4Oa3qLe0?text=&docid=70713&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=488796>> [žiūrėta 2012 08 29].
84. *Statistinė informacija. Ūkininkų ūkių registras*, <<http://www.vic.lt/?mid=213>> [žiūrėta 2012 08 31].
85. *Parama už darbą, o ne už gražias akis*,
<<http://www.kasdien.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/Parama-uz-darba-o-ne-uz-grazias-akis>> [žiūrėta 2012 08 31].
86. <<http://www.kiaules.lt/index.php?page=30&parent=2>> [žiūrėta 2012 08 31].
87. *Lietuvos daržovių augintojų asociacija*, <<http://www.ldaa.lt/lt/nariai>> [žiūrėta 2012 08 31].
88. *Aktyvinama Ūkininkų sąjungos Šakiuose veikla*, <<http://www.drg.lt/index.php/ukis-ir-verslas/2864-ukininkai.html>> [žiūrėta 2012 08 31].
89. *Kėdainių krašto ūkininkų sąjungai vadovauja tie patys ūkininkai*,
<http://www.manoukis.lt/print_forms/print_st.php?st=14454&m=2> [žiūrėta 2012 08 31].
90. *LŪS Raseinių skyriaus pirmininkas išrinktas*, <<http://www.alioraseiniai.lt/lus-raseiniu-skyriaus-pirmininkas-isrinktas/>> [žiūrėta 2012 08 31].
91. *Radikalusis žemaitis*, <<http://www.veidas.lt/radikalusis-zemaitis>> [žiūrėta 2012 09 02].

92. *Politinių partijų 2011 metų finansinių ataskaitų rinkiniai*, <<http://www.vrk.lt/lt/pirmas-puslapis/far/2011-metu-far.html>> [žiūrėta 2012 09 02].

93. *Baltijos ūkininkų vienybė išjudino europarlamentarus*, <<http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Euroukis/Baltijos-ukininku-vienybe-isjudino-europarlamentarus>> [žiūrėta 2012 10 01].

94. *EK žalioji knyga Europos skaidrumo iniciatyva*, <http://ec.europa.eu/transparency/eti/docs/gp_lt.pdf> [žiūrėta 2012 10 02].

95. *Protokolas dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto*, <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2004:310:0210:0224:LT:PDF>> [žiūrėta 2012 10 11].

96. *Baltijos šalių ūkininkai reikalauja teisingumo*, <<http://www.zur.lt/index.php?514429995>> [žiūrėta 2012 10 12].

97. *Geros naujienos žemdirbiams – Vokietija ir Prancūzija palaiko BŽŪP biudžeto išsaugojimą*, <<http://www.zur.lt/index.php?2112293418>> [žiūrėta 2012 10 12].

98. *Žemdirbiai ketina šturmuoti Briuselį dėl per mažų išmokų*, <<http://verslas.delfi.lt/country/zemdirbiai-ketina-sturmuoti-briuseli-del-per-mazu-ismoku.d?id=59731931>> [žiūrėta 2012 10 14].

99. Kaminskas R., Marcinkevičienė V. „Patrono ir kliento santykių analizė: klientelizmo sociologiniai bruožai“. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, 6. 2009. P. 118. <https://ojs.kauko.lt/index.php/mttlk/article/viewFile/141/pdf_20> [žiūrėta 2012 10 27].

100. *Employment in agriculture: statistical sources and applications*, <http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/2011/pdf/c5-1-351_en.pdf> [žiūrėta 2012 10 27].

101. *Skaidrumo registro jungtinis sekretoriatas*, <http://europa.eu/transparency-register/pdf/key_events_lt.pdf> [žiūrėta 2012 10 28].

102. *Europos Parlamento darbo tvarkos taisyklės*, <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+RULES-EP+20120703+ANN-10+DOC+XML+V0//LT>> -žiūrėta 2012 10 28].

103. *LŽŪBA ir LŪS pasiūlymai partijoms, formuosiančioms Vyriausybę*, <<http://www.manoukis.lt/?s=15759&m=64&t=>> [žiūrėta 2012 10 28].

104. *Briuselis grūmoja Lietuvai dėl netinkamo pesticidų naudojimo*, <<http://www.manoukis.lt/?t=22&s=15849&m=2>> [žiūrėta 2012 10 28].

105. „*Slėnis Nemunas*“ ir europiniai procesai, <<http://moksloplus.lt/mokslo-lietuva/2012/2012/03/%E2%80%9Eslenis-nemunas-ir-europiniai-procesai/>> [žiūrėta 2012 10 28].

106. *Skaidrumo registro statistika*,

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/statistics.do?locale=lt&action=prepareView>> [žiūrėta 2012 11 10].

107. *Paieškos registre rezultatai,*

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do#searchResult>> [žiūrėta 2012 11 10].

108. *Paieška registre,*

<<http://ec.europa.eu/transparencyregister/public/consultation/search.do?locale=lt&reset=>> [žiūrėta 2012 11 10].

109. *Apie ekspertų grupes,*

<<http://ec.europa.eu/transparency/regexpert/index.cfm?do=faq.faq&aide=2&Lang=LT>> [žiūrėta 2012 11 10].

110. *International Dairy Federation. About us,*

<<http://www.fil-idf.org/Public/TextFlowPage.php?ID=23084>> [žiūrėta 2012 11 14].

ANOTACIJA

Agrarinis lobizmas ES ir Lietuva

Magistro baigiamajame darbe nagrinėjama Lietuvos žemdirbių organizacijų lobistinė veikla Lietuvos ir ES institucijose. Pirmojoje darbo dalyje apžvelgiami interesų grupių tyrimo metodologiniai modeliai: pliuralizmas, korporatyvizmas ir klientelizmas. Nustatyta, kad Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla turi pliuralizmo ir korporatyvizmo bruožų. Taip pat aprašyta lobistinė veikla Europos Komisijoje, Europos Parlamente ir Europos Taryboje. Antrojoje darbo dalyje pateikta informacija apie Lietuvos žemdirbių organizacijas. Atlikta šių organizacijų vadovų bei valstybės tarnautojų apklausa apie žemdirbių interesus, žemdirbių lobistinės veiklos metodų efektyvumą, prieigos taškus ir žemdirbių konkurentus vykdant lobistinę veiklą. Taip pat atlikta žemdirbių organizacijų vadovų bei valstybės tarnautojų ir politikų atsakymų lyginamoji analizė. Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir klausimynai, pateikti respondentams.

Pagrindiniai žodžiai: pliuralizmas, korporatyvizmas, klientelizmas, agrolobizmas, Lietuvos žemės ūkio interesų grupės, Europos Komisija, Europos Parlamentas, Europos Taryba, Lietuva, interesai.

ANOTATION

Agrolobbyism in EU and Lithuania

Lithuanian agricultural interest groups lobbying activities in European and Lithuanian institutions are described in this master thesis. In the first part of master thesis methodological models of interest groups research (pluralism, corporatism, clientelism) are summarized. Lithuanian agricultural interest groups lobbying activities have elements of pluralism and corporatism. Lobbying activities in European Commission, European Parliament and European Council also are described in this master thesis. In the second part of master thesis information about Lithuanian agricultural interest groups is given. Leaders of Lithuanian agricultural interest groups and Lithuanian statesmen were questioned about Lithuanian agricultural groups interest, lobbyism methods effectiveness, access points and competitive interest groups. Also comparative analysis of answers of Lithuanian agricultural groups leaders and Lithuanian statesmen was made. Conclusions and question lists answered by respondents are given at the end of master thesis.

Keywords: pluralism, corporatism, clientelism, agrolobbyism, Lithuanian agricultural interest groups, European Commission, European Parliament, European Council, Lithuania, interests.

SANTRAUKA

Susipažinus su Lietuvos ir užsienio mokslininkų darbais, nustatyta, kad Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos metodai, privalumai ir trūkumai, ir žemdirbių konkurentai vykdant lobistinę veiklą, mažai ištirti. Be to, niekas netyrė įtakingų valstybės tarnautojų ir politikų nuomonės apie žemdirbių lobistinę veiklą, taip pat nepateikė pakankamai rekomendacijų, kaip tobulinti žemdirbių lobistinę veiklą. Taip pat nustatyta, kad Lietuvos žemdirbiai nepakankamai aktyvūs ES institucijose, jiems trūksta lobistinės veiklos įgūdžių. Dėl šių priežasčių Lietuvos žemdirbiams nepavyksta apginti savo interesų Lietuvos ir ES institucijose, ir daugeliui Lietuvos žemdirbių kyla bankroto grėsmė.

Šiame darbe buvo naudojami teoriniai ir empiriniai tyrimo metodai. Buvo atlikta dokumentų analizė: analizuojamos VTEK 2001 – 2011 m. parengtos ataskaitos apie lobizmą, ir mokslinės literatūros apie lobizmą analizė. Lyginamasis istorinis metodas taikytas nurodyti skirtumus atliekant apžvalgą, susijusią su žemdirbių lobistinės veiklos raida ES ir Lietuvoje, ir palyginti bei paaiškinti žemdirbių lobistinės veiklos formavimosi ir vystymosi tendencijas ES ir Lietuvoje. Apibendrinimo metodas naudotas apibendrinant naudotą mokslinę literatūrą, gautus empirinius tyrimo duomenis, rašant tyrimo išvadas bei formuojant pagrindinius tyrimo ir viso šio darbo teiginius. Kritikos metodas leido surasti trūkumus žemdirbių lobistinėje veikloje. Šio magistrinio darbo autorius atliko Lietuvos žemdirbių lobistinės veiklos tyrimą, taikydamas pusiau struktūruoto interviu metodą ir anketinės apklausos metodą. Buvo išsiųstos 90 anketų, gautos 15 (iš jų: keturios per pusiau struktūruotą interviu). Iš viso buvo išsiųstos 64 anketos nacionalinių ir rajoninių žemdirbių organizacijų vadovams ar stambių žemės ūkiu užsiimančių įmonių vadovams bei 26 anketos valstybės tarnautojams ir politikams, susijusiems su žemės ūkiu.

Atlikus tyrimą, nustatyta, kad didžiausią įtaką formuojant Lietuvos žemdirbių poziciją dėl BŽŪP turi ŽŪR ir nacionalinių žemdirbių organizacijų vadovai, kurie planuoja, vykdo ir įgyvendina lobistinę veiklą Lietuvoje ir Briuselyje. ES institucijose Lietuvos žemdirbių lobizmas dar silpnas, tačiau jie moka formuluoti ir ginti savo pozicijas. Lietuvos žemdirbių organizacijos, išskyrus LMSA, nesiregistruoja ES Skaidrumo registre. Profesionalių lobistų žemdirbiai dažniausiai nesamdo. Pagrindiniai žemdirbių atstovų lobizmo metodai – ekspertų informacija ir viešosios nuomonės formavimo kampanijos. Dažniausiai žemdirbių atstovai kreipiasi į Lietuvos valdžios institucijas, į ES institucijas žemdirbių atstovai kreipiasi per tarpininkus – Lietuvos valdžios institucijų atstovus ar per europines žemdirbių organizacijas. Lietuvos žemdirbiams trūksta lobizmo įgūdžių: tik 10 proc. Lietuvos žemdirbių dalyvauja žemdirbių organizacijų veikloje, ne visada taikomi tinkami lobizmo metodai, pavyzdžiui, nepakankamai įvertinama spaudos kampanijų reikšmė ES institucijų sprendimams, be to, Lietuvos žemdirbiai klysta, manydami, kad Lietuvos valdžios institucijos turi didesnę įtaką BŽŪP nei ES institucijos. Svarbiausio tikslo – tiesioginių išmokų suvienodinimo,

Lietuvos žemdirbiams dar nepavyko pasiekti. Todėl Lietuvos žemdirbiams reikėtų formuoti lobistines koalicijas su kitų ES valstybių žemdirbių IG, turinčiomis panašių interesų. Be sąjungininkų Lietuvos žemdirbiams bus sunku ginti savo interesus ES institucijose, nes šiose institucijose Lietuvos žemdirbių IG mažai kam žinomos, ir turi mažai narių ir materialinių išteklių.

Darbas sudarytas iš dviejų dalių ir 2 priedų. Pirmojoje darbo dalyje apžvelgiami interesų grupių tyrimo metodologiniai modeliai: pliuralizmas, korporatyvizmas ir klientelizmas. Nustatyta, kad Lietuvos žemdirbių lobistinė veikla turi pliuralizmo ir korporatyvizmo bruožų. Taip pat aprašyta lobistinė veikla Europos Komisijoje, Europos Parlamente ir Europos Taryboje. Antrojoje darbo dalyje pateikta informacija apie Lietuvos žemdirbių organizacijas. 1 priedas – klausimynas apie lobistinę veiklą, pateiktas Lietuvos žemdirbių organizacijų vadovams. 2 priedas – klausimynas apie lobistinę veiklą, pateiktas Lietuvos valstybės tarnautojams ir politikams, susijusiems su žemės ūkiu.

Gustas L. J. Agrarinis lobizmas ES ir Lietuva / Europos Sąjungos politikos ir administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. R. Geleževičius. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2012. – 71 p.

SUMMARY

Gustas L. J. Agrolobbyism in EU and Lithuania / European Union politics and administration master thesis. Supervisor doc. dr. R. Geleževičius. – Vilnius: Mykolas Romeris University, Politics and vadybos fakultetas, 2012. – 71 p.

After familiarizing with Lithuanian and foreign scientific literature, it was found that the Lithuanian farmers lobbying methods, advantages and disadvantages, and farmers competitors in lobbying activities, not enough researched. In fact, no one investigated the influential civil servants and politicians view of farmers lobbying activities, as well as failed to provide sufficient guidance on how to improve the farmers' lobbying activities. It is also found that the Lithuanian farmers insufficiently active in the EU institutions, they lack the lobbying skills. For these reasons, the Lithuanian farmers unable to defend their interests in Lithuania and the EU institutions, and many Lithuanian farmers have threat of bankruptcy.

Theoretical and empirical research methods were used to complete this master thesis. Analysis of Chief Occupational Ethics Commission 2001 – 2011 reports on lobbying, and the scientific literature on lobbying was made. Comparative historical method was applied to the differences in the review associated with farmer lobbying evolution of the EU and Lithuania, and to compare and explain the farmers' lobbying formation and development trends in the EU and Lithuania. Summation method is used to summarize the scientific literature used, obtained empirical data, and writing research findings, and developing basic research and the whole work claims. Criticism method has allowed farmers to identify gaps in lobbying activities. The author of this master thesis conducted a Lithuanian farmers lobbying investigation, using a semi-structured interview method and questionnaire method. 90 questionnaires were sent, received 15 (including: 4 through semi-structured interviews). A total of 64 questionnaires sent to national and regional farmers' organizations or managers of large agricultural companies engaged managers and 26 questionnaires sent to civil servants and politicians, associated with agriculture.

The study found that the greatest influence in shaping the Lithuanian Farmers' position on the CAP have Lithuanian Agricultural Chamber and national farmers' organizations leaders, who are planning, implementing and enforcing the lobbying activities in Lithuania and Brussels. Lithuanian farmers lobbying in EU institutions is weak, but they pay articulate and defend their positions. Lithuanian farmers' organizations, with the exception of Lithuanian Forest Owners Association, do not register in the EU Transparency Register. Professional farmers usually do not employ lobbyists. The main farmers' lobbying methods – expert information and public opinion campaigns. In most cases farmers are turning to the representatives of the Lithuanian authorities, the representatives of the EU

institutions to farmers applying through intermediaries - the Lithuanian authorities and representatives of farmers' organizations through the pan-European. Lithuanian farmers lack lobbying skills: only 10 percent of Lithuanian farmers participate in farmers' organizations, and are not always subject to appropriate methods of lobbying, for example, underestimated the press campaigns, the decisions of the EU institutions, in addition to Lithuanian farmers are mistaken in thinking that the Lithuanian authorities have a greater impact on the CAP than in the EU institutions. The most basic goal of Lithuanian farmers is direct payments unification. This goal has not yet been achieved. Therefore, the Lithuanian farmers should form lobbying coalitions with other EU farmers who have similar interests. In allied Lithuanian farmers will find it difficult to defend their interests in the EU institutions, as these institutions Lithuanian farmers ROI little-known, and has few members and material resources.

The master thesis consists of two parts and two appendixes. In the first part of master thesis methodological models of interest groups research (pluralism, corporatism, clientelism) are summarized. It was found that the Lithuanian farmers lobbying has pluralism and corporatism features. Also described in lobbying the European Commission, the European Parliament and the Council of Europe. The second part contains information about the Lithuanian farmers' organizations. Annex 1 – questionnaire about lobbying activities sent to Lithuanian farmers' organizations leaders. Annex 2 – questionnaire on Lithuanian farmers organizations lobbying activities, sent to the Lithuanian civil servants and politicians, associated with agriculture.

**“LIETUVOS ŪKININKŲ INTERESŲ ATSTOVAVIMAS EUROPOS SAJUNGOJE
IR LIETUVOJE“ TYRIMAS**

Laba diena, **Gerbiamas Respondente,**

Esu Mykolo Romerio Universiteto (MRU) Politikos ir vadybos fakulteto Europos Sąjungos politikos ir administravimo specialybės penkto kurso studentas. Rengiu magistro baigiamąjį darbą „Agrolobizmas Europos Sąjungoje ir Lietuva“ bei atlieku tyrimą, kurio tikslas iširti Lietuvos žemės ūkio lobistų/organizacijų veiklos tikslus ir lobistinio darbo metodus Europos Sąjungos institucijose (Europos Komisijoje, Europos Parlamente, Europos Taryboje, ES funkcionuojančiose interesų grupių korporatyviniuose junginiuose, pavyzdžiui, COPA/... ir pan., Lietuvos Seime, Lietuvos Vyriausybėje, Žemės ūkio ministerijoje, vyriausybiniuose organizacijose, Lietuvoje ir Briuselyje sukurtose ekspertų grupėse), atskleisti šios veiklos kryptis, metodus, dėsningumus, įvertinti ar veiksmingai Valstybės narės atstovauja nacionalinius interesus formuojant ir įgyvendinant žemės ūkio politiką.

Prašyčiau Jūsų skirti laiko anketos užpildymui ir išreikšti savo nuomonę pateiktais klausimais. Jūsų nuomonė labai svarbi, kadangi gauta informacija bus panaudota atliekant mokslinį tyrimą. Šio tyrimo vadovas MRU doc.dr. Rimgaudas Geleževičius.

Jūsų atsakymai į anketos klausimus, atsakymų analizė padėtų surinkti išsamią informaciją, susijusią su bendradarbiavimu tarp Europos Sąjungos (ES), Lietuvos valdžios institucijų ir žemės ūkio interesų grupių/asociacijų, išryškintų problemas su kuriomis susiduria žemdirbiai, ginant/atstovaujant savo interesus nacionaliniu ir ES lygiu. Iškilus klausimams, kreipkitės šiuo elektroninio pašto adresu: ligustas@stud.mruni.eu, mobil. tel 867 690 277.

Pildydami klausimyną apveskite pasirinktą atsakymą, pažymėkite langelį “X“, glaustai atsakykite į pateiktą klausimą. Jūsų anonimiškumas garantuojamas, nes tyrimo rezultatai bus naudojami tik apibendrinta forma.

Dėkoju už atsakymus ir skirtą laiką.

Pagarbiai,

Linas Jonas Gustas, MRU magistrantas

Klausimynas, skirtas darbuotojams, kurių veikla yra susijusi su žemės ūkiu**1. Jūs esate:**

- 1.1. Žemės ūkio interesams atstovaujančios nacionalinės asociacijos/organizacijos atstovas
- 1.2. Žemės ūkio interesams atstovaujančios regioninės asociacijos/organizacijos atstovas
- 1.3. Kaimo bendruomenės atstovas
- 1.4. Ūkininkas
- 1.5. Žemės ūkio bendrovės vadovas

2. Jūs atstovaujate:

- 2.1. Pienininkams
- 2.2. Mėsos perdirbėjams
- 2.3. Gyvulių augintojams
- 2.4. Vaisių ir daržovių augintojams
- 2.5. Grūdų augintojams
- 2.6. Miško savininkams
- 2.7. Kaimo turizmui
- 2.8. Lietuvos ūkininkų sąjungai
- 2.9. Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacijai
- 2.10. Kita (nurodyti)

3. Kokių turite agrarinių reikalų, susijusių su ES, su Briuselio institucijomis,

su ES agrarine politika? Įvertinkite juos pagal svarbą 10 balų skalėje.

3.1.	Tiesioginių išmokų suvienodinimas	☐
3.2.	Žemės ūkio produkcijos kvotos	☐
3.3.	Žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimas	☐
3.4.	Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas	☐
3.5.	Žemės ūkio produkcijos importo muitų įvedimas ES nepriklausančioms šalims	☐
3.6.	Draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas	☐
3.7.	Kita (nurodyti)	☐
3.8.	Neturime	☐

4. Ar Jūsų verslas/profesinė veikla yra įtakojama ES agrarinės politikos?

Ar jaučiate ES Bendros žemės ūkio politikos įtaką savo profesinėje veikloje? Vien išmokos, ar dar kažkas? Kas?

.....

.....

.....

5. Kokios ES taikomos rinkos reguliavimo priemonės yra palankios Lietuvos ūkininkams?

.....

.....

.....

6. Kokie Bendros žemės ūkio politikos aspektai palankūs Lietuvos ūkininkams?

.....

.....

.....

7. Kokie Bendros žemės ūkio politikos aspektai nepalankūs Lietuvos ūkininkams?

.....

.....

.....

8. Jūsų žemės ūkio interesų atstovavimo metodai (nurodykite, kuriuos metodus naudojate ir sužymėkite juos (skaičiais langeliuose pagal 10 balų skalę) pagal efektyvumą):

8.1. Ekspertų informacija, pateikiama susitikimuose su Lietuvos valdžios ir ES institucijų

atstovais

8.2. Ekonominis spaudimas politinėms partijoms

8.3. Spaudos ir masinių informacijos priemonių kampanijos

8.4. Lobistinės koalicijos (su kt. šalių žemdirbių lobistais)

8.5. Viešosios nuomonės formavimo kampanijos,

spaudžiant politinius sprendimus priimančias institucijas

8.6. Elektroninis lobizmas

9. Ar galite pateikti savo sėkmingo/nesėkmingo žemės ūkio interesų gynimo (atstovavimo) Lietuvos ir ES institucijose (lobizmo) pavyzdžių? Kokius interesų atstovavimo metodus taikėte?

.....

10. Kokioms europinėms žemės ūkio organizacijoms/asociacijoms priklausote?

.....

11. Kur ieškote priėjimo (access) taško? Jūs ginote savo žemdirbių interesus:

11.1. Tiesiogiai Lietuvos valdžios institucijose

11.2. Tiesiogiai Europos Sąjungos institucijose

11.3. Per nacionalinę žemės ūkio asociaciją

11.4. Per europines žemės ūkio organizacijas(COPA – COGECA, ELO, CEJA,

PREPARE ir kitas)

11.5. Samdote lobistus Lietuvoje

11.6. Samdote lobistus Briuselyje

12. Kuriai Lietuvos ir ES institucijai teikiate pirmenybę savo interesų gynime (sužymėkite pagal svarbą 10 balų skalėje):

1 PRIEDAS

- 12.1. Europos Komisija
- 12.2. Europos Parlamentas
- 12.3. Europos Taryba
- 12.4. Europos Teisingumo Teismas
- 12.5. Lietuvos Prezidentas
- 12.6. Lietuvos Vyriausybė
- 12.7. Lietuvos Žemės ūkio ministerija
- 12.8. Lietuvos Seimas

13. Ar žemės ūkio organizacijoms reikalingi oficialūs/kontraktiniai eurolobistai?

- 13.1. Taip
- 13.2. Ne
- 13.3. Kita (*prašyčiau pateikti savo nuomone šiuo klausimu*)

14. Kaip naudojate lobistų paslaugomis Lietuvos ir ES institucijose?

- 14.1. Samdote profesionalius lobistus
- 14.2. Turite savo įstaigoje dirbančius lobistus
- 14.3. Nesamdote lobistų

15. Kaip vertinate 10 balų skalėje Lietuvos interesų žemės ūkio interesų grupių/lobistų veiklos efektyvumą Lietuvos ir ES institucijose?

.....

.....

.....

16. Ar Lietuvos ūkininkų organizacijos pajėgios be narystės europinėse žemės ūkio organizacijose ginti savo interesus?

16.1. Taip

16.2. Ne

16.3. Kita (*prašyčiau pateikti savo nuomone šiuo klausimu*)

17. Ar Jūsų lobistinei veiklai taikoma valstybės parama?

17.1. Taip

17.2. Ne

18. Kokios valstybės paramos formos taikomos Jūsų lobistinei veiklai?

18.1. Finansinė parama

18.2. Specialistų rengimas

18.3. Kita (nurodyti)

19. Kuri valstybės paramos forma Jūsų lobistinei veiklai svarbiausia?

19.1. Finansinė parama

19.2. Specialistų rengimas

19.3. Kita (nurodyti)

20. Ar Jus tenkina Jūsų lobistinei veiklai teikiama valstybės parama? Jei ne, kokios paramos pageidautumėte?

.....

.....

.....

21. Su kokių interesų grupių atstovais Jums tenka konkuruoti Lietuvoje ir ES, ginant savo interesus? Pažymėkite įtakingiausią grupę 10 balų skalėje.

21.1. Lietuvos laisvosios rinkos institutas

21.2. Žemės ūkio produkcijos perdirbėjai

1 PRIEDAS

- 21.3. Žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovai, reikalaujantys aukštesnių maisto produktų saugos standartų
- 21.4. Aplinkosaugininkai
- 21.5. Gyvulių ū teisių gynėjai
- 21.6. Prekybininkai
- 21.7. Kitų ES šalių žemdirbiai (nurodyti, kokių šalių)
- 21.8. Kita (nurodyti)

.....

.....

.....

.....

“LIETUVOS ŪKININKŲ INTERESŲ ATSTOVAVIMAS EUROPOS SĄJUNGOJE IR LIETUVOJE“ TYRIMAS

Laba diena, **Gerbiamas Respondente,**

Esu Mykolo Romerio Universiteto (MRU) Politikos ir vadybos fakulteto Europos Sąjungos politikos ir administravimo specialybės penkto kurso studentas. Rengiu magistro baigiamąjį darbą „Agrolobizmas Europos Sąjungoje ir Lietuva“ bei atlieku tyrimą, kurio tikslas iširti Lietuvos žemės ūkio lobistų/organizacijų veiklos tikslus ir lobistinio darbo metodus Europos Sąjungos institucijose (Europos Komisijoje, Europos Parlamente, Europos Taryboje, ES funkcionuojančiose interesų grupių korporatyviniuose junginiuose, pavyzdžiui, COPA/... ir pan., Lietuvos Seime, Lietuvos Vyriausybėje, Žemės ūkio ministerijoje, vyriausybiniuose organizacijose, Lietuvoje ir Briuselyje sukurtose ekspertų grupėse), atskleisti šios veiklos kryptis, metodus, dėsningumus, įvertinti ar veiksmingai Valstybės narės atstovauja nacionalinius interesus formuojant ir įgyvendinant žemės ūkio politiką.

Prašyčiau Jūsų skirti laiko anketos užpildymui ir išreikšti savo nuomonę pateiktais klausimais. Jūsų nuomonė labai svarbi, kadangi gauta informacija bus panaudota atliekant mokslinį tyrimą. Šio tyrimo vadovas MRU doc.dr. Rimgaudas Geleževičius.

Jūsų atsakymai į anketos klausimus, atsakymų analizė padėtų surinkti išsamią informaciją, susijusią su bendradarbiavimu tarp Europos Sąjungos (ES), Lietuvos valdžios institucijų ir žemės ūkio interesų grupių/asociacijų, išryškintų problemas su kuriomis susiduria žemdirbiai, ginant/atstovaujant savo interesus nacionaliniu ir ES lygiu. Iškilus klausimams, kreipkitės šiuo elektroninio pašto adresu: ligustas@stud.mruni.eu, mobil. tel 867 690 277.

Pildydami klausimyną apveskite pasirinktą atsakymą, pažymėkite langelį “X“, glaustai atsakykite į pateiktą klausimą. Jūsų anonimiškumas garantuojamas, nes tyrimo rezultatai bus naudojami tik apibendrinta forma.

Dėkoju už atsakymus ir skirtą laiką.

Pagarbiai,

Linas Jonas Gustas, MRU magistrantas

Klausimynas, skirtas politikams ir valstybės tarnautojams, kurių veikla yra susijusi su žemės ūkiu

1. Į Jus dažniausiai kreipiasi:

1.1.	Pienininkai	☐
1.2.	Mėsos perdirbėjai	☐
1.3.	Gyvulių augintojai	☐
1.4.	Vaisių ir daržovių augintojai	☐
1.5.	Grūdų augintojai	☐
1.6.	Miško savininkai	☐
1.7.	Kaimo turizmo atstovai	☐
1.8.	Lietuvos ūkininkų sąjunga	☐
1.9.	Lietuvos žemės ūkio bendrovių asociacija	☐
1.10.	Kita (nurodyti)	☐

2. Dėl kokių agrarinių reikalų, susijusių su ES institucijomis, su ES agrarine politika į Jus kreipiasi ūkininkų atstovai? Įvertinkite juos pagal dažnumą 10 balų skalėje.

2.1.	Tiesioginių išmokų suvienodinimas	☐
2.2.	Žemės ūkio produkcijos kvotos	☐
2.3.	Žemės ūkio produkcijos gamybos reglamentavimas	☐
2.4.	Žemės ūkio produkcijos supirkimo kainų padidinimas	☐
2.5.	Žemės ūkio produkcijos importo muitų įvedimas ES nepriklausančioms šalims	☐
2.6.	Draudimo pirkti žemę Lietuvoje užsieniečiams pratęsimas	☐

2.7. Kita (nurodyti)

2.8. Nesikreipia

3. Ūkininkų naudojami interesų atstovavimo metodai (nurodykite, kuriuos metodus jie naudoja ir sužymėkite juos (skaičiais langeliuose pagal 10 balų skalę) pagal efektyvumą):

3.1. Ekspertų informacija, pateikiama susitikimuose su Lietuvos valdžios ir ES institucijų atstovais

3.2. Ekonominis spaudimas politinėms partijoms

3.3. Spaudos ir masinių informacijos priemonių kampanijos

3.4. Lobistinės koalicijos (su kt. šalių žemdirbių lobistais)

3.5. Viešosios nuomonės formavimo kampanijos, spaudžiant politinius sprendimus priimančias institucijas

3.6. Elektroninis lobizmas

4. Kokius interesų atstovavimo metodus ūkininkai dažniausiai taiko?

4.1. Ekspertų informacija, pateikiama susitikimuose su Lietuvos valdžios ir ES institucijų atstovais

4.2. Ekonominis spaudimas politinėms partijoms

4.3. Spaudos ir masinių informacijos priemonių kampanijos

4.4. Lobistinės koalicijos (su kt. šalių žemdirbių lobistais)

4.5. Viešosios nuomonės formavimo kampanijos, spaudžiant politinius sprendimus priimančias institucijas;

4.6. Elektroninis lobizmas

4. Ar galite pateikti ūkininkų sėkmingo/nesėkmingo žemės ūkio interesų gynimo (atstovavimo) Lietuvos ir ES institucijose (lobizmo) pavyzdžių? Kokius interesų atstovavimo metodus jie taikė?

.....

.....

6. Kuriai Lietuvos ir ES institucijai ūkininkai turėtų teikti pirmenybę savo interesų gynime (sužymėkite pagal svarbą 10 balų skalėje):

6.1. Europos Komisija

6.2. Europos Parlamentas

6.3. Europos Taryba

6.4. Europos Teisingumo Teismas

6.5. Lietuvos Prezidentas

6.6. Lietuvos Vyriausybė

6.7. Lietuvos Žemės ūkio ministerija

6.8. Lietuvos Seimas

7. Ar žemės ūkio organizacijoms reikalingi oficialūs/kontraktiniai eurolobistai?

7.1. Taip

7.2. Ne

7.3. Kita (*prašyčiau pateikti savo nuomone šiuo klausimu*)

.....

.....

8. Kaip vertinate 10 balų skalėje Lietuvos interesų žemės ūkio interesų grupių/lobistų veiklos efektyvumą Lietuvos ir ES institucijose?

9. Ar ūkininkų lobistinei veiklai reikia valstybės paramos?

9.1. Taip

9.2. Ne

10. Kokios valstybės paramos reikėtų ūkininkų lobistinei veiklai?

10.1. Finansinė parama

10.2. Specialistų rengimas

10.3. Kita (nurodyti)

11. Ar ūkininkus tenkina jų lobistinei veiklai teikiama valstybės parama?

Jei ne, kokios paramos jie pageidauja?

.....

12. Su kokių interesų grupių atstovais ūkininkams tenka konkuruoti Lietuvoje ir ES, ginant savo interesus? Pažymėkite įtakingiausią grupę 10 balų skalėje.

12.1. Lietuvos laisvosios rinkos institutas

12.2. Žemės ūkio produkcijos perdirbėjai

12.3. Žemės ūkio produkcijos vartotojų atstovai, reikalaujantys aukštesnių maisto produktų saugos standartų

12.4. Aplinkosaugininkai

12.5. Gyvulių teisių gynėjai

12.6. Prekybininkai

12.7. Kitų ES šalių žemdirbiai (nurodyti, kokių šalių)

12.8. Kita (nurodyti)

.....
